

Iliga:felo: kaluwa: nanog dimido:wo: we. To we tamina agelema

Iliga:felo: bugo: we Lug e sa:sa:lo:. Tamin amio:, Lug e Ya:su o:lia: sia:la:ga:, Ya:suwa:lo: dimido: a:no: tambo e sa:sa:lo: ko:lo: malolo: a:no:, Lug Bugo: a:namio:, ge agelema. A:la:ta:ga: Lug Bugo: a:namilo: malolo: da:lab a:no:, hebo: Iliga:felo: bugo: wena kudu sio: ko:lo: da:lab.

Bugo: wema: usamio:, malolo: ko:li ko:lilo: da:lab. Godeya: Mamayo:, tilidabu kaluka:isaleya ilili alitaki, ha-laido: o:lia: asulo: nafa o:lia:yo: imo: dimi. Iyo: Ya:suwa: to a:no: dia:sa:ga:, heno: tambo wida:li ha:nakiyo:, Ya:su amilo: tilidabu kaluka:isaleyo: modo: fa:la:dowaki, sa:so: a:na anayo:.

Tamin amio: Ya:suwa: mano: Yu kaluka:isale ili ko:le kudu ane ko:sega, Godeya:yo:, to nafa a:no:, henfelo: kaluka:isale we tambo tilidabuma:ki, widabiki, iliyo: dia:ga:, Yu kaluka:isalema i o:mo:wo:lo: wida:li ane. Tamin amio: Ya:suwa:lo: tiliwido: kalu iyo: Godeya: towo: wida:i ane ko:sega, tif amio: Ya:suwa:yo: Solo: ene nanog dima:ki, da:feyo:.. A:la:fo:ko:lo: Iliga:felo: bugo: wenamio:, nanog alan elo: dimido:wo: a:na sa:la:lo: da:lab.

Iliga:felo: bugo: we heb do:go:fela:fo: ko:lo: da:lab. To a:no: tambo edakiyo:, Lug eyo: a:la:sa:sa:lo:, “Ya:suwa: towo: wida:i ha:nab amio:, tilidabu kaluka:isaleyo: modo: fa:la:dowaki, sa:so: anayo:” a:la:sa:sa:lo:. Heb agele: we, Ya:lusalem amio: Bida e towo: widakiyo:, Ya:su e Godeya:lo: da:feyo: kaluwo: eka: a:la:liki wido:. (1.1 - 6.7) Heb andebo: we, Yudia hen o:lia:, Samalia hen olia:, Galili hen o:lia: a:namio:, Ya:suwa: to nafa a:no: wida:i ane. (6.8 - 9.31) Heb

asolo: we, tilidabu kalu iyo: widai ha:nakiyo:, to nafayo: Antio:g amisa:na fa:la:dowo:. (9.32 - 12.24)

Heb fa:la:danelo: we, Ya:su amilo: tilidabu man a:no: anaya:sa:ga:, Esia hen a:na ane. (12.25 - 16.5) Heb biyo: we, Fol eyo: Kolin amisa:n o:lia: Efesa:s amisa:n o:lia: a:namio: sa:s ho:giyo: a:na mo:modo: (16.6 - 19.20) Heb do:go:feyo: we, to nafayo: Lom amisa:n a:na fa:la:dowa:sa:ga:, anayo: (19.21-28.31)

Ya:su E Hebene halona ha:na:nikiyo:, Godeya: Mamayo: mia:b a:la:saefa:

¹⁻² Tiofela:s ge, Ya:suwa:lo: tamin amilo: mo:mo:da wido:wo:lo:, dimido:wo:lo:, a:la:ta:ga: Hebenelo: a:ma:la:do: ane a:no:, Lug ne tamin amio: gemo: sa:sa:liga:fo:. Godeya:yo: Ya:suwo: Hebene halonamio: semo: tililia: ha:naki, Eyo: Enedo: iliga:felema:no: kaluwo: da:fea:sa:ga:, imo:wo: asuluma:no: to nowo: Mamaya: halaido: a:ma:yo: sio:. ³ Ya:suwo: sowa:sa:ga:, mela:no:wo: a:dia:sa:ga: dasilakiyo:, Enedo: iliga:felema:no: kaluwo: e hendele dasilia:ga: mela:no:wo: di a:la: tili asuluma:ki, E ho:lenu: do:la:fo: fa:la:da:ino: i o:lia: sia:len. A:la:ta:ga:yo: Eyo: Godeya: ene kaluka:isale ko:lo: bo:fo:lab man a:no: wida:len. ⁴ Ya:suwa:yo: egele silikiyo:, imo:wo: a:la:sio:, “Gio: Ya:lusalemo: semo: ta:fo: ha:nakiyo:, Dowa:lo: boba kelego: gimo:lo: dimia:no: dinali sio: a:no:, niyo: gimo:wo: tamin amio: sio: ko:lo:, giliyo: a:no: dia:ni yasita:bi. ⁵ Yona:yo: ho:n deya to:lola:len ko:sega, Godeya:yo: gio: Ene Mamaleya: to:loma:no:wo:, ho:len a:la:se ko:na:ma dowab.”

⁶ A:la:fo:ko:lo: iyo: kegea:sa:ga:, Ya:sumo:wo: a:la:dabuba:ba:, “Alan, Isolael kaluka:isaleyo: halale alitakiyo:, inin amio: misa: kalu nowo: fa:la:dota:ga:, wa:ka bo:fo:melea:ki, giyo: o:go: o:li dimidama:no:wele?”

⁷ A:la:dabuba:dabiki, Ya:suwa:yo: a:ma:la:yo: a:la:sio:, “Kelego: fa:la:doma:no: ho:len a:no: Dowa: Ene da:feyo: ko:lo: gio: mada mo:asulo: ko:lo:lab. ⁸ Ko:sega Ma-maya:yo: gio: go:lu alitalikiyo:, gio: halaido:wo: dia:sa:ga: ami, Ni towo: Ya:lusalemo:lo: Yudiayo:lo:, Samalia hen a:namio: wida:sa:ga:, a:la:ta:ga:yo: henfelo: we tambo wida:li sia:mela:ib” a:la:sio:. ⁹ To a:no: sa:la:sa:ga: ele-takiyo:, Ya:suwo: halona ha:nabiki, iyo: alolo bo:fo:lono:, E kola: go:lulabiki, iliyo: wa:kabiyo: mo:ba:ba:. ¹⁰ Ya:suwo: akina o:ha:na:labiki, iyo: a:no: alolo bo:fo:li elen ami, kalu a:la: nowo:, helebeso:g ho:lo: ka sa:ga:lela: ko:lo:, wigibole a:naka handalota:ga:, ili aniba kagayo:. ¹¹ Kalu a:la:ma:yo: imo:wo: a:la:sio:, “Ga:lili kalu gio:, madali akin amio: alolo bo:fo:leko: mo:wo: ha:? Ya:su gi o:lia:lo: elen ko:lo: Godeya: Hebenelo: tilia:gane a:no:, E a:ma:la: yalikiyo:, E Hebenelo: ha:nabikilo: ba:dab o:leaum a:ma:la:yo:lo: a:la:ka mia:ib.”

Iliyo: Yuda:sa: hendo: dia:no: kaluwo: da:feyo:.

¹² Olif misio: a:no: Ya:lusalem o:lia:yo: ko:na:ma ko:lo:,* iyo: Olif misio:wo: ta:ta:sa:ga:, a:ma:la: Ya:lusalem ane. ¹³ Iyo: Ya:lusalem fa:la:dowa:sa:ga:yo:, ilo: sa:sen galale wa:l amio: a:na tiane. Kalu i a:namilo: seno: we, Bida, Yon, Yemes, Andulu, Filib, Tomas, Batolomiyu, Madiyu, Yemes Alofiusa: inso:, Saimon Sa:la:t kalu†, a:la:ta:ga: Yuda:s, Yemesa: inso:. ¹⁴ Kalu i a:ma:yo: asulo:wo: imilise dota:ga:, Godemo: dulugu sa:la:len. A:la:ta:ga: Ya:su ano, Malia, o:lia: ka:isale nolo:lo:, a:la:ta:ga: Ya:su ao i nolo:lo: i o:lia:

* 1:12: Gilik towo: a:la:sa:sa:lo:, “Olif misio:wa a:la:ta:ga: Ya:lusalemdo fa:la:doma: ha:nab a:no:, Ha:fo:lo: Dowan ho:len amilo: hanan o:leaum ilido: ko:lo:lab.” Ha:fo:lo: Dowan ho:len a:namio:, iliyo: kilomita imilise o:li ha:nan ko:lo: Olif misio: a:la:ta:ga:yo: Ya:lusalem ha:nano: o:leo:ngo: dowo: † 1:13: Sa:la:t a:la:do: sa:labo: ha:ga we. Kalu i a:no: nanogo: halaido: dimidan ko:lo: iyo: gamani ho:gi diakilo: nanogo: dimidama:no: asulan a:ma: wiyo: we.

siliki, dulugu sa:la:len. ¹⁵ Ho:len a:namio: Ya:su amilo: tilidabu kaluka:isale agelo:wo:, do:la:lowo:wo: do:la:fo: a:la:ta:ga: do:la:fo: a:la:. Iyo: kegeneliabiki, Bidayo: usa dasilia:ga: kagafo:liki, towo: imo:wo: a:la:sio:, ¹⁶⁻¹⁷ “Nao i, Yuda:s e ni o:lia: sia:likilo:, nili nanogdo: dia:seno: nowo: e. Mo:luwo: Mamaya:yo: emo: dinali sa:labikiyo:, Debidi eyo: Godeya: bugo: amio:, Yuda:s eyo: Ya:suwo: teledoma:ib a:la:bo:, Debidi e sa:sa:li alifa:. A:la:fo:ko:lo: o:g wenamio:, hendele fa:la:dowab.” Bida eyo: imo:wo: a:la:sio:.

¹⁸ Yuda:s eyo: mogago:wo: dimida:sa:ga:, mole elo: di a:ma:yo:, hen nowo: kilili. A:la:ta:ga: Yuda:s e hen a:na ha:na:sa:ga:, sulufo: tindakiyo:, kufo: elo:wo: a:no: gasedaki, gono: ha:la:ya sugusulia: handalowo:. ¹⁹ Ya:lusa:lem kaluka:isaleyo: tambo dabu ko:lo: iliyo: hen a:no: ene to wikilakiyo:, Akedama a:la:sio:. To a:no: ha:go: we, ho:bo:lo: tulo: hen.

²⁰ Bida eyo: towo: wa:ka a:kudu sa:laki, “Gisalo: bugo: amio: a:la: dinali sio:, ‘Hen elo: a:namio: kelego:wo: aundo:ma doma:ib ko:lo:, kalu imilig nowo:lo: a:namio: mada mo:doma:ib.’ A:la:ta:ga: Gisalo: bugo: amio: to nowo: a:la:sio:, ‘Kalu noma:yo: nanog elo: dia:sen a:no: o:lika dia:ib.’ ²¹⁻²² A:la:fo:ko:lo: kalu imilig nowo: ni o:lia: gasayaki, Ya:su a:ma:la:do: dasi a:no: eyo: walamaki, niliyo: da:fema:nigo:l. Kalu a:no: negeledo: Ya:su o:lia:lo: sia:sen a:no:, Yon elo: ho:n amio: to:lolo: a:la:ta:ga: mio:wo:, Ya:su elo: Hebenelo: a:ma:la: anelo: ba:ba: a:no: ko:lo: da:fema:no:” Bida a:la:sio:. ²³ A:la:fo:ko:lo: iliyo: kalu wiyo: a:la: ko:lo: salifa:. Nowo: Yosa:b Basabas a:la:do: sa:la:sen a:no: ko:lo: sio:. Ene wiyo: nowo: Yustus. Kalu nowo: Matias. ²⁴ Wi a:la: a:no: salitakiyo:, iliyo: Godemo:wo: a:la: dulugu sio:, “Alan Giyo:, nili kufa: uso: ba:da:sen ko:lo: a:la: we nowo: Giyo: da:feyo:lalega, Giyo: nimo:wo: walama. ²⁵ Yuda:s e nanog enedo:wo: tata:sa:ga:, hen

elo: ego:le, enedo: a:na doma:ni ane ko:lo: kalu a:no: e nanogo: dia:sa:ga:, Iliga:felo: kalu doma:ki, Giyo: nimo:wo: walama.”²⁶ Iliyo: a:la: dulugu sa:la:sa:ga: ami, iyo: wi imilig nowo: fa:la:doma:ki, a:la:ma: wiyo: ibuwa sa:sa:la:sa:ga:, a:na hea:sa:ga: ba:ba: amio:, Matiasa: wiyo: di ko:lo: e Iliga:felo: kalu kugu a:no: e ko:lo: dowo:.

2

Godeya: Mamayo: mio:

¹ Bentekos ho:len * a:no: fa:la:dowabiki, tilidabu kaluka:isaleyoy: sagala:liki, a usa kegeo:. ² Iyo: a:na sen amio:, wigibo a:naka fo alano:, fufa alano: o:ngo: ko:lo: halona a:la:ta:ga: a uso: tambo wa:lifo:. ³ Iliyo: kelego: nowo:, de wa:sowayo: eano: o:ngo: ko:lo: ba:da:sa:ga:, de ean o:ngo:ma:yo: kaluka:isale tambo gogo alifela:i ane. ⁴ I a:no: tambo amio: Mamayo: ililitabiki, imo:wo: asulo:wo: dimiaki, halaido:wo: dia:sa:ga:, to ko:li ko:lilo:wo: a:na mo:mo:da sio:.

⁵ Ho:len a:namio: Yuwa: mando: kudu ha:nan kalu nolo: hen ko:li ko:lilo:wa a:la:ta:ga: ya:sa:ga:, Ya:lusalem a:na sen. ⁶ Iyo: fo alan a:no: da:da:ga:yo: tambo kegea:sa:ga: ami, Iliga:felo: kalu iliyo: to sa:lakiyo:, kalu kegeo: i a:ma: towo: sa:labiki, iyo: iligaki kele asulu tandeo:. ⁷⁻⁸ Iyo: molo asulaki a:la:sio:, “Kalu i we Ga:lili kalule ko:sega o:go: ililo: to sa:labo:, niliyo: nini to a:da:dab we, mo:wo: o:bele? ⁹⁻¹⁰ Nio: heno: ko:li ko:lilo:wa a:la:ga:ga: mio:. Nolo: Patia, Midia, Elam. Nowo: Yudia, Kabadosia, Pontus, Esia, Filigia, Bafilia, Isib, a:la:ta:ga: Libia hen anibamilo: Salini amisa:n a:namilo: sa:seno: a:no: ko:lo: mio:, a:la:ta:ga: nolo: Lom

*
2:1: Bentekos ho:len a:la:do: sa:labo: mo:wo: we. Mo:luwo: Tinio: Ma:no: Ma:no:wo: Ho:lenu: ta:ta:sa:ga:, ho:len agelo:wo: do:la:fo: bila:fo: fa:ladowab amio:, Isolael kaluka:isaleyoy: sagalaki kegea:sen. (Bo:ba 23.15-22) Ho:len do:la:fo: bila:fo: fa:ladowab a:no: Gilik towo:, ‘Bentekos’ a:la:sa:la:sen.

a:na a:la:ta:ga: ya:sio:. ¹¹ Ni us amio:, nolo: Yu kalu, nolo: Yu kaluma ko:sega, Yu kalu ililo: tilidabu o:leaum, iyo:lo: a:la:tilidabu. Nolo: Kilit kalu, nolo: Alebia kalu, ko:sega ililo: Godeya:lo: molo ha:na:no: to widab a:no:, niliyo: ninin towa: do:do:l” a:la:sio:. ¹² Iyo: moda:sa:ga:, kele asulaki egelebo: a:la:dabu ba:ba:, “We o:bo:ngo: fa:la:dowabele?” ¹³ Ko:sega kalu nolba:ya: dio:ge sa:laki, “Kalu we wain ho:n na:sa:ga: dafolakigab” a:la:sio:.

Bidayo: towo: kalu kegeo: o:mo: wido:.

¹⁴ Bida e, iliga:felan kalu kelena:la:fo: nol o:lia: dasila:sa:ga: kagafo:liki, Bida eyo: kaluka:isale kegeo: imo:wo: towo: halale widakiyo: a:la:sio:, “Yu kalu o:lia: Ya:lusalemdo: sa:sen kalu gio:, niyo: mo:wo: dinafa fanda sa:ma:nigo:l ko:lo: gio: dabuma. ¹⁵ Gili asulakiyo: kalu i we dafolab a:la:asulab† ko:sega, o:go: ofa:si agato:wa dowab ko:lo: kalu i we mada mo:dafolab. ¹⁶ O:ngo:ma! Kalu i we, dinali sa:lan kalu Yoel, elo: dinali sio: o:leaum dimidab. Yoel eyo: a:la:sio:,

¹⁷ “Godeya:yo: sa:lakiyo:, “Elema:no: ho:lenu: ko:na:ma dotalikiyo:,

Ni Mamayo: kaluka:isale tambomo: ko:go:lu alifelema:no: ko:lo:,

Gi so:wa iyo:lo:, ga:la:la:yo:lo:, dinali sa:lan kaluwa:lo: widan o:ngo: doma:ib.

So:wa iliyo: ho:le ba:ba:ib, a:la:ta:ga:,

kalu anaso: imo:wo: ofowo: walalifelema:ib.

¹⁸ Ho:len a:namio:, madali nanogdo: dian kaluka:isale i a:namio:lo:

Ni Mamayo: ko:go:lu alifelema:no: ko:lo:

iyo:lo: dinali sa:lan kaluwa:lo: widan o:ngo: doma:ib.

¹⁹ Niyo: akin halonamio: molo ha:na:no:wo: dimidama:no:.

† 2:15: Yu kalu ili man amio:, wain ho:n kea:fo mo:nan. Iyo: ga:luwo: nan ko:lo:iyo: a:namio: oli no:nolan. I Tes 5.7

A:la:ta:ga: henfelo: wiyo:lo: a:la:dimidama:no:.

Ho:bo: o:lia: de o:lia: a:la:ta:ga: de ho:mo:n alan
fa:la:doma:ki dimidama:no:.

²⁰ Alana: ho:len nafaleyo: o:semo:fa:la:dowalikiyo:,
ofo: sololiaki,
eleyo: ho:bo: o:ngo: doma:ib.

²¹ Ho:len a:namio: kaluka:isale abeyo: Godeya:lo:
asuwa:foma:kilo: tolo: dulugu sa:la:lab a:no:,
iyo: wa:lo: mo:diaki, ga:li mesea:ki ta:fa:no:.”’

²² “Isolael kalu gio:, ni towa: dabuma. Nasa:la:d kalu
Ya:su, elo: molo ha:na:no: gilo: amio: dimido: a:no:,
giliyo: ba:ba: ko:lo: E hendele Godeya: da:fea:sa:ga:
iliga:fo:lo:b a:la:asulumaki go:. ²³ Godeya:yo: Ya:suwo:
gili dagiya: difa: ko:lo: giliyo: E mogago: kalu nolbo:
i malana alumaki: ta:fo: a:no:, gili sa:ndan o:ngo:
ko:lo: giliyo: a:la:dimidama:ib a:la:liki, Godeya:yo: mo:lu
da:fefa:. ²⁴ Ko:sega Godeya:yo: Ya:suwo: soma:no:
nagalo:loba:da:yo: ga:li sili alitaki, Eyo: mela:no:wo:
a:dimiabiki, Ya:su e a:ma:la:yo: a:na dasi. Mo:wo: sowana:
halaido: a:ma:yo: Ya:suwo: mada mo:ta:li. ²⁵ Taminde
amio: Debidiya:yo: Ya:su amilo: fa:la:doma:ibo: ko:lo:
asulaki, towo: a:la:sio:,

“Ho:lenu: tambowo: Alan E ne o:lia: elena ba:ba:

E ni dagi ililiba iliki, ni asuwa:fa:ib ko:lo: ne mada
mo:tagima:no:.

²⁶⁻²⁷ A:la:go:ko:lo: ne sagalo: siliki, niyo: towo: mada
sagalo:le sa:la:lo:l.

Ne sowalikiyo:, Giyo: ne dane ane hen a:namio: mo:ta:fa:ib.
A:la:ta:ga: gilo: da:feyo: kalu a:no: hesemakiyo:
mo:ta:fa:ib.

A:la:fo:ko:lo: ne to a:no: fanda asulaki, mada
mo:keleasuluma:no:. ²⁸ Giyo: ne mela:no:lo: dia:no:
tog a:no: wido: ko:lo:

ne Ge o:lia: silikiyo:, mada sagalo:wo: alan doma:no:.’

²⁹ “Ni nao i, to a:no: Debidi eyo: a:la:sio: ko:lo: niyo: o:go: gimo:wo: fanda so:lo:l. Mo:luwo: nili ma:mu Debidi e sowabiki daido: ko:lo: elo: daido: hen a:no: nilo: sab anib wena a:lab. ³⁰ E dinali sa:lan kalu ko:lo: Debidiya: e ma:mu amilo: kalu so:wa fa:la:dowab a:ma:yo:, tif amio: e misa: kalu dowaki, hen elo: a:no: bo:fo:mela:ib a:la:liki, Godeya:lo: dinali sio: a:no:, eyo: asulo:. ³¹ A:la:fo:ko:lo: Debidi eyo: Godeya:lo: dimidama:ib a:no: e tamin amio: asulakiyo: a:la:sio:, ‘E sowlakiyo:, dane ane hen a:namio: mo:ta:fa:ib a:la:ta:ga: ene do:mo:wo: mo:hesema:ib.’ Debidi eyo: to a:no: sa:lakiyo:, Gode elo: da:feyo: kalu a:ma:la:do: dasima:ib a:no: ko:lo: sio:. ³² Gode Eyo: Ya:su E mela:no:wo: a:ma:la: dimia:sa:ga:lo: dasi alifa: a:no:, nio: tambo ninin siya: ba:ba: ko:lo: so:lo:l. ³³ Godeya:yo: Ya:suwo: wabudakiyo:, ene wiyo: dulugu sa:laki, Ya:su e Godeya: dagi ililiba mesea:ki ta:fo:. Do Godeya:lo: dinali sio: aumbo: dimidakiyo:, Ya:sumo:wo: Mamayo: dimi ko:lo: gilido: o:go:do: ba:dab o:lia: da:dab o:lia: a:no:, Eyo: ni amio: ko:go:lu alifelab. ³⁴⁻³⁵ Debidi e Hebeneyo: halona mo:ane ko:sega eyo: a:la:sio:,

“Godeya:yo: ni Alanbo:wo: a:la:sio:,

Niyo: gis kalu gilo:wo: gi ha:g amio: semo: dia:talikiyo:, ge ni dagi ililiba siliki, ne o:lia: bo:fo:lubi.’[☆]

³⁶ “A:la:fo:ko:lo: Isolael kaluka:isale gio: tambo dinafa asuluma. Gilido: Ya:su ko:lo: i malana amilo: sana so:no: a:no:, Yesuwo: Godeya: Enedo: Da:feyo: Kalu doma:ki ta:fo:. A:la:ta:ga: Kalu Alan doma:ki da:feyo:wo: e” Bida eyo: towo: a:la:wido:.

³⁷ Kaluka:isaleyo: to Bida elo: widab a:no: da:dakiyo:, iyo: to a:ma:yo: himuwa olabiki, iliyo: Bidayo: a:la:ta:ga: Iliga:felo: kalu nol o:lia:mo:wo: a:la:dabuba:ba, “Ni nao i,

[☆] 2:34-35: Gisalo: 110.1

niliyo: waga dimidama:no:wele?” ³⁸ A:la:dabuba:dabiki, Bida eyo: a:la:sio:, “Man mogago: gilido: ena:li ena:li a:la:do: dimida:leno: ta:taki, asugo: nodola:sa:ga:yo:, Ya:su Kelisowa: wiya ho:na to:loma. A:la:dimidalikiyo: Godeya:yo: gilo: mogago: dimida:leno: hala:sa:ga:, Eyo: Ene Mamayo: boba dimia:ib. ³⁹ Godeya:lo: tamin dinali sio: a:no: gimo:wo:lo:, gi so:wa i o:mo:wo:lo:, kaluka:isale ko:na:lo: a:lab o:mo:wo:lo: a:la:ta:ga: kaluka:isale abeyo: Gode Alan Elo: amilo: mena:kilo: ho:idab o:mo: tambo sio:.” Bida eyo: a:la:sio:.

⁴⁰ Bida eyo: imo:wo: towo: ko:li ko:lilo: wida:sa:ga:, hagugo: towo:lo: imo:wo: a:la:sio:, “Kaluka:isale o:gdo: mogago:lo: dimida:likilo: sab we wa:dema:ib ko:lo: gio:lo: Godeya:yo: wa:deabena:ki, dinafa dowa:bi” a:la:sio:.

⁴¹ A:la:fo:ko:lo: kaluka:isale Bidaya: to sa:labdo: tilidabu a:no:, iyo: ho:na to:lofelo: ko:lo: ho:len a:namilo: ho:gi tilidabu kaluka:isale agelo:wo:, dausa:no: otalen ko:lo: fa:la:dowo:. (3,000)

Ho:gi tilidabu kaluka:isale ili mano: we.

⁴² Ho:gi tilidabu kaluka:isale iliyo: Iliga:felo: kaluwa:lo: widab a:no: tilida:dakiyo:, egele dowa:sen. A:la:ta:ga: ma:no:wo: ua sagana:likiyo:, Yesuwa: asulo: ma:no:wo:lo: ua nakiyo:, Godemo: dulugu sa:la:sen. Iyo: a:no: ko:lo: dimidakiyo:, halaido: dimida:len. ⁴³ Iliga:felo: kaluwa:yo: molo ha:na:no:wo: dimidabiki, kaluka:isaleyo: tambo a:no: ba:dakiyo: molo tandeakiyo:, Gode wiyo: ko:lo: wabudo:.

⁴⁴ Tilidabu kaluka:isale iyo: asulo: imilise dowaki, kelego: da:lab ilido: a:no: tambo ua dia:mela:no: a:la:liki ta:fo:.

⁴⁵ A:la:go:ko:lo: kalu nolba:yo: ene hen o:lia: kelego: o:lia:yo: nowo:mbo: kililia:sa:ga:, mole diab a:no: kalu hebe da:lab o:mo: sa:ga:liki ane. ⁴⁶ Ho:leno: tambowo: iyo: asulo:wo: imilig dia:taki, Godeya: malilo: aya kegea:sen. Iyo: Yesu asulo: ma:no: naki o:lia: ma:no:le nakiyo:lo:,

noma: aya kegea:liki a:lakiyo:, iyo: mo:kanulu naki, ma:no:wo: tambowo: sagala:liki na:sen. ⁴⁷ Iliyo: Godeyo: wabuda:len a:la:ta:ga: kaluka:isale tambowa:yo: iyo: nafa dowab a:la:asulo:. Ho:lenu: tambowo: Godeya:yo: tilidabu kalu ho:gi nolo: i a:na gasalita:sen.

3

Giligo: sen kaluwo: falelo:

¹ Ho:len no amio:, dulugu sa:la:seno: ofa:siyo: asola dowabiki, Bida o:lia: Yon o:lia:yo: Godeya: malilo: aya ha:na:ni ane. ² Godeya: malilo: a amilo: tog nowo: “Gesego:” a:la:sa:la:sen ko:lo: a:la:yo: tog a:na ha:nakiyo:, giligo: sen kalu nowo: tog aniba sena ba:ba:. Kalu a:no: anowa: e sa:la:liakiyo:, e giligo: o:ngo: sa:la:li ko:lo:, kaluka:isaleyo: aya ha:na:lab o:mo:wo: moleyo: ha:iya:melea:ki, ho:lenu: tambo kalu nolba:yo: e ga:lilia:ga:, Tog Gesego: a:na tagai ta:lila:sen. ³ Giliga:sen kalu a:no: Bida o:lia: Yon o:lia:yo: fa:la:dowabiki ba:da:sa:ga:yo:, a:la:mo:wo: moleyo: ha:iyo:. ⁴ A:la:ma:yo: e ko:lo: sikudu ba:daki, Bida eyo: emo:wo: a:la:sio:, “Na:no: bo:ba!” ⁵ Eyo: mole dia:no: a:la:asulaki, a:la:yo: a:na sikudu ba:ba:. ⁶ Ko:sega Bida eyo: emo:wo: a:la:sio:, “Ne mole imilig nowo: mada aundo:ma ko:sega, nilo: da:labo: we gemo: dimia:nigo:l. Nasa:la:d kalu, Ya:su Kelisowa: wi halaido: a:ma:yo:, ge dasilia:ga: hamana!” ⁷⁻⁸ Bida eyo: a:la:sa:la:sa:ga:, e dasilima:ki, dagi ililiba: gasiliabiki, wigibo a:naka kalu a:ma: gib o:lia: gibo: kagoman o:lia: halaido: dowabiki, ho:lu ya:ba:sa:ga:, e a:na ane. A:la:ta:ga: egele Godeya: malilo: a usa tiha:nakiyo:, e sagala:liki, ho:lu yabala:liki a:la:i siaki, Godeyo: ko:lo: wabulu sa:la:li ane. ⁹⁻¹⁰ Kaluka:isale tambowa:yo: e ha:na:ga: ha:nakiyo:, Godeya: wiyo: wabuda:i ha:nabiki ba:ba: ko:lo:, iliyo: e giliga:sen kalu Tog Gesego:wa silikilo: molelo:

hai:ya:sen o:mo:lo:b a:la:asulaki, iliyo: e falele alifa:lo:b a:la:asula:sa:ga:, iyo: iligakiyo: molo asulo:. ¹¹ Iyo: Godeya: Malilo: aya, “Solomona: Isagen” a:la:do: sa:la:sen a:na siliki, kalu a:no: Bida o:lia: Yon o:lia:ya ta:li dofo:labiki, kaluka:isaleyo: molo tanda:sa:ga:, ilo:wa nai da:laido:.

Bida eyo: mano: Godeya: malilo: a usa wido:.

¹² Bida e kaluka:isale kegeab a:no: ba:da:sa:ga:yo:, imo:wo: a:la:sio:, “Isolael kalu gio:, dimidab we ba:dakiyo:, waga molo tandeyaya? Nanin halaido:wa:yo: kalu we mo:falelo: a:la:ta:ga: na:no: Godeya: siwa:l amio:lo: digalo: kalu ko:lo: we a:na dimido:lba. A:la:fo:ko:lo: giliyo: na:n ba:da:sa:ga:yo: moda:so:bo. ¹³ Nili ma:mu A:bla:hamo:, Aisego:, Yekobo: i a:ma: Godeya:yo: wi alano: Ene Nanogdo: dian kalu, Ya:sumo: dimi. Ko:sega kalu a:no: giliyo: gamani kalumo: sanama:ki dimia:sa:ga:, Bailata eyo: e ga:li hamana:ki ta:fa:no: asulab, ko:sega gio: Bailatdo:wa silikiyo:, e gola ba:ba:. ¹⁴⁻¹⁵ Ya:su e mada malilo: digalo: kalu ko:sega giliyo: e gola ba:da:sa:ga:, kalu noldo: yasala:sen a:no: Bailatbo:wo: ga:li fagegefoma a:la:sa:laki, giliyo: kaluka:isalemo:lo: mela:no:lo: dimia:sen kalu a:no: sana sowo:. Ko:sega Godeya:yo: e a:ma:la: dasi alitabiki, nio: tambo ba:ba:. ¹⁶ A:la:fo:ko:lo: kalu gilo: ba:da:sen we, e Ya:suwa: wiya tilida:dakiyo:, ene tilidabu a:ma:yo: e falele alifa:. Ya:suwa: wi o:lia: tilidabu eya a:la:ta:ga: mio: o:lia:ma:yo: e falele alifa: ko:lo: o:go: e ga:li sabiki, gio: tambo ba:dab.

¹⁷ “Nao i, gi o:lia: gili misa: kalu o:lia:ma:lo: Ya:sumo:lo: dimido: a:no: gio: babale dofo:liki dimido:, niyo: a:la:asulo:.”
¹⁸ Mo:luwo: Godeya:yo: enedo: dinali sa:lan kaluwa: sama:ki, towo: imo:wo: tambo dimiakiyo:, Enedo: da:feyo: kalu a:no: odo: sia:la:ga: soma:ib a:la:saefa: ko:lo:, o:go: Godeya:yo: a:la:ka dimidama:ki ta:fo:. ¹⁹⁻²⁰ A:la:fo:ko:lo:

Godeya:yo: gili mogago: dimida:sen a:no: hala:ma:ki, gio: mogago:wo: ta:ta:sa:ga:, Godelo:loba:da: nodoma. Godeya:yo: Enedo: da:feyo: kalu, Ya:su E a:ma:la: iliga:talikiyo:, Alan a:no: gi o:lia: siliki, ha:salo: mesa:no: ho:len nafale gimo:wo: dimina:ki, gio: asugo: nodoma. ²¹ O:go: Ya:su E Hebeneya ilikiyo:, Godeya:lo: kelego:wo: tambo ho:gi fa:la:doma:nigab ho:len a:no: ko:lo: yasisab. Ho:len a:no: tamin amio: Godeya:yo: Enedo: dinali sa:lan kaluwa: sama:ki, towo: imo: salifa:. ²² Tamin amio: Moses eyo: a:la:sio:, ‘Gode Alana:yo: ne ko:lo: gimo:lo: iliga:fo: aumbo:, dinali sa:lan kalu noma:yo: gimo:wo: sama:kiyo:, Isolael kalu go:no:na a:la:ta:ga: iliga:fa:ib ko:lo:, giliyo: to elo: sa:labo: tilida:da:bi. ²³ Kalu abeyo: dinali sa:lan kaluwa: to sa:lab a:no: mo:tilida:dalikiyo:, Godeya:yo: aloba:da:sa:ga: yasala:ma:ib.’ Moses eyo: a:la:saefa:.

²⁴ “Tamina Godeya: dinali sa:lan kalu, Samuel eya mo:mo:data:ga:lo: mio:wo:, o:go:do: fa:la:dowab we iliyo: a:no: ko:lo: tambo sio:. ²⁵ Gi ma:mu imo:lo: dinali sa:lan kalu tamin amilo: sio: a:no:, giliyo:lo: a:no:ko: dia:ib. A:la:ta:ga: Godeya:yo: A:bla:ham o:lia: e ma:mui o:lia:mo:wo: towo: saitakiyo:, ‘Gilo: so:wa sa:la:la:i ha:nab i a:na a:la:ta:ga:yo:, henfelo: amilo: so:lo: mesa:ib a:no: tambo halaido: mesea:ki ta:fa:no:.’ To saefa: a:no: gimo:wo:lo: sio:. ²⁶ A:la:fo:ko:lo: gio: man mogago: dimida:seno: ta:ta:sa:ga:, halaido:wo: dimina:ki, Godeya: Ene nanogdo: dian kaluwo: da:fea:sa:ga:, gilo:wa tamina iliga:fo:.”

4

Bida o:lia: Yon o:lia:yo: dibolo aya disa:

¹ Bida o:lia: Yon o:lia:yo: kaluka:isalemo:wo: o:wida:lana, Godeya: Malilo: alo: bo:fo:lowan misa: kalu o:lia: Godemo:lo: boba so:mia:sen kalu i o:lia:, Sadusi kaluwo:

iyoy: tambo ya:ga: a:la:lo:wa fa:la:dowo:. ² A:la:ma:yo: kaluka:isalemo:wo: Ya:su E dasi ko:lo: kaluka:isale nolo: o:li dasima:ib a:la:likilo: wida:lab a:no: kalu i a:no: da:da:sa:ga: mada mo:beo:. ³ A:la:fo:ko:lo: iliyo: kalu a:la: a:no: mo:walilima:ni ta:li ko:sega, ofo: tinabiki, iliyo: ali mo:walilima:no: a:la:ta:ga: a:la:yo: dibolo a usa disalifa:. ⁴ Ko:sega a:la:ma:lo: to wida:lab a:namio:, kaluka:isale modo:wo: da:da:sa:ga: tilidabu ko:lo: kalu agelo:wo: dausa:no: bila:fo: (5,000.)

⁵⁻⁶ Kea:fo Yu kogodo: kalu o:lia: elelo: asulo: kalu o:lia: Yu misa: kalu iyo: tambo Ya:lusalem a:na kegea:sa:ga:, bobalo: so:mia:sen misa: kalu, Anas o:lia: ene eso:lo: nolo:lo: a:la:ta:ga: Kaiafaso:lo:, Yono:lo:, Alegsandayo:lo:, i a:no: tambo Ya:lusalem a:na kegeo:. ⁷ Iliyo: a:la:yo: tililia:ga: ilo: a:lab us a:na ta:taki, a:la:mo:wo: a:la:dabuba:ba:, “Gaindo: dimido: a:no:, halaido:wo: o:ba dia:sa:ga: dimido:wo:? Abe wi a:la:ta:ga: dimido:wo:?”

⁸ A:la:dabuba:dabiki, Bida e, Godeya: Mamayo: walifo: ko:lo: eyo: towo: imo:wo: a:la:sio:, “Yu misa: kalu o:lia: kogodo: kalu gio: dabuma. ⁹⁻¹⁰ Naindo: giligo: sen kalu ko:lo: asuwa:takilo:, falele alifa: a:no: da:da:sa:ga:, giliyo: o:go: na:no: a:na mo:walilab ko:lo: giyo:lo: Isolael kaluwo:lo: tambo asuluma:ki, niyo: walama:no:. Kalu giligo: sen ko:lo: falela:sa:ga:lo: kagayab we, Nasa:la:d kalu, Ya:su Kelisowa: wi halaido: a:ma:yo: mada falele alifa:. Giliyo: Ya:su E, i malana sana sowo: ko:lo: Godeya:yo: E a:ma:la: a:dasi alifa:. ¹¹ Godeya: bugo:wa sa:lakiyo:, ‘U ko:lo: alo: diana:lo: sandifo: a:no: o:go: u a:no: alo: halaido:lo: ta:li mesa:no: dowab’ ko:lo: u a:no: Ya:su E. ¹² Kaluka:isale gasilima:kilo:, Godeya:lo: henfelo: wenamilo: iliga:fo: kalu nowo: mada aundo:ma. Ya:su imilise Eyo:sa kaluka:isaleyo: asuwa:taki, a:ma:la: gasilia:ib” Bida eyo: imo:wo: a:la:sio:.

¹³ Iliyo: a:la:yo: mo:sugululo: a:la:asulo: ko:sega towo:

halaido: sa:lab a:no: da:dakiyo:, molo asulo: ko:lo: iliyo: kalu a:la: we tamin amio: Ya:su o:lia:lo: sia:leno: o:mo:lo:b a:la:bo: a:na asulo:. ¹⁴ Ko:sega giligo: kalu ko:lo: falelo: a:no: a:la: o:lia:lo: kagayab a:no: iliyo: ba:ba: ko:lo:, iliyo: to halaido:wo: a:la:mo:wo: mo:sio:

¹⁵⁻¹⁶ A:la:fo:ko:lo: iliyo: a:la:yo: ha:la:ya o:hamana a:la:ta:ga:, egelebo: towo: a:la:nenelo:, “Niliyo: kalu a:la: o:mo:wo: waga dimidama:no:wele? A:la:ma:lo: molo ha:na:no: dimido: a:no: Ya:lusalem kaluka:isaleyo: tambo o:ma asululi ko:lo: niliyo: ‘we hendelema’ a:la:bo: mo:sa:ma:no:.” ¹⁷ Ko:sega a:la:ma:lo: dimido: a:no: kaluka:isale nolo: da:daba:na:ki, a:la:mo:wo: towo: halaido: a:la:sa:ma:no:, ‘Ga:go: Ya:suwa: wi amilo: wa:kabiyo: wida:so:bo!’ a:la:ka sa:ma:nigo:l.”

¹⁸ Iliyo: a:la:nenela:sa:ga: dotakiyo:, a:la:yo: a:ma:la: mena:ki ho:lelia:ga:, a:la:mo:wo: a:la:sio:, “Gaino: Ya:suwa: wi sa:lakiyo: wa:kabiyo: mada wida:so:bo,” a:la:liki iliyo: halaido: sio:. ¹⁹ Ko:sega Bida o:lia: Yon dia:ma:yo: a:ma:la:yo: a:la:sio:, “Na:no: gili towo: ko:lo: kudu ha:na:no: kibo:bowo:, Godeya: towo: mo:kuduha:na:no: domabe ko:lo: ginino: dinafa alobana ba:da:bi. ²⁰ Mo:wo: naindo: ba:ba:yo: a:la:ta:ga: dabu a:no: mada tambo wida:mela:no: ko:lo: mo:ka:ma:no:.” ²¹ A:la:ma:yo: a:la:sa:labiki, iliyo: a:la:mo:wo: towo: wa:ka halaido: sa:la:sa:ga:, a:la:yo: ga:li iliga:fo:. Mo:wo: Ya:lusalem kaluka:isale ililo: ba:ba: a:no: Godeyo: wabudabiki, Yu misa: kaluwa:yo: a:la: falasila:ma:no:wo: mo:dowo:. ²² Mo:wo: giligo: sen kalu e, donayo: do:la:fo: fa:la:da:in dota:sa:ga:, a:na falelo:.

Tilidabu kaluka:isaleyo: Godemo: dulugu sio:

²³ A:la:yo: ga:li iliga:tab amio:, tilidabu kaluka:isalelo: saba ha:na:sa:ga:, bobalo: so:mia:sen misa: kalu o:lia: Yu ko:go:do: kalu o:lia:ma:lo: sio: a:no: a:la:ma:yo: imo:wo: tambo malolo: me. ²⁴ Iliyo: a:no: da:da:sa:ga:yo:, tambo

kegea:sa:ga: Godemo:wo: a:la:dulugu sio:, “Wisio: Alan, Ge akino:lo:, henfelo:wo:lo:, ho:no:lo: a:la:ta:ga: kelego: tambo usamilo: a:lab a:no:, tambo Gi dimido:.”²⁵ Nili ma:mu Debidi e Gi nanogdo: dian kalu ko:lo: Godeya: Mamaya: ene halaido: emo: dimiabiki, Gi to we a:na sa:sa:lo:,

“ ‘Henfelo: kaluka:isaleyo: waga mada kulufa:yabele?

Iliyo: Gode o:lia: madalilo: babuma:no: saitab we, waga nenelabele?

²⁶ Henfelo: amilo: misa: kaluwo: kegea:sa:ga:, Gode o:lia: Enedo: Da:feyo: Kalu o:lia:yo: babuma:ni dimidaliab.’

²⁷⁻²⁸ Go:no:n towo: bugo: amio: a:la:sa:sa:lo: ko:lo: o:g a:namio: Helot o:lia: Bontius Bailat o:lia: Yuma kalu o:lia: Isolael kalu o:lia:yo: Ya:lusalem wena kegea:sa:ga:, Ya:su, Gili nanogdo: digalelo: dian kalu e sana soma:no:wo: togo: kedo:. Ya:su E Go:no:n Da:feyo: Kalu ko:lo: ililo: kegeasa:ga:lo: dimido: a:no: tambo, mo:luwo: Go:no:n asulo: o:lia: Go:no:n halaido: o:lia:ma: saefa: ko:lo: fa:la:dowo:.²⁹ A:la:fo:ko:lo: Alan Ge, Yu misa: kalu ililo: nimo:lo: to halaido: sio: a:no: asulaki, go:no:n nanog dian kalu nio: Gi towo: halaido: walama:ki, asuwa:ta:biyo:.

³⁰ Gode go:no:n halaido:wa: widakiyo:, gi nanog dian kalu, Ya:suwa: wiya ilikiyo:, kaluka:isaleyo: falele alifelaki, molo ha:na:no: nolo: dimida:lubi.”

³¹ Iliyo: dulugu sa:la:sa:ga: dotabiki, a ilo: sen a:no: ida:la:sa:ga:, Mamayo: i amio: wa:litabiki, iyo: mo:tagilaki, Godeya: towo: halaido: mo:mo:da wido:.

Tilidabu kaluka:isaleyo: egelebo: asuwa:ta:sen.

³² Tilidabu kaluka:isaleyo: asulo: imilise dota:ga:, iyo: “kelego: we na:no:” a:la:bo: mo:asulaki, tambowo: ua a:no: dowo:.³³ Iliga:felo: kalu iliyo: a:la:widaki, “Alan Ya:su E hendele a:ma:la: dasilia:ga:, mela:no: a:labka!” a:la:likilo: towo: halaido: wida:len ko:lo: Godeya:yo: Ene

kelego: nafaleyo: iya kogolu alifa. ³⁴⁻³⁵ I usamio: kalu imilig nowo: ma:no:wo:, kelego:wo: aundo:malo: mo:dowo:. Mo:wo: kalu imilig nowo: kelego:lo:ma dowaikiyo:, kalu noma:yo: ba:da:ga:, ene hen o:lia: a o:lia: kililia:sa:ga:, mole a:no: Iliga:felo: kalu o:mo: dimi ko:lo: iliyo: aloba:da:sa:ga:, kelego:wo: hebe da:lab kalu i o:mo: dimia:i ane.

³⁶ A:la:gabiki kalu imilig nowo: ene wiyo: Yosab eyo: a:la:dimido:. Ene mo:mio:wo: Libai ko:lo: hen elo:wo: Saibulus. Iliga:felo: kalu i a:ma:yo: ene wi ho:gi nowo:, Banabas wikilo:. Ene wi a:ma: ha:go: we, nowo: sagala:ma:kilo: asuwa:ta:sen kalu. ³⁷ Banabas eyo: hen heb enedo:wo: kililia:sa:ga:, moleyo: dia:ya:sa:ga:, Iliga:felo: kalu i o:mo: dimi.

5

Ananias o:lia: Safaila o:lia:ma:yo: Godeya: Mamayo: dikido:

¹⁻² Ko:sega, kalu a:namilo: seno: nowo: ene wiyo: Ananias, a:la:ta:ga: ene inga, Safaila ko:lo: sen. A:la:ma:yo:lo: hen heb inido:wo: kililia:sa:ga:yo:, Ananias eyo: mole hebo: ene kanulu difa:. A:la:do: gab a:no: ingaya:yo:lo: o:li gabolo:b a:la:asulo:. Ananias eyo: mole heb nolo: Iliga:felo: kalulo:wa dia:ha:na:ga: dimi. ³ Emo: dimiabiki, Bida eyo: emo:wo: a:la:sio:, “Ananias, asulo: gilo:wo: Setene bo:fo:melea:ki, fogo: dimi ko:lo:, giyo: Godeya: Mamayo: a:na dikili sa:lakiyo:, moleyo: hebo: go:no:ndo: kanulu difa: a:no:, waga asulaki dimido:wo:?” ⁴ Giyo: heno: semo:kilili amio:, hen a:no: hendele ga:no: ko:lo: kililia:sa:ga: mole di a:no: ga:lo: asulab aumbo: o:li dimidama:no: dowo:. A:la:fo:ko:lo:, giyo: dikilima:no: a:la:likiyo: waga asulaki sa:laya? Madalilo: sa:lako:, giyo: kaluwo: ko:lo: dikidaba. Godeyo: ko:lo: dikili sa:lab.”

⁵ Ananias e to a:no: da:da:sa:ga:, elo: elen a:naka, sulufu: tina:sa:ga: sowo: ko:lo:, kalu nolo: to a:no:

da:da:sa:ga:yo:, tagio: alan dowo:. ⁶ Ananias e sowabiki, kalu so:wa nolo: ya:ga:, so:ga: mela:sa:ga:, dia:ha:na:ga: a:na daido:.

⁷ A:la:ta:ga: ofa:si otalen ta:ta:sa:ga:yo:, ingayo: Ananias sowo:wo: mo:da:daki, elo: Bidalo:wa mio:. ⁸ A:na fa:la:dowabiki, Bidaya: emo:wo: a:la:dabuba:ba:, “Mole gaindo di a:no:, tambo yomo:?” A:la:sa:labiki, Safaila eyo: a:la:sio:, “A:, moleyo: tambo dia:mio: yom.”

⁹ A:la:fo:ko:lo: Bida eyo: emo: a:la:sio:, “Ga:go: towo: imilise saeta:ga:yo:, Godeya: Mamayo: da:fe ba:ba:nikiyo:, Emo:wo: waga dikili sa:laya? Ge kalulo: daida:len kalu i a:no: tog amilo: o:yayom ko:lo: gelo: a:na dia:ha:na:sa:ga: dalima:nigab.” ¹⁰ Safaila e to a:no:ko: da:dabiki, e sulfo: tina:sa:ga: sowo: ko:lo: kalu so:wa i a:no: ya:ga:yo:, e sowo:lo:bi ba:da:ga:, iliyo: e dia:ha:na:ga: indo daido: anib a:na dalialifa:. ¹¹ Tilidabu kaluka:isale tambo olia: kalu nol a:namio: sen a:no:lia:yo:, malolo: a:no: da:da:sa:ga:, iyo: tambo tagi alan dowo:.

Iliga:felo: kalu iliyo: kaluka:isaleyo: modo: falelo:.

¹² Iliga:felo: kalu iliyo: molo ha:na:no: ko:li ko:lilo:wo: amisa:n us a:na dimida:len. Tilidabu kaluka:isale iyo: ua, Solomona: Isagen a:na kegea:sen. ¹³ Ha:la: kaluka:isale nol a:ma:yo: iyo: mada nafale a:la:asulo: ko:sega ha:la: kaluka:isale i a:no: tagilaki, i o:lia: mo: gasa kegea:sen. ¹⁴ Ko:sega ho:lono: tambowo:, kaluka:isale modo: nolo: Alano: tilida:da:sa:ga:, tamin tilidabu kaluka:isale i o:lia:yo: ua gasaya:len. ¹⁵ Amisa:n kaluka:isaleyo: Iliga:felo: kalu ililo: molo ha:na:no: dimida:lab a:no: ba:ba: ko:lo: ili asulakiyo: Bidayo: ha:nab amio: mama elo:ma:yo: walaf kalu ka:isale iyo: galalalikiyo: falelema:ib a:la:asula:sa:ga:, iliyo: i a:no: galilia: ya:ga:, nolo: wo:ba, nolo: geondo: wa:la alima:ki, tog anib a:na ta:felo:. ¹⁶ A:la:ta:ga: kaluka:isale modo:, Ya:lusalem anib amilo: kandayo: i a:no: kegeo:.

A:la:ta:ga: iyo: walafdo: kaluka:isale o:lia: kalu mama mogago:lo: dosdo: o:lia:yo: tililia:ga:, Iliga:felo: kalulowa yabiki, i a:no: tambo falele alifelo:.

Iliga:felo: kaluwo: dibolo aya tololo:

¹⁷⁻¹⁸ Bobalo: so:mia:sen misa: kalu o:lia: ene mili, Sadusi kalu o:lia:ma:yo: iliga:felo: kalu ilo:lo: dimidab a:no: ba:da:sa:ga:, iliyo: iliga:felo: kalumo:wo: mo:beaki eteyo:wo: alan fa:la:dowo: ko:lo: iliyo: iliga:felo: kalu i a:no: ta:lia:sa:ga:, mogago: kalu o:lia: dibolo a usa disa:.
¹⁹⁻²⁰ Ko:sega o:g nulu a:namio:, Godeya: ma:mul kaluwa:yo: dibolo a a:no:, togo: koda:sa:ga:, iyo: ha:la:ya tilili ya:ga: handalowakiyo: a:la:sio:, “Gio: ha:na:sa:ga: Godeya: malilo: a usa kagafo:liki, gililo: mela:no: ho:gi di a:no: kaluka:isalemo:wo: tambo wida:lubi” eyo: a:la:sio:.
²¹ Elo: sio: o:leaum iliyo: a:la:dimidaki, kea:fo nulu ofo: yabikiyo:, iyo: Godeya: malilo: aya tina:sa:ga:, a:na mo:mo:da wido:.

O:g kea:fo nulu a:namo:, bobalo: so:mia:sen misa: kalu o:lia: e o:lia:lo: elen kalu o:lia:ma:yo:, Yu amilo: Kanisolo dosdo:wo: a:na kegeo:. Isolael misa: kalu tambo a:na kegea:sa:ga:, iliyo: iliga:felo: kaluwo: tililia: mena:ki dibololo: sab a:na to saga:fo:.
²²⁻²³ Ko:sega dibolo alo: bo:fo:lowan kaluwo: aya ha:na:sa:ga: ba:ba: amio:, Iliga:felo: kalu i a:no: a:namilo: mo:sena ba:ba: ko:lo: iyo: a:ma:la: ha:na:sa:ga: misa: kalumo:wo: a:la:sio:, “Nio: dibolo aya fa:la:dowaki ba:ba: amio:, togo: tambo uludo: ko:lo:, dibolo alo: bo:fo:lowan kaluwo: toga:me amio: o:li yasila:len ko:sega, nio: dibolo a usamio:, kalu i a:no: mada aundo:ma elena ba:ba:.”
²⁴ Bobalo: so:mia:sen misa: kalu i o:lia: Godeya: malilo: alo: bo:fo:lowan misa: kalu o:lia:ma:yo: to a:no: da:da:sa:ga:, iyo: molo asulakiyo:, o:b ko:lo: fa:la:doma:nigabele a:la:liki modo:.
²⁵ Iyo: a:la:asula:li elen ami, kalu imilise nowo: ya:ga:, imo:wo:

a:la:sio:, “Dabuma. Kalu gililo: dibolo ayamilo: disa: a:no:, Godeya: malilo: aya kagafo:liki, kaluka:isalemo:wo: towo: a:na wida:lab” a:la:sio:.²⁶ A:la:sa:labiki, Godeya: malilo: alo: bo:fo:lowan misa: kalu o:lia: dibolo alo: bo:fo:lowan i o:lia:yo: ha:na:sa:ga:, Iliga:felo: kalu i a:no: a:ma:la: tililia: mio:. Kaluka:isale i a:namilo: sab a:ma:yo: bo:fo:lowan kalu iyo: uwa:yo: agodoma:ib a:la:asula:sa:ga:, iyo: tagilaki, iliga:felo: kalu a:no: mo:yami tandeki, ha:sa tilia:mio:.

²⁷⁻²⁸ Dibolo alo: bo:fo:lowan kaluwa:yo: Iliga:felo: kalu iyo: tilili ya:sa:ga:, Yuwa: kanisolo kalulo:wa ta:fo:liki, bobalo: so:mia:sen misa: kalu eyo: imo:wo: a:la:sio:, “Niliyo: tamin amio: gimo:wo: ‘kalu wa:ma: wi amio: kaluka:isalemo:wo: wida:so:boka:’ a:la:bo: towo: halaido: saefa: ko:sega giliyo: Ya:lusalem kaluka:isalemo:wo: tambo towo: wida:li ha:nab ko:lo: giliyo: kaluka:isalemo:wo: ‘kalu we nili sanasowo:ka:’ a:la:li diga:li sa:la:lab” a:la:sio:.²⁹ To a:no: da:da:sa:ga:, Bida o:lia: Iliga:felo: kalu i nol a:ma:yo: towo: a:la:sio:, “Niliyo: kaluwa: towo: mo:kudu ha:na:no: ko:sega, Godeya: Ene toleyo: ko:lo: mada kudu ha:na:no:.³⁰ Giliyo: Ya:suwo: i malana alula:sa:ga: sana sowo: ko:sega, nili ma:muwa: Godeya:yo: E a:ma:la: dasi alifa: ko:lo:lab.³¹ Isolael kaluka:isaleya:yo: asugo: nodola:sa:ga:, ililo: mogago: dimida:seno: hama:ki, Godeya:yo: Ya:suwo: iwalu dia:takiyo:, ene dagi ililiba ta:fo: ko:lo: Ya:su E misa: kalu dowaki, Eyo: kaluka:isaleyo: a:ma:la: gasilia:no: dowo:.³² A:la:fo:ko:lo: Godeya:yo: kaluka:isaleyo: E tolo: kuduha:na:sen imo:wo: Ene Mamayo: dimi ko:lo:, Godeya:lo: dimido: a:no: tambo ni o:lia: Godeya: Mama o:lia:ma:yo: ba:ba: ko:lo: a:no: wido:l”

Gamaliel eyo: i asuwa:takiyo: to nolo: sio:

³³ Iliyo: Bida elo: to sa:lab a:no: da:dakiyo:, kul-
u:fa:yo:wo: alan dowo:sa:ga:, iyo: yasalema:no: asulo:
³⁴⁻³⁵ Ko:sega Fa:lisi kalu nowo:, ene wiyo: Gamaliel, e

elelo: asulo: kalu ko:lo: Yu kaluka:isale iyo: man elo:wo: nafale ba:da:sen. O:g a:namio: Gamaliel e, misa: kalu o:lia: sen ko:lo:, e dasila:sa:ga:, kalu nolbo:wo: “Iliga:felo: kaluwo: ha:la:ya o:tililia: hamana” a:la:sa:la:sa:ga:, Yu misa: kalu imo:wo: a:la:sio:, “Isolael kalu giliyo:, kelego: nowo: kalu i wemo:wo: dimidama:no:lalega, giliyo: dinafa asula:bi. ³⁶ Mo:wo: o:semo:amalela: amio:, kalu nowo: Teudas e babuma:niki, kalu alan o:ngo: dasilabiyo:, kalu do:la:lowo:wo: do:la:fo: fa:la:da:in e kudu ane. Ko:sega e sana sowabikiyo:, kalu elo: kudu ane a:no: tambo dalale ane ko:lo: elo: dimidama:no: asulo: a:no: madali wala: ³⁷ A:ma: fa:s amio:, wilo: sa:sa:lan ho:lenu: dowabikiyo:, Yuda:s, Ga:lili kalu eyo:lo: dasila:sa:ga:, eyo: kalu nolo: hala tilia:gane ko:sega e sana sowabiki, kalu elo: kudu ane a:no: tambo dalale ane. ³⁸⁻³⁹ A:la:fo:ko:lo: o:gdo: fa:la:dowab we gio: asula:bi. Ililo: dimidab we, inin asulo:wa fa:la:dowa:sa:ga: dimidabo:lalega, ililo: dimidama:no: asu-lab a:no: madali walema:ib. Ko:sega nanog a:no: Godelo:wa a:la:ta:ga: mio:lalega, giliyo: ililo: nanog diab a:no: mada mo:ka:ma:ib. Giliyo: ko:lo: ka:ma:no: susialega, gio: Gode o:lia: bubaki auma:ib. A:la:fo:ko:lo: giliyo: mogago: imili nowo: i o:lia:yo: mo:dimidaki, iyo: ga:li meleaki ta:ta:bi.” ⁴⁰ Gamaliel eyo: a:la:sa:labiki, Yu misa: kalu iliyo: elo: to sa:lab a:no: ko:lo: kudu ane. Iliyo: Iliga:felo: kaluwo: a:ma:la: tilia:a:sa:ga: dotabiki, dibolo alo: bo:fo:lowan kaluwa:yo: iyo: sanama:ki a:na sio: ko:lo:, sa:nda:sa:ga:yo: Iliga:felo: kalu imo:wo: a:la:sio:, “Giliyo: Ya:suwa: wi sa:lakiyo:, wa:kabiyo: mada wida:so:bo.” Imo:wo: towo: a:la: halale sa:la:sa:ga:, iliga:fo:. ⁴¹ A:la:fo:ko:lo: iyo: Yu misa: kalu kegeo: a:no: ta:ta:sa:ga: ha:nakiyo:, Godeya:yo: iyo: Ya:suwa: wiya a:la:ta:ga:lo: sendelowo:wo: o:li diab a:la:do: asulab a:no:, iyo: sagala:liki ane. ⁴² A:la:ta:ga: Godeya: malilo: ayamio:lo:, kaluka:isaleya: ayamio:lo:

Godeya: Ene to nafa widakiyo:, Ya:su E, Godeya: Enedo:
 Da:feyo: kaluwo: E a:la:liki iliyo: ho:lenu: tambo wida:li
 sia:liki mo:edo:.

6

Iliga:felo: kalu asuwa:foma:ki, kalu doma:la:fo:wo: da:feyo:.

¹ Ho:len a:namio: Gode amilo: tilidabu kaluwo: modo:
 fa:la:dosdo: ko:lo: i us a:namio: Gilik tolo: sa:lan kaluwa:yo:,
 Alam tolo: sa:lan kalumo:wo: a:la:sio:, “Giliyo: ma:no:
 sagakiyo:, ka:isale sa:ba:lo: nilido: a:lab a:no: mo:mia:sen”
 a:la:sa:laki, iyo: towa:yo: kego:. ² A:la:fo:ko:lo: Iliga:felo:
 kalu kugula:fo: a:ma:yo:, tilidabu kaluwo: tambo ho:le
 kegea:sa:ga:, imo:wo: a:la:sio:, “Nio: nanog diakiyo:,
 Godeya: to walama:no:wo: kadetaki, ma:no: sagama:no:
 dowalega mogago: doma:ib. ³ A:la:fo:ko:lo: giliyo: kalu
 dom a:la:fo:wo: da:fea:sa:ga:, niliyo: nanog we imo: dima:ki
 dimia:no:. Kalu gililo: da:feab a:no:, iyo: asulo:wo: alan,
 Godeya: Mamalo: wa:lifo: a:lab a:no: ko:lo: da:fea:bi.
⁴ Giliyo: ko:lo: a:la:dimidalikiyo:, ho:lenu: tambowo: niliyo:
 Godemo: dulugu sa:la:liki, Ene towo: ko:lo: walasa:lali
 mesa:no:.” ⁵ Iliyo: a:la:sa:labiki, tilidabu kaluka:isale iliyo:
 to sa:lab a:no: da:da:sa:ga: tambo sagalaki, iliyo: kalu nolo:
 da:feyo:. Da:feyo: kaluwo: nowo: Sitifen. E tilidabu alan
 a:la:ta:ga: Godeya: Mamayo: e amio: wa:lifo:. Da:feyo: kalu
 nowo: we, Filib, Bolokolus, Nikanol, Timon, Balmenas,
 a:la:ta:ga: nowo: Nikolas, e Antio:g amisa:n kalu ko:lo:
 e tamin amio: Yu kaluwa:lo: tilidabu a:no: elo: kudu
 ane. ⁶ Tilidabu kalu iyo: doma:la:fo: a:no: da:fea:sa:ga:,
 Iliga:felo: kalulo:wa tililia:ga:, Iliga:felo: kaluwa:yo: iyo:
 Godemo: dulugu sa:la:sa:ga:, dagiyo: ili misa: wa:la difa:
⁷ A:la:fo:ko:lo: Godeya: towo: da:da:i ha:nakiyo:, Ya:lusalem
 amisa:n amio:, tilidabu kaluka:isaleyo: modo: ko:lo:

fa:la:dowo:. A:la:ta:ga: Godemo:lo: bobalo: so:mia:sen
kalu nolo:lo: modo: tilidabu.

Sitifeno: ta:lia:sa:ga: mo:walilo:

⁸ Godeya:yo: Sitifen e asuwa:taki, halaido: emo:wo: dimi ko:lo: Sitifen eyo: kaluka:isale siwa:l amio: molo ha:na:no:wo: ko:li ko:lilo: dimido:. ⁹ Ko:sega Yu kalu nolba:yo: e o:lia:yo: towa:yo: kego:. Kalu i a:ma: tolo: wida:sen a wiyo: we “Kalu ga:li ha:na:sen A” a:la:sa:la:sen. Kalu i a:no: nolo: Sailini amisa:n o:lia: Alegsandia amisa:na a:la:ta:ga: mio:. A:la:ta:ga: nolo:, Silisia hen o:lia: Esia hen a:la:ta:ga: mio: ko:lo: iyo: Sitifen o:lia:yo: towa:yo: kego:. ¹⁰ Ko:sega Godeya: Mamaya:yo: Sitifen emo:wo: asulo: nafa dimia:len ko:lo: kalu i e o:lia:lo: towa:lo: kegab a:no: mo:tiniaki, iyo: wana dowo:. ¹¹ A:la:gabiki, iliyo: towo: wo:no:le sa:la:li siya:likiyo:, “Sitifen eyo: Gode o:lia: Moses o:lia:mo:wo: dio:ge sa:lab a:la:bo: niliyo: dabulo:bo:ka:” a:la:bo: kalu nolbo:wo: towo: sama:ki, salifa:la:li ane. ¹² Iliyo: kaluka:isale o:lia: ko:go:do: kaluwo: o:lia: elelo: asulo: kalu o:lia:ma: asulo:wo: digidalifa:la:liki ane ko:lo: iliyo: Sitifen e ta:lia:sa:ga: mo:walilima:ni, Yu amilo: Kanisolo kalulo:wa tililigane. ¹³ A:la:fo:ko:lo: e mo:walilakiyo:, Sitifen elo: mo:dimido:lo: sa:ma:no: kaluwo: tililia:ga: ta:taki, iliyo: madali towo: a:na sa:laki, “Sitifen eyo: Moses ele saefa:yo: a:la:ta:ga: gulugulula:sen a malilo:wo: dio:ge sa:la:lab. ¹⁴ Kalu wema:yo: ‘Ya:su, Nasa:la:d kalu a:ma:yo: Godeya: Malilo: a we bidilaki, Mosesa: ele man ko:lo: nimo:lo: dimi a:no: togonolema:ib’ a:la:wida:labiki dabu” a:la:sio:.

¹⁵ Kalu elo: mo:walila:likilo: sen i tambo a:ma:yo:, Sitifena: wo:lokan sikudu ba:ba: amio:, wo:lokan elo: a:no: ma:mul kaluwa:lo:wo: o:ngo:lo:biki ba:ba:.

7

Sitifen eyo: towo: wido:

¹ Sitifen e mo:walila:la:ga: dotabikiyo:, bobalo: so:mia:sen misa: kalu a:ma:yo: emo:wo: a:la:dabuba:ba:, “To gemo:lo: mo:walilakilo: sa:lab we hendeleyo:?” ²⁻³ To elo: dabu ba:dab a:na, a:ma:la: sa:lakiyo: a:la:sio:, “Nao i, do i, gio: dabuma! Nili ma:mu A:bla:ham eyo: Halan amisa:n semo: ane amio:, Mesobotemia hena sen amio:, halaido: Gode a:no: elo:wa fa:la:dowakiyo:, emo:wo: a:la:sio:, ‘Ge go:no:n mo:mio: o:lia:, go:no:n hen o:lia: ta:taki, hen ko:li nilo: gemo:lo: walama:no: a:no:, ge a:na mesa:no: hamana.’ ⁴ A:la:sa:labikiyo:, A:bla:ham e Kaldean* hen a:no: kata:ta:sa:ga:, Halan amisa:n a:na ha:na:sa:ga: sen. A:na sen ami, iyayo: sowabikiyo:, Godeya:yo: e a:na a:la:ta:ga: tililia:ga:, o:go:do: gilo: sab hen wena tililia:mio:.. ⁵ Ho:len a:namio:, emo:wo: ene hendeyo: mo:dimiaki, ha:lugo:wo:lo: emo:wo: bo:fo:melea:kiyo: mo:dimi. Ko:sega Godeya: emo: dinali sa:laki a:la:sio:, ‘Niyo: hen we tambo ge o:lia: gilo: so:wa sa:la:la:i ha:nab o:lia:mo:wo: dimia:no:.’ A:bla:ham e so:walo:ma dowo: ko:sega Godeya:yo: emo:wo: a:la:dinali salifa:.. ⁶ Godeya: emo: a:la:sio:, ‘Gi so:wa sa:la:la:i ha:nab a:no: ini heno: ta:ta:sa:ga:, Isib hena mageso: sia:lalikiyo:, da:ibo: so:wa dowaki dikidima:ib ko:lo: iyo: hen a:namio: donayo: 400 a:la:fo: ko:lo: mesa:ib. ⁷ Ko:sega Niyo: ilo: da:ibo: so:wa mesea:kilo: ta:fo: kalu a:no: Isib ego: ko:lo: iyo: falasila:ma:no: a:la:ta:ga: tif amio: Niyo: gi so:wa sa:la:la:i ha:nab i a:no: a:ma:la: tililia:ga:, hen wena siliki, Nemo:wo: gulugulula:ma:ib.’ Godeya:yo: a:la:sio: ⁸ A:la: dinali sio: ko:lo: dinali sio: a:no: hendele widakiyo:, e do:go:fo:

* 7:4: Kaldean hen a:la:do: sa:lab a:no:, wiyo: nowo: Mesobotemia a:la:sa:lan. Heno: we tamin amilo: A:bla:hamdo: seno: o:m.

hege gedema:ib a:la:sio: ko:lo: A:bla:ham eyo: Aisego: sa:la:liakiyo:, ho:len ola:fo:wo: ta:ta:ga:yo:, do:go:fo: hege gede alifa:. A:la:go:ko:lo: tif amio: Aisego: Yekobo: sa:la:li a:la:ta:ga: Yekobo: so:wa kugula:fo: sa:la:li ko:lo: so:wa a:ma:yo: Isolael kaluka:isale so:lo:wo: kugula:fo: fa:la:do alifa:.

⁹⁻¹⁰ “Nili ma:mu, Yekoba: insisa:i nolba:yo: Yosa:bo:wo: keleasula:sa:ga:, e Isib kaluwa: da:ibo: kalu doma:ki, moleya: kilili. Ko:sega Godeya:yo: Yosa:b e hida:yo: ba:dab a:namio:, e o:lia: dofo:liki asufa: ko:loemo:wo: asulo: alan dimiabiki, Isib misa: kalu, Felo:wa: siwa:l amio: Yosa:b ene mano: nafa ba:da:sa:ga:, Felo: e sagalaki, Isib hen o:lia: ene a o:lia:yo: Yosa:b emo: bo:fo:melea:ki ta:fo:.

¹¹ “A:la:ta:ga: Isib hen o:lia: Kenan hen a:namio:, maiyo:wo: alan fa:la:dowaki, hida:yo: alan dowo: ko:lo:, ni ma:muwa:yo: ma:no: ma:no:wo: aundo:ma dowo:.

¹² A:la:fo:ko:lo: Yekob eyo: Isib hen amio: ma:no:wo: da:laka: a:la:sa:labi da:da:sa:ga:, eyo: nili ma:mu iyo: tamin ami a:na iliga:fo:. ¹³ Iyo: andeb ane amio:, Yosa:b e ao imo:wo: eneno: a:na wida:sa:ga: dowabiki, Felo e Yosa:ba: so:lo:wo: welo:b a:la:bo: a:na asulo:. ¹⁴⁻¹⁵ A:ma: fa:s amio:, Yosa:b eyo: ene iya Yekob o:lia: so:lo: o:lia:yo: elo:wa tambo mena:ki saga:fo:. To saga:fo: a:no: da:da:sa:ga:, Yekobo: Isib ane ko:lo: Yekoba: so:lo: Isib a:lab a:no:lia: agelo:wo: do:la:fo: dom a:la:ta:ga: bila:fo: ko:lo: fa:la:dowo:. Yekob o:lia: ene sowayo:lo: a:naka sowo:. ¹⁶ Tif amio: ini ki a:no: a:ma:la: dia:ya:sa:ga:, Sekem hen a:namio:, Hamol insisa:ma: heno: A:bla:hama: tamina moleya: kilili ko:lo: ini kiyo: a:na daido:.

¹⁷ “Godeya:yo: A:bla:hambo:lo: dinali sio: ho:lenu: ko:na:ma fa:la:dowabiki, Isib a:namio: Isolael kaluwo: mada modo: ko:lo: fa:la:dowo:. ¹⁸⁻¹⁹ A:la:ta:ga: Isib amio: misa: kalu ho:gi fa:la:dowakiyo:, eyo: Yosa:bo: mo:fanda asulo: ko:lo: eyo: ni ma:mu imo:wo: dikida:sa:ga:

hida:yo:wo: alan dimi. A:la:gabiki, eyo: inin so:wa ho:gi sa:la:la:iyo: ka soma:ki, ha:la:ya sandifelema:no: a:la:saefa:.

²⁰ “Ho:len a:namio:, Moseso: a:na sa:la:li. E mada gesego: ko:lo: ele otalen dowabiki, iyaya: aya siliki bo:fo:len.

²¹ A:la:ta:ga: e ha:la:ya ta:fo:lana, Isib misa: kaluwa: ida:ya: ta:ulia:ga:, ene so:wayo: aumta:ga: fofu:. ²² A:la:fo:ko:lo: Isib kalu ili mano: Moses emo:wo: tambo walali ko:lo: Moses e to sa:lan o:lia: man dimidan o:lia:yo: halaido: di kalu ko:lo: kagayo:.

²³ “Moses e donayo: do:la:fo: fa:la:da:in ta:ga:ga: dowabiki, Isolael kaluka:isale, ene ao i a:no: ba:ba: ha:na:no: asulo:. ²⁴ E a:na elen amio:, Isib kaluwa:yo: Isolael kaluwo: mogagi dikidi sa:ndabiki ba:ba: ko:lo: eyo: asuwa:takiyo:, Isib kalu a:no: wediakiyo:, e sanaifa:.

²⁵ Moses eyo: wediabikiyo:, ene ao i a:ma: asulakiyo: e Godelo: asuwa:foma:ki iliga:fo:lo: kalu a:la:bo: asuluma:ki dimido: ko:sega iliyo: a:la:gabolo:b a:la:do: mo:asulo:.

²⁶ Ho:len no amio:, Moses e Isolael kalu a:la: nowo: buba:lana ba:ba:. E ba:da:ga:, a:la:yo: ha:fo: disa:ma:ki sagale alitakiyo:, towo: a:la:sio:, ‘Gao gaino:, waga bubadi?’

²⁷ Ko:sega kalu nolo: sa:nda:likilo: ha:nab a:ma:yo:, Moses e kanilaki, Mosesbo:wo: a:la:sio:, ‘Nio gi bo:fo:liki mo:walila:lubika: a:la:bo:, abe saefa:yo:?’ ²⁸ Alilo: Isib kalu nowo: gilo: so:no: aumbo:, o:go:lo: nelo: gi sanaifa:nigaya?’

²⁹ To sa:lab a:no: da:da:sa:ga:, Moses e nai ha:na:ga:, Isib heno: ta:ta:ga:, Midian hen a:na ha:na:sa:ga:yo:, e mio: kalu silikiyo:, so:wayo: a:la: sa:la:li.

³⁰ “Moses e donayo: do:la:fo: fa:la:da:ino: gulula:sa:ga: ilikiyo:, e kalalili hen, Sainai misio: anib doba:da: sia:lana, i abol ko:lo: nudula: a:nami, delo: wa:sowala:lab us a:na ma:mul kaluwo: a:na elena, Moses e ba:ba:. ³¹ Moses eyo: ba:da:ga:yo:, e moda:sa:ga:, e ma:uwa:ya ba:ba:ni ha:nabiki, Gode Alan e towo: a:na dabu. ³² Godeya:yo: Moses emo:wo:

a:la:sio:, ‘Ne gi ma:mu A:bla:hamo:, Aisego:, Yekobo: i a:ma: Godeyo: Ne.’ A:la:sa:labiki, Moses e tagilaki bibi sado:geta:ga:, e mo:sikudu ba:ba:.

³³ “A:la:ta:ga: Godeya:yo: emo:wo: a:la:sio:, ‘Hen gelo: kagafo:lab we mada malilo: hen ko:lo: gi gido:fo: amilo: budi sa:ga:lo:ko:, dugulema! ³⁴ Kaluka:isale nilo: ko:lo: Isib hen ami silikilo: hida:yo: ililo: diab a:no: Ne ba:ba:. Ne ililo: ya:la:lab a:no: da:da:sa:ga:, Ne iyo: ko:lo: sili alifa:ni mio:.. A:la:fo:ko:lo: ge mena. Niyo: ge a:ma:la: Isib iliga:fa:nigo:l.’ Godeya: a:la:sio:.”

³⁵ A:la:fo:ko:lo: Sitifen eyo: to nolo: a:kudu sio:, “Moses ko:lo: o:gdo: Godelo: Isibdo: iliga:fa:nigab a:no:, tamin amilo: Isolael kaluka:isaleya:lo: e gola ba:dakiyo:, emo:wo: a:la:sio:, ‘Nio: gi bo:fo:liki mo:walila:bika: ala:bo:, abe saefa:yo:?’ a:la:do: sa:labikilo: aneyo: o:m. A:la:fo:ko:lo: Godeya:yo: ma:mul kalu ilo:wa a:la:ta:ga: Mosesdo: amilo: fa:la:dowo: a:ma:liki, Moses eyo: Isolael kaluka:isaleyo: sili dofo:liki bo:fo:melea:ki, iliga:fo:. ³⁶ A:la:fo:ko:lo: Moses eyo: Isibdo: seno: e sililia:ga: handaloma:nikiyo:, eyo: molo ha:na:no:wo: modo: dimido:. Isib hen amio: a:la:ta:ga: ho:n genelo: amio:lo:, a:la:ta:ga: Isolael kaluka:isaleyo: dona do:la:fo: fa:la:da:in kalalili hen usa sia:likiyo:lo:, e tililia: ha:naliki, molo ha:na:no:wo: dimido:.

³⁷ “Moses a:ma:yo: Isolael kaluka:isalemo:wo: a:la:sio:, ‘Godeya:yo: ne ko:lo: gimo:lo: iliga:fo: aumbo:, dinali sa:lan kalu nowo:, gi us a:na a:la:ta:ga: iliga:fa:ib.’ ³⁸ Isolael kaluka:isaleyo: kalalili hena siliki kegea:len amio: Moseso: i o:lia: elen. A:la:ta:ga: ni ma:mui Isolael i o:lia: elen amio:, e misio: Sainai fa:la:dowamio:, ma:mul kalu e o:lia: tola:.. A:la:fo:ko:lo: eyo: to mela:no:lo: a:lab a:no: da:da:sa:ga:, nimo: malolo: mena:ki di.

³⁹ “Ko:sega nili ma:mu iya:yo: Mosesa: towo: mo:kuduhanaki, iliyo: Moses e gola ba:da:sa:ga:,

asulo: inido:wo: a:ma:la: Isib ane. ⁴⁰ A:la:fo:ko:lo: iliyo: A:lonbo:wo: a:la:sio:, ‘Moses nililo: Isib a:la:ta:ga: tililia:mio: we, e amio: o:b fa:la:dowabele babalab ko:lo: giyo: gode nolo: nilo: tililia:ga:lo: taminfo: ha:na:no:wo: dimida:bi’ a:la:sio:. ⁴¹ Ho:len a:namio: iliyo: madali godeyo:, kao inso: o:ngo: a:na dimida:sa:ga: ta:fo:liki, iliyo: o:mo: boba somiaki gulugulula:len. Iliyo: ini dagiya:lo: dimido: gode a:no: wabudakiyo:, ma:no:wo: naki sagalo: alan dowo:. ⁴² Iliyo: a:la:dimidabikiyo:, Godeya:yo: iyo: gola ba:da:sa:ga:, iyo: ofo:, tamino: eleyo: a:no: ko:lo: wabuluma:ki ta:fo:. Dinali sa:lan kaluwa: bugo: amio: a:la:sa:sa:lo:,

“‘Isolael kaluka:isale gio:, kalalili hen amio: dona do:la:fo: fa:la:da:in a:namio: no:wo: sa:nda:sa:ga:lo: so:kugulu mian a:no: dimi.

Ko:sega giliyo: ne wabudakiyo:, hendelelo: mo:dimi.

⁴³ Gio: gulugululan helebeso:g a dia:likilo: sia:len a:no: madali gode Molog eno:

a:la:ta:ga: madali gode tamin ko:lo: wabudab a:no: Lafan eno:.

Gini dagiya: madali gode a:no: dimida:sa:, o:mo:wo: wabulu sio:.

A:la:fo:ko:lo: Niyo: gini hende amio: a:ma:la:yo: mo:mena:ki, Babalon heno: tiginita:ga: ko:na: ta:foma:ki ta:fa:no:.’ Dinali sa:lan kaluwa:yo: a:la:sa:sa:lo:.

⁴⁴ “Nili ma:muwa:yo: helebeso:g a a:no: Godeyo: a:labka: a:la:widakiyo:, kalalili hen a:namio: dia:liki sia:len. Helebeso:g a a:no: dia:no:wo:, Godeya:yo: Mosesbo: wido: ko:lo: iyo: a:la:dimido:. ⁴⁵ Tif amio: ni ma:mu i a:ma: ene so:wayo: helebeso:g a a:no: dimi ko:lo: iyo: dia:li ha:na:sa:ga:yo:, Yosua e tililia: ha:nakiyo:, iyo: Godeya: halaido: o:lia:ma:yo:, ha:la: kalu hen a:namilo: sano: o:luga:felesa:ga:yo:, helebeso:g a a:no: a:na dialifa:.

A:la:ta:ga: a a:no: hen a:na a:la:ta:ga:lo: dowa:mio:wo:,
 Isolael misa: Debidi ho:len a:na edo:. ⁴⁶ Godeya:yo: Debidi
 e sagale alifa: ko:lo: Debidi eyo: a ho:gi nowo: Yekoba: Gode
 mesea:ki dia:niki, Godemo:wo: dabu ba:ba:. ⁴⁷ Ko:sega
 Godeya: a a:no: inso: Solomona: di.

⁴⁸ “Ko:sega Gode Iwalulo: A:labo: E henfelo: kaluwa:lo: a
 dimido: usamio: mo:san. Dinali sa:lan kaluwa:yo:, Godeya:
 towo: sa:lakiyo: a:la:sio:,

⁴⁹ “ ‘Hebenelo: halo nelo: mesa:no: i fofodo:wo: o:m,
 a:la:ta:ga: henfelo: we Ni gido:fo:lo:
 wa:lo:fo:mela:no:wo: o:m.

A:la:fo:ko:lo: a Nilo: mesa:no: o:li o:ngo:wo: gio: waga
 dia:no:wo:?

Nelo: mesa:no:wo: ayo: mada mo:dialifa:ib.

⁵⁰ Mo:wo: kelego: we No:no:n tambo dimido:.’ Godeya:
 a:la:sio:.”

⁵¹ Sitifen eyo: to kudu sa:la:kiyo: a:la:sio:, “Asulo:
 gililo:wo: halaido: dowa:sa:ga:, ka:la:no: kali ko:lo: gio:
 ha:la: kaluwo: o:ngo: dowo:. Godeya: Mamaya:lo: gimo:lo:
 sa:lab a:no:, giliyo: gola ba:da:sen. Giliyo: ge ma:mu
 ima:lo: man dimida:sen aumb dimida:lab. ⁵² Gi ma:mu
 iyo: Godeya:lo: dinali sa:lan kaluwo: tambo mo:beaki,
 imo:wo: hida:yo:wo: dimia:sen. A:la:ta:ga: tamin amio:
 dinali sa:lan kalu nolba:yo: widakiyo:, Godeya: Ene Digalo:
 Kaluwo: mia:ib a:la:do: sio: i a:no:lo:, iliyo: sana sowa:sen.
 A:la:go:ko:lo: o:go: kalu a:no: mio: ko:lo: giliyo: E tele
 dowa:sa:ga:, sana sowo:. ⁵³ Godeya: ma:mula: kaluwa:yo:
 Ene eleyo: gininbo:wo: dimi ko:sega giliyo: mo:kudu ane.”
 Sitifen eyo: towo: a:la:wido:.

Sitifen e uwa: sana sowo:.

⁵⁴ A:la:fo:ko:lo: Yu misa: kaluwa:yo: Sitifena: to a:no:
 da:da:ga:yo:, mada beso: galita:ga:, emo:wo: kulufa:yo:wo:
 alan dowo:. ⁵⁵ Ko:sega Sitifen e Godeya: Mamayo: e amio:

wa:lifo: ko:lo:, eyo: Hebene alolo ba:ba: amio:, Godeya: Ene halaido: malilo:wo: ba:da:ga:yo:, Ya:suwo: Godeya: ene dagi ililiba kagayabi ba:ba:. ⁵⁶ A:la:ta:ga: eyo: a:la:sio:, “Gio: bo:ba! Ne Hebeneyo: kolaitabiki ba:ba: amio:, Kalule Dowo: E Godeya: ene dagi ililiba kagayabiki bo:do:l.” ⁵⁷⁻⁵⁸ Iyo: to: a:no: da:dakiyo:, ka:la:no: ka:la:sa:ga:, e halalelaki, iyo: tambo elo:wa nai ha:na:ga:, e ta:lia:sa:ga:, amisa:n ha:laya susululia:ga:, uwa: agodo:. Iliyo: a:la:dimidabikiyo:, Sitifen elo: mo:dimido:lo: dikili sio: kalu a:ma:yo: helebeso:go: wa:l amilo: ko:lo:wo: ho:go:fela:sa:ga:, kalu so:wa So:l a:ma: gido:fo: aniba difa:. ⁵⁹ Iliyo: uwa: agodabikiyo:, Sitifen eyo: Godemo: dulugu sa:lakiyo: a:la:sio:, “Ya:su Alan, Giyo: ni mama mela:no:wo: dima.” ⁶⁰ A:la:sa:la:sa:ga:yo:, e tulu-lalilaki, gulalu siliki, towo: halaido: sa:laki, “Alan Giyo:, mogago: ililo: dimidab we, ga:lilaki wedia:so:bo.” Sitifen e to a:no: sa:la:sa:ga:yo:, e ha:fo:wo: siliga:ta:ga: sowo:.

8

¹ Ililo: Sitifen sana sowab a:no:, So:l eyo: o:li dimidab a:la:asulo:.

O:g ho:len a:namio: gisa:yo: Ya:lusalem Keliso kaluka:isalemo:wo: hida:yo: nolo: modo: mo:mo:dabiki, tilidabu kaluka:isale iyo: dalalelia:ga:, Yudia hen o:lia: Samalia hen o:lia: a:na ane. Ko:sega iliga:felo: kalu iyo: mo:dalaidaki, Ya:lusalem a:naka sen. ² A:la:ta:ga: Godeya: towo: kuduha:na:sen kalu nolba:yo: Sitifena: ene do:mo:wo: dia:sa:ga:, dali alita:sa:ga:yo:, iyo: ya:fodali ha:na:sio:. ³ Ko:sega So:l eyo: Ya:su kuduha:nab a:no: kata:foma:ki dikidiakiyo:, eyo: tilidabu kaluwa: aka ha:na:ga:, iyo: tililia:ga:, dibolo aya to:lolo:.

Filibo: Samalia siliki wido:.

⁴ A:la:fo:ko:lo: kaluka:isale ilo: dalalilia:ga:lo: ha:nab a:namio:, Godeya: mano: wida:i ane. ⁵ Filibo: Samalia

amisa:n a:na tina:sa:ga:, Godeya:lo: Da:feyo: Kalu Ya:suwo: weka: a:la:liki fanda wido:. ⁶ Kaluka:isale kegeo: a:namilo: sen a:ma:yo: Filiba: to widakilo: molo ha:na:no: dimidab a:no: ba:dakiyo:, iliyo: elo: to sa:lab a:no: dinafa dabu. ⁷ Filib eyo: kaluka:isale amio: mama mogago: dosdo: a:no: e o:luga:felabi ha:na:siakiyo:, iyo: ganafoda:liki ane. A:la:ta:ga: giliga:sen kaluka:isale o:lia: kogoneli kalukeisale o:lia: yo: modo: ko:lo: falele alifelo:. ⁸ A:la:fo:ko:lo: Samalia amisa:n kaluka:isaleyo: sagalo:wo: mada alan fa:la:dowo:.

⁹⁻¹⁰ Amisa:n a:namio: kalu imilise nowo: ene wiyo: Saimon ko:lo: a:na sen. Eyo: fofa ko:li ko:lilo: dimida:labiki, amisa:n kaluka:isaleyo: molo asula:len. E ene wiyo: duluda:liki, misa: kaluwo:lo:, wa:feyo: kaluwo:lo: tambo elo: to sa:lab a:no: tilida:dakiyo:, “Halaido: Alano: Godeya:lo:wa a:la:ta:ga:lo: mio: a:no: e amio: a:lab” a:la:sio:. ¹¹ Saimon eyo: fofa man a:no: imo:wo: ko:li ko:lilo: wida:li ha:na:labiki, iyo: molo asulaki elo: to sa:lab a:no: iligi dabu. ¹² Ko:sega Filib eyo: Godeya: ene kaluka:isale ko:lo: bo:fo:lab man nafa o:lia:, Ya:su Kelisowa: wi a:no:lia:yo: wido: amio:, kaluka:isaleyo: tilida:dabiki, iyo: ho:na to:lolo:. ¹³ A:la:ta:ga: Saimon elo: tilida:da:sa:ga: dowabi, ho:na to:lolo: ko:lo: e Filib o:lia: kudu sia:la:ga:, Filib elo: molo ha:na:no: dimidab a:no: ba:da:ga:yo:, e molo asulo:.

¹⁴ Iliga:felo: kalu Ya:lusalemdo: sen a:ma:yo:, Samalia kaluka:isaleyo: Godeya: mano: tilidabu a:la: dabu ko:lo:, iliyo: Bida o:lia: Yon dia:yo: ilo: a:na iliga:fo:. ¹⁵ A:la:yo: fa:la:dowa:sa:ga:yo:, i a:no: Godeya: Mamayo: dima:ki, Godemo:wo: dulugu sio:. ¹⁶ Mo:wo: iyo: Ya:suwa: wi amio: ho:na to:lolo: ko:sega, Godeya: Mamayo: i amio: semo: mio:. ¹⁷ A:la:go:ko:lo: Bida o:lia: Yon dia:ma:yo: dagiyo: kaluka:isale amio: golabiki, iyo: Godeya: Mamayo: a:na di. ¹⁸⁻¹⁹ Iliga:felo: kaluwa:lo: dagiya: golab amio: Mama

ko:lo: diab a:no: ba:da:ga:yo:, Saimon eyo: a:la: a:no: mo-
leya: kililia:no: asulaki, a:la:mo:wo: dabu ba:ba:, “Gaindo:
man dimidab ko: aumbo:, niyo:lo: dagiya:yo: kalu nolo:
golalikiyo: Mamayo:lo: dima:ki, halaido: gaindo: ko: nelo:
dia:niki kililia:nigo:l.” ²⁰ Ko:sega Bida eyo: a:ma:la:bo:
a:la:sio:, “Godeya: boba kelego: we gi moleya: kililia:no:
a:la:liki asulab ko:lo: go:no:n o:lia: mole gilo: a:no:lia:yo: de
hena soma:ni ha:na:bi. ²¹ Gi asulo:wo: Godeya: siwa:l amio:
digalo:leyo: mo:a:lab ko:lo: nanog naindo: dio:l we, ge o:lia:
mada mo:lido:. ²² Mogago: gilo: dimido: a:no: ta:ta:sa:ga:,
Godemo: foga:le sama. Giyo: a:la:dimidalikiyo:, asulo:
gilo: amio: kele asulo: a:no: ga:lila:ma:i:bele a:la:asulo:l.
²³ Mo:wo: ge meselo:wo: alan dowaki, man mogago: ko:lilo:
a:ma:yo: ge meleya:fo:lab.” ²⁴ A:la:sa:labiki, Saimon eyo:
a:ma:la:bo: a:la:sio:, “Kelego: gaindo: sa:lab a:no: ne amio:
fa:la:dowaba:na:kiyo:, ne mada gaino: Godemo: dulugu
sama.”

²⁵ A:la:ma:yo: Alana: to o:lia: a:la:mo:lo: dimido:wo:
o:lia:yo: malolo: mia:sa:ga:yo:, a:ma:la: Ya:lusalem
ha:nakiyo:, Samalia amisa:n nol amio:lo: to nafale a:no:
ko:lo: wida:li ane.

Filib eyo: Itiobia kalumo:wo: wido:

²⁶ A:la:fo:ko:lo: Godeya: ma:mul kaluwa:yo: Filibo:wo:
a:la:sio:, “Ge dimidalia:ga:, kalalili hen a:namio:, tog nowo:
Ya:lusalem a:la:ta:ga: Gasa amisa:n a:na ha:na:sen a:lab
ko:lo: ge a:na tiha:na:bi.” ²⁷ A:la:sa:labiki, Filib e tog
a:na ha:na:lana, Itiobia kalu nowo: a:na yabiki ba:ba:
Kalu a:ma: ito:wo: dugula:. Kalu a:no: Itiobiaya: misa:
ka:isale, Kandasiya: ene nanogdo: dian kalu alan nowo:
e. E Kandasiya: moleyo: a:la:ta:ga: kelego: nafalelo: tambo
bo:fo:lowano: e. E Godeyo: wabuluma:niki, Ya:lusalem
ane ko:lo: a:ma:la: ya:lana ba:ba:. ²⁸⁻²⁹ E hos amilo: i
fofodo: wa:la siliki, dinali sa:lan kalu, Aisaya bugo: a:no:

halale agela:liki mio: ko:lo:, Godeya: Mamaya:yo: Filibo:wo: a:la:sio:, “Ge elo: yab anidoba:da:, e o:lia: ha:na:ga: ha:nani hamana.” ³⁰ A:la:sa:labiki, Filib e nai ha:na:sa:ga:, i fofodo: ha:nab anib a:na fa:la:dowakiyo:, kalu a:ma:lo: dinali sa:lan Aisaya bugo: agela:i ha:nab a:no:, e dabu. A:la:fo:ko:lo: Filib eyo: kalu o:mo:wo: a:la:dabuba:ba:, “To gilo: agelo: a:no:, ge ha:go: fanda asulaya?” ³¹ A:la:dabuba:dabiki, kalu a:ma:yo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, “Kalu noma:yo: nemo:wo: mo:fanda sa:lalega, ne mada mo:fanda asuluma:ib.” A:la:sata:ga:, Filibo: elo: sab i fofodo: anib wa:l a:na mesa: mena a:la:sio:.
³² Godeya: to elo: agelo:wo: we,

“Sibi sa:ma:nikilo: tililia:gane o:ngo: E tililia:mio:.

Sibi inso: a:no: fo:no: gedeeb amilo:
 mo:ganagiliyo:wo: o:ngo: dowo: ko:lo:
 e mego:fo: mo:tagali.

³³ E sendelwalitaki, mo:digale mo:walilo:.

E ma:mu iyo: weka: a:la:bo: mo:malolo:mia:ib,
 Mo:wo: e henfelo: wenamio: mela:no:wo: nolba:yo:
 sanale.”

³⁴ Itiobia kaluwa:yo: a:na agela:sa:ga:yo:, Filibo:wo: a:la:dabuba:ba:, “Dinali sa:lan a:la:do: sa:lab we, o:b ko:lo: sa:laigabele? Eнено: ko:lo: sa:labele? O: kalu nowo: ko:lo: sa:labele?” ³⁵ A:la:dabuba:dabiki, Filib eyo: Godeya: to a:no: mo:mo:da widakiyo:, Ya:suwa: to nafa a:no: ko:lo: wido:.
³⁶ A:la:yo: toga ha:na:la:ga:, hondo:wa fa:la:dowaki, Itiobia kaluwa:yo: a:la:sio:, “Bo:ba! Ho:no: we ko:lo:, gio: ne ho:na to:loma:no:wo: o:liyo:?” ³⁷ Filib eyo: a:la:sio:, “Ge asulo:wo: amio: hendele tilida:dalega, ge ho:n amio: oli to:loma:nigo:l.” A:la:sa:labiki, Itiobia kalu eyo: a:la:sio:, “Ya:su E Godeya: Inso: a:la:bo: ne tili asulo:l.”
³⁸ A:la:sa:la:sa:ga: e i fofodo: a:no: kagafoma:ki sio: ko:lo:*

* 8:38: “Kagam” a:la:do: sio: a:no:, ho:sdo: tililia: ha:na:len kalu o:mo: sio:.

kagayabikiyo:, a:la:yo: ho:na tina:sa:ga:, Filib eyo: kalu a:no: ho:na to:lolo:. ³⁹ A:la:yo: ho:na a:la:ta:ga: ha:laya fa:la:dowabikiyo:, Godeya: Mamaya:yo: Filibo: wigibole a:naka dia:gane ko:lo: Itiobia kalu eyo: wa:kabiyo: mada mo:ba:dabiki, e sagala:liki ane. ⁴⁰ Ko:sega Filib e wigibo Asdot amisa:n a:naka handalowo: ko:lo:, e Ya:suwa: to nafayo: wida:liki, amisa:n nolo: ililita:ga: aneyo:, Sesalia amisa:n a:na fa:la:dowo:.

9

So:l e asulo: nodolo:

¹ O:g ho:len a:namio: So:l eyo: Alan amilo: tilidabu kaluka:isaleyoy: yasalema:no: a:la:li towo: sa:la:li sia:len. E mo:fo:so: dia:no: a:la:liki, bobalo: so:mia:sen misa: kalu elo:wa dabu ba:ba:ni ane. ² So:l e Damaskas amisa:na ha:na:no: asulabiki, e a:na ha:na:ga:yo:, Alana: Mando: kuduha:nab kaluka:isale a:no: ba:dalega, iyo: ta:lia:sa:ga:, a:ma:la: tililia:ga:, Ya:lusalem dibolo aya toloma:no: a:la:asulo:. A:la:fo:ko:lo: So:l eyo: bobalo: so:mia:sen kalu eyo: o:lika: a:la:liki mo:fo:s nowo: sa:sa:la:sa:ga:, emo: dimiab amio:, eyo: dia:ha:na:sa:ga: Damaskasdo: tolo: wida:n misa: kalu dosdomo: walama:no: a:la:liki, dabu ba:ba:ni ane. ³ Mo:fo:s a:no: dia:sa:ga:, Damaskas amisa:no: ko:na:ma fa:la:doma:no: dowab amio:, wigibole a:naka ho: nowo: wabeleg o:ngo: ko:lo: Hebene halona a:la:ta:ga: so:so:lilia:ga: tindaki, So:l e a:ma: hegelia:ga: difa:. ⁴ A:la:gabiki So:l e a:na hena sulufo: tina:sa:ga:, to nowo: emo: sa:labiki dabu. “So:l, So:l, Giyo: Ne waga mogagila:ya?”

⁵ A:la:sa:labiki, So:l eyo:, “Alan, Ge o:ba?” a:la:sio:.

“Ne Ya:su ko:lo: gilo: mogagila:yo: Ne. ⁶ Ge dasilia:ga:, amisa:n usa tihamana. A:namio:, kalu imilig noma:yo: gilo: dimidama:no:wo: walasa:ma:ib” a:la:sio:.

⁷ Kalu So:l o:lia:lo: ane a:no:, to sa:lab a:no: dabu ko:sega, kalu misio: mo:ba:dabiki, iyo: modaki, towo: mo:sa:laki kagafo:len. ⁸ A:la:ta:ga: So:l e dasila:sa:ga:, siya:yo: sigido: ko:sega kelego:wo: mada mo:ba:ba:no: dowabiki, iliyo: e dagiya gasilia:ga:, Damaskas amisa:n a:na tililia:gane. ⁹ E ho:len otaleno: siyo: mo:ba:ba:no: dowabiki, e ma:n o:lia: ho:n o:lia:yo: mo:mo:no:.

¹⁰ Damaskas amisa:n a:namio:, tilidabu kalu nowo:, Ananaias e a:na sen. E ho:le ba:dakiyo:, Alana:yo: “Ananaias!” a:la:hoidabiki dabu.

Eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, “Alan, ne weko:.”

¹¹⁻¹² Alana:yo: emo:wo: a:la:sio:, “Ge Tog Digalo: a:na ha:na:ga:, Yuda:sa: aya fa:la:dowakiyo:, Tasus amisa:n kalu nowo:, ene wiyo: So:l ko:lo:, e ba:ba:nikiyo:, emo:wo: dabu ba:da:ni hamana. Mo:wo: E a a:na dulugu sa:la:liki sab ko:lo: eyo:lo: ofolakiyo:, kalu imilig nowo:, ene wiyo: Ananaias, e elo:wa ya:ga:, e dagiyo: wa:la go:lalikiyo:, ene siyo: o:li o:bo:ba:ki a:la:likiyo: ofowo: ba:ba: ko:lo:lab ko:lo:, ge elo:wa hamana.”

¹³ Ananaias eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, “Alan, ne kalu koma:lo: gi tilidabu kaluka:isale Ya:lusalemdo: sab o:mo:lo: mogago: dimida:seno: modo: ko:lo: dabu. ¹⁴ A:la:ta:ga: e bobalo: so:mia:sen misa: kaluwa: to halaido: dia:sa:ga:, o:go: amisa:n wena ya:ga:, tilidabu kaluka:isale a:no: ta:lia:sa:ga:, dibolo aya to:loma:ni mio:.”

¹⁵ Ko:sega Alana:yo: emo:wo: a:la:sio:, “Ha:la: kaluwo: a:la:ta:ga: ene misa: kaluwo:, a:la:ta:ga: Isolael kalu o:lia:yo: tambo No:no:n wiyo: walama:ki, kalu we No:no:n da:fe alifa: ko:lo: ge elo:wa hamana. ¹⁶ E Ni wiyo: wida:likilo:, hida:yo: ko:li ko:lilo:wo: ba:da:i ha:na:no:wo:, No:no:no: walama:no:” a:la:sio:.

¹⁷ A:la:fo:ko:lo: Ananaias e aya ha:na:sa:ga: tina:ga:yo:, e dagiyo: Solo: go:lakiyo: a:la:sio:, “Nao So:l, Ne Alana:

gelo:wa iliga:tabi mio:. Ge toga ya:len amilo:, Ya:su gelo: amilo: handalowo: a:ma: iliga:tabi mio:. Ge wa:ka o:li ba:da:sa:ga:, Godeya: Mamayo: ge amio: wa:lifoma:ki, ne gelo:wa iliga:fo:.” ¹⁸ A:la:sa:labiki, wigibo a:naka si amilo: kelego: noma: ko:lo: o:ngo: a:no: sululabiki, e o:li a:ba:ba:. A:la:fo:ko:lo: e dasilia:ga: ho:na to:lolo: ¹⁹ E ma:no: na:sa:ga:yo:, halaido:wo: o:li a:dowo:.

So:l e Godeya: mano: wido:.

Ho:len nolo: So:l e tilidabu kalu nol o:lia: Damaskas amisa:n a:na sen. ²⁰ E Yu kaluwa:lo: tolo: wida:sen aya bo:bo:ge walama:ni ha:na:sa:ga:yo:, “Ya:su E Godeya: Inso:le” a:la:liki wido:. ²¹ Kaluka:isale iyo: to man elo: widab a:no: da:da:sa:ga:yo:, iligaki a:la:sio:, “Ya:lusalem us-amilo: kaluka:isale Ya:su amilo: tilidabu ilo: mogagila:leno: kalu weyele? A:la:ta:ga: e amisa:n wenamilo: mio: we, iyo: ta:lia:sa:ga:, bobalo: so:mia:sen kalulo:wa tiliya:ha:na:ni a:gabele?” a:la:sio:. ²² Ko:sega So:l elo: to widab a:no: mada halaido: fa:la:dowaki, Ya:su E Godeya:lo: Dafeyo: Kaluwo: Eka: a:la:liki hendele fanda sa:labiki, Yu kalu Damaskasdo: sen a:ma:yo:, a:ma:la:do: a:la:sa:ma:no:wo: aundo:ma dowo:.

²³ A:ma: fa:s amio:, ho:len modo:wo: ta:ta:sa:ga:yo:, Yu kaluwo: kegea:sa:ga:, So:l e sana soma:no: nenela:sa:ga: saefa:. ²⁴ Ko:sega So:l eyo: ililo: saefa: a:no: dabu. Ho:len o:lia: nulu o:lia: amio:, iliyo: amisa:n amilo: tog ha:na:sen a:namio: e ta:lia:sa:ga: sana soma:no: a:la:liki yasila:len. ²⁵ Ko:sega nulu no amio:, Sola: ene kudu sian kalu iliyo: e asuwa:taki, asa disa:la:sa:ga:, amisa:na:lo: ilif tolo: amilo: ho: gulu nowa meya: sunda:sa:ga:, ha:sa to:lolo:.

²⁶ E amisa:n a:namilo: seno: sili alita:sa:ga:, Ya:lusalem a:na fa:la:dowa:sa:ga:yo:, tilidabu kalu a:namilo: sen a:no:lia: gasama:no: asulo: ko:sega, e Ya:su amio: hendele tilidabu a:la:bo:, iyo: mo:fanda asulo: ko:lo:, iliyo: e tagilaki

mo:gasili. ²⁷ Ko:sega Banabas eyo: So:l e asuwa:takiyo:, e iliga:felo: kalulo:wa tilia:gane. Banabas eyo: imo: dinafa fanda sa:lakiyo:, So:l e Damaskas tog a:na ha:na:lana, elo: Alan ba:ba: a:no:lia:, Alana:lo: emo:lo: towo: sio: a:no:lia: So:l e amisa:na ha:na:sa:ga:, Ya:suwa: wi sa:ma:no:wo: e mo:tagilaki, amisa:na wida:len a:la:liki, Banabas eyo: imo:wo: fanda wido:. ²⁸ A:la:kudu miabiki, So:l e i o:lia: gasaliaki, Ya:lusalem us a:namio: nanogo: egele dimidaki, So:l e Ya:suwa: wiyo: halaido: wido:. ²⁹ So:l e Yu kalu, Gilig tolo: sa:lan i o:lia:yo: towa:yo: kego: ko:lo: iliyo: e sana soma:no: dowo:. ³⁰ Ao i, tilidabu nolba:yo: a:no: da:da:ga:, iliyo: e Sa:salia amisa:na tililia: ha:na:ga:, Tasus amisa:n a:na hamana:ki ho:n ko:suwa iliga:fo:.

³¹ A:la:go:ko:lo: ho:len a:namio: tilidabu kaluka:isale, Yudia hen o:lia: Galili heno:lo:, Samalia: heno:lo: us a:namio: ha:fo: dowaki sagalo: sen. Iliyo: Godeya: mano: dinafa kuduha:nabikiyo:, Godeya: Mamaya:yo: ili asulo:wo: halale alitaki, kalu modo:wo: wa:ka a:kudu mio:.

Bida eyo: Ainiaso: falele alifa:.

³² Bida eyo: amisa:n ko:li ko:lilo: sia:la:ga:, tilidabu kaluka:isale, Laida amisa:n amilo: seno: e ba:ba:ni ane. ³³ E a:na fa:la:dowo: amio:, kalu nowo: Ainiyas a:na galili. Ainiyas e giligi siliki, e donayo: ola:fo: a:no: wo:ba sen. ³⁴ Bida e fa:la:dowakiyo:, Ainiyas emo:wo: a:la:sio:, “Ainiyas, Ya:su Kelisowa:yo: ge falele alitab ko:lo: ge dasila:sa:ga:, geondo: kamboloma.” A:la:sa:labiki, wigibo a:naka Ainiyas e dasi. ³⁵ Laida amisa:n a:la:ta:ga: Salon fua:lo: hen a:namilo: sen kaluka:isale iyo:, Ainiyas e ko:lo: falele alitab a:no: ba:da:ga:, iyo: asulo: nodola:sa:ga:, Alano: kudu ane.

Bida eyo: Tabita e sowo: ko:lo: dasi alifa:.

³⁶ Yoba amisa:n amio:, tilidabu ga nowo: siliki, ene wiyo: Tabita, ko:sega Gilik towa: sa:lakiyo:, Dokas a:la:sa:lan. E man nafa dimida:liki, wa:feyo: kaluka:isale kelego:lo:ma

a:no: ko:lo: asuwa:ta:sen. ³⁷ Ho:len a:namio:, e walaf ba:la:sa:ga: sowo: ko:lo: ene do:mo:wo: ho:no: mulu alita:sa:ga:, galale wa:l amilo:wa dia:fofen. ³⁸ Lidia amisa:n o:lia: Yoba amisa:n o:lia: ko:na:ma ko:lo:, tilidabu kaluka:isale iliyo: Bida e Lidia a:na sab a:la:da:da:ga:, iliyo: kalu a:la:yo: elo:wa iliga:ta:ga:, emo:wo: ha:nolo sa:laki a:la:sio:, “Ge o:go: mada nilo:wa mena!” ³⁹ A:la:sa:labiki, Bida e a:la: o:lia: ha:na:ga: fa:la:dowabikiyo:, iliyo: e tililia:ga:, galale wa:l amio: tiane. Ga sa:ba:lo: nolo: elo:wa hege kagafo:liki, ya:foda:likiyo:, Tabita e o:silikilo: helebeso:g sa:ga:la:sen elo: dimido: a:no: Bida emo: wido:.

⁴⁰ Bida eyo: kaluka:isaleyo: tambo ha:la:ya iliga:ta:sa:ga:, e gulalu siliki Godemo: dulugu sio:. E ga sowo:lo: doba:da: nodolakiyo: a:la:sio:, “Tabita, ge dasima!” A:la:sa:labiki, ga a:no: siyo: fasila:sa:ga:, Bida e sikudu ba:da:sa:ga:yo:, e dasi asi. ⁴¹ Bida eyo: ga a:no: dagiya gasilia:ga:, dasi alifa: A:la:dimida:sa:ga:, eyo: tilidabu kaluka:isale o:lia: ga sa:ba:lo: o:lia:yo: hoida:sa:ga:, ga sowo: a:no: a:ma:la: dasi sab a:la:liki imo:wo: wido:.

⁴² Elo: dimido: a:no:, Yoba amisa:n amio: sa:la:i ha:nabikiyo:, tambo dabu ko:lo: iyo: Alan amio: modo: tilidabu. ⁴³ Bida e ho:len nolo: Yoba amisa:n a:namio:, no: do:go:fdo: dinafaya:sen kalu, Saimon e aya sen.

10

Ma:mula: kaluwo: Konilius elo:wa mio:

¹ Sesalia amisa:n a:namio:, kalu nowo: ene wiyo: Konilius a:na sen. Eyo: Loma: ami kalu “Itali” a:la:sa:lan us a:namio: nanogo: dimidaki, e da:la:di fudo: otalen bo:fo:lowan kalu nowo: e. ² Konilius o:lia: ene eso:lo: o:lia:ma:yo: Godeya: mando: kudu ha:na:likiyo:, iyo: ho:lenu: tambo Godemo: dulugu sa:la:len a:la:ta:ga: Yu kalu molelo:ma wa:feyo: o:mo:wo: dimia:len. ³ Ho:len no amio:, ofa:si ga:lo asola dowabiki, e ho:le ba:dakiyo:,

Godeya: ma:mula: kaluwo: elo:wa ya:sa:ga: a:la:sio:, “Konilius!” ⁴ A:la:sa:labiki, Konilius e ba:da:kiyo:, tagilaki a:la:sio:, “Kalu alan, o:ba?” A:la:dabuba:dabiki, ma:mula: kaluwa:yo: emo:wo: a:la:sio:, “Gilo: dulugu sa:la:seno: a:la:ta:ga: boba kelego: ko:lo: wa:feyo: kalumo:lo: dimia:sen a:no:lo:, o:go: Godemo:lo: boba dimi o:ngo: fa:la:dowo: ko:lo: Godeya:yo: a:no: ba:da:ga: sagalab. ⁵⁻⁶ A:la:fo:ko:lo: Saimon Bida e mena:ki, o:go: ge kalu nolo: Yoba amisa:na iliga:foma. Bida e no: do:go:fdo dinafaya:sen kalu, Saimon o:lia: so:lu ho:n aniba sab ko:lo:, e gelo:wa mena:ki, kalu nolo: iliga:foma.” ⁷ Ma:mula: kaluwa:yo: a:la:sa:la:sa:ga: ha:na:ga: dotabiki, Konilius eyo: ene nanogdo: dian kalu a:la: a:la:ta:ga: ene da:la:di nowo: elo:wa mena:ki ho:ido:. ⁸ Konilius elo: dabu a:no: imo:wo: tambo malolo: mia:sa:ga:, i a:no: Yoba amisa:na iliga:fo:.

Bida eyo: Koniliuso: wido:

⁹ Ho:len no amio: iyo: ha:na:la:ga:yo:, amisa:no: ko:na:ma fa:la:doma:niki disi dowabikiyo:, Bida e Godemo: sa:ma:ni, a fa:sa wa:la fa:la: ane. ¹⁰ E a:na siliki, maiyo: alan dowabiki, ma:no:wo: sofa:ki sa:la:sa:ga:, iyo: ma:no: soda:lab amio:, e ho:le ba:ba:. ¹¹ Eyo: ho:le ba:dakiyo:, Hebeneyo: kolaita:sa:ga:, kelego: nowo: helebeso:g alan o:ngo: ko:lo: migif fa:la:da:in amio: ta:lidota:ga:, ololo to:lo:lo: ko:lo: tindabi ba:ba:. ¹² Helebeso:g us amio: no: ko:li ko:lilo: a:la:ta:ga: sowa: a:la:ta:ga: o:ba: ko:li ko:lilo:, Godeya:lo: na:so:boka: a:la:likilo: saefa:* a:no:lo: a:na delena ba:ba:. ¹³ A:no: ba:da:sa:ga:yo:, to nowo: a:la:sio:, “Bida, ge dasima! No: we yasala:sa:ga: maiyal!” ¹⁴ A:la:sa:labiki, Bida eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, “Alan, ne a:la:bo: mada mo:dimidama:no! Yu kaluwa: ele difa: usamilo: ‘Na:so:bo’ a:la:do: saefo: a:no: ne mada mo:nan.” ¹⁵ A:la:sa:labikiyo:, towo: emo:wo: wa:ka a:sio:, “Godeya:lo:

* 10:12: Ele 11

‘gemo:lo: we nafa ko:lo: o:li na:bika:’ a:la:do: sio: a:no:, giyo: ma:no: a:no: Godeya: siwa:l amio: mogago: a:la:likiyo: sa:la:so:bo” a:la:sio:. ¹⁶ A:la:dimida:lowo:wo: otalen fa:la:dota:ga:, wigibo a:na:ka kelego: a:no: a:ma:la: Hebene dia:gane. ¹⁷ Bida eyo: ho:le ba:ba: a:ma: ha:go: kedelena, Koniliusa:lo: iliga:fo: kalu i a:no: amisa:na fa:la:dowa:ta:ga:, Saimona: ayo: keda:i ya:ga:, a elo: a:na fa:la:dowo:. ¹⁸ Iyo: a:na fa:la:dowakiyo:, “Saimon Bidayo: wiyo: saba?” a:la: ho:le dabu. ¹⁹⁻²⁰ Bida eyo: ho:le ba:ba: a:ma: ha:go: o:kedelen amio:, Godeya: Mamaya:yo: emo:wo: a:la:sio:, “Saimon, kalu otalena:yo: ge kedab ko:lo: ge dasila:sa:ga:, ha:g holona timana. I a:no: No:no:n gelo:wa iliga:fo: ko:lo: ge i o:lia: ha:nakiyo: kele asulakiyo: ha:na:so:bo.” ²¹ A:la:sa:labiki da:da:sa:ga:yo:, Bida e ha:ga tina:sa:ga:, imo:wo: a:la:sio:, “Gililo: keda:i mio:wo: ne ko:lo: giyo: nelo: amilo: mio:we mo:wo: o:ba?” ²² A:la:dabu ba:dabiki, iliyo: a:la:sio:, “Loma: da:la:di bo:fo:lowan kalu Konilius, nio: e iliga:tabiki, gelo:wa mio:. Konilius, e man digalo: kuduha:nakiyo:, Godeya: mando: kudu ha:na:sen ko:lo: Yu kaluka:isale tambo e ko:lo: wabuda:sen. A:la:ta:ga: Godeya: ma:mula: kaluwo: elo:wa ya:sa:ga: sa:lakiyo:, ‘Bida elo: to sa:lab a:no: gelo: da:ba:niki, e mena:ki ho:lema’ a:la:sio: ko:lo: mio:.” ²³ A:la:sa:labiki, Bida eyo: iyo: a:na alima:ki, a usa tilia:gane. Iyo: alita:ga:yo:, kea:fo amio: Bida o:lia: Yoba tilidabu ao i nol o:lia: Koniliusa:lo: iliga:fo: kalu a:no:lia: iyo: a:ma:la: ha:na:ni ane. ²⁴ Ho:len imiligo: alita:ga:yo:, Sesalia amisa:na fa:la:dowo:. Konilius eyo: i a:no: mia:ib a:la:bo: asula:sa:ga:, eyo: ene so:lo: o:lia: ene milileyo: elo:wa kegenefo:liki yasilo:. ²⁵ A:la:fo:ko:lo: Bida e a usa tinabikiyo:, Konilius eyo: Bidayo: ebea:sa:ga:yo:, e wabudaki gulalu asi. ²⁶ Ko:sega Bida eyo: e gasiliakiyo: a:la:sio:, “Dasima, nelo: kalu ge o:ngo:” a:la:sio:. ²⁷ Bida eyo: e o:lia: nenela:liki, a usa tina:ga:, kaluka:isale kegeo:wo:

modo: ko:lo: sena ba:ba:. ²⁸ Bida eyo: kalu kegeo: o:mo:wo: a:la:sio:, “Yuwa: ele amio:, Yu kaluwa:yo: ha:la: kalu o:lia:yo: ualo: gasaya:so:bo a:la:saefa:. Ele a:no: gio: asulo: ko:sega niyo: kalu nowo: ‘Godeya: siwa:l amio: e mogago:’ a:la:bo: mo:sama:ki asulakiyo:, Godeya:yo: nemo: wido:.” ²⁹ A:la:fo:ko:lo: giyo: ne mena:ki ho:idabikiyo:, ne mo:mo:beaki mio: ko:lo: gilo: kalu nelo: amio: iliga:fo: a:no: o:bo: sa:ma:nigo:wo:?” ³⁰⁻³¹ A:la:sa:labiki, Konilius eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, “A:ma: inali amio:†, ne ofa:siyo: ga:lo asola dowabikiyo:, ne aya siliki, Godemo: dulugu sa:lali sen amio:, wigibole a:naka kalu nowo:, helebeso:g ho:lo:, siyo: funa: a:la:ma:no: ko:lo: a:no: nelo:wa fa:la:dowakiyo:, nemo:wo: a:la:sio:, ‘Konilius, gilo: Godemo:lo: dulugu sio: a:no: Godeyo: dabu. A:la:ta:ga: gilo: wa:feyo: kalumo:lo: boba dimisen a:no: E asulaki go:.” ³² A:la:fo:ko:lo: ge kalu nolo: Yoba amisa:na iliga:ta:ga:, Saimon Bidayo: nelowa mena:ki, sa:ma: hamana. Bida e kalu noma: aya sab. Kalu a:ma: wi a:no:lo: Saimon ko:lo: e so:lu ho:n aniba siliki, no: do:go:fdo dinafaya:liki ta:sen’ a:la:sio:.” ³³ A:la:fo:ko:lo: ge nelo: wena mena:ki, niyo: kalu we gelo: amio: bo:i iliga:fo: ko:lo: ge mada o:li mio:. A:la:go:ko:lo: nio: o:ma Godeya: siwa:l amio: tambo kegenelia:ga:lo: sen we, Godeya:lo: gemo:lo: sama:kilo: sio: a:no:, nilo: da:ba:niki so:l.”

³⁴ A:la:sa:labiki, Bida eyo: a:la:sio:, “Niyo: o:go: fanda asulakiyo:, Godeya:yo: henfelo: kaluka:isale ko:li ko:lilo: sab o:mo:wo:, mano: imilig dimida:sen. ³⁵ Kaluka:isale abeyo:, man digalo:le dimidaki, E ha:ga dowalega, Godeya:yo: i o:mo:wo: sagale alita:sen. Kaluka:isale henfelo: amilo: ko:li ko:lilo:wa a:la:ta:ga:lo: mio: a:no:, Godeya: tambo i o:mo:wo: a:la: dimida:sen. ³⁶ Godeya: sagalo: to ko:lo: Isolael kaluka:isalemo: saga:fo: a:no:, Ya:su

† 10:30-31: Kelego: fa:la:dowo:lo: ba:ba: a:na a:la:ta:ga:lo: malolo: sio: we, ho:lono: fa:la:da:in ta:ta:ga: sio:.

Alan, tambolo: bo:fo:lowan, man a:no: e dia:mio: ko:lo: kaluka:isaleyoy: to a:no: da:dakiyo:, Gode o:lia: o:li sagalaki, ege doma:ib. ³⁷ Yon eyo: ho:na to:lo:lan wida:sa:ga:yo:, Ga:lili hen us a:namio: mo:mo:daki, Yesuwa:lo: Yudia hen amilo: dimido: a:no: gio: asulo: ³⁸ Niyo: a:no: ko:lo: sio:. Ya:su, Nasa:la:d kalu e, Godeya:yo: da:fea:sa:ga:, halaido: o:lia: Ene Mama o:lia:yo: dimi ko:lo: Ya:su e, Gode o:lia: ilikiyo:, man nafa dimida:liki sia:len. A:la:ta:ga: eyo: kaluka:isaleyoy: Seteneya: bo:fo:likilo: dikidia:sen a:no: sili alifelo:. ³⁹⁻⁴⁰ Elo: Isolael hen o:lia: Ya:lusalem amisa:n amilo: dimido: a:no: nio: ba:ba: ko:lo: asulo:. A:la:ta:ga: tif amio: iliyo: e i malana alula:sa:ga: sana sowo: ko:sega, ho:len otalen ta:ta:sa:ga:, Godeya:yo: e a:ma:la: a:dasi alita:ga:, kalu nolbo:wo: bo:ba:ki ta:fo:. ⁴¹ Ya:su e ko:lo: dasili a:no:, kalu tambowa:yo: mo:ba:ba:, ko:sega Godeya:lo: tamin amilo: da:feyo: kalu nolba: ba:ba. Kalu a:no:, ni ko:lo: Ya:suwo: dasila:sa:ga:yo:, negele silikiyo: ma:n o:lia: ho:n o:lia:yo: na:len. ⁴² A:la:fo:ko:lo: nio: kaluka:isalemo:wo: Godeya: to nafa a:no: walama:kiyo:, Eyo: nimo:wo: sio:. A:la:ta:ga: E kaluka:isalelo: mela:no:lo: o:lab o:lia: dane ane o:lia:lo: alobanama:no:wo:, Godeya:yo: E ko:lo: da:feyo: a:la:likiyo:, nimo:wo: wida:melea:ki walalifa:. ⁴³ Tamin amio: dinali sa:lan kalu tambowa:yo: Ya:su ko:lo: sa:la:kiyo: a:la:sio:, ‘Kaluka:isale abeyo: eya tilida:dalega, Ya:su Keliso a:ma: wiyalikiyo:, Godeya:yo: mogayo: ililo:wo: ga:lila:ma:ib.’ ”

⁴⁴ Bida e to a:no:ko: o:sa:la:lana, Godeya: Mamayo: kaluka:isale tolo: da:da:lab ilo:wa tinda:ga: dowo:. ⁴⁵⁻⁴⁶ Godeya: Mamayo: Yu kaluma i amio:lo: dowo:sa:ga:, iyo: to ko:li ko:lilo: sa:laki, Godeya: wiyo: duludabiki, Yoba a:la:ta:ga:lo:, Yu tilidabu kalu, Bida o:lia:lo: mio: a:no:, iliyo: da:da:ga: iligo:. ⁴⁷ A:la:gabiki, Bidaya:yo: a:la:sio:, “Kaluka:isale i we Godeya: Mamayo: nililo: di

o:ngo: di ko:lo:, kalu nolba:yo: i we ho:na to:loma:no:wo: mo:kama:ib.” ⁴⁸ A:la:go:ko:lo: Bida eyo: iyo: Ya:su Keliso wiya iliki ho:na to:loma a:la:sa:labiki, ho:na to:lolo: ko:lo: iliyo: Bida e ho:len nolo: i o:lia: o:doma:ki dabuba:ba:.

11

Bida elo: dimido:wo: Ya:lusalem kalumo:wo: malolo:me.

¹ Iliga:felo: kalu o:lia: tilidabu kalu Yudia henamilo: sen nol o:lia:yo:, Yu kaluma nolo: Godeya: to tilidabuka: a:la:sa:labi dabu. ²⁻³ A:la:fo:ko:lo: Bida e Ya:lusalem ha:na:ga: fa:la:dowabikiyo:, tilidabu kalu do:go:fo: hege gedee: kalu iliyo: Bidamo:wo: gadi sa:laki a:la:sio:, “Ge do:go:fo: mo:gedee: kaluwa: aya siliki, ma:no: gegele na:len.” ⁴⁻⁵ A:la:sa:labiki, Bida eyo: dimido: fa:la:dowo: o:leaumbo: kalu imo:wo: tambo fanda sa:laki a:la:sio:, “Ne Yoba amisa:na siliki, dulugu sa:la:len amio:, ne ho:le ba:dakiyo:, Hebene kolaita:sa:ga:, kelego: nowo: helebeso:g alano: o:ngo: ko:lo: migif fa:la:da:in ami ta:lidota:ga:, ololo to:lola:i tindabi ba:ba. ⁶ Helebeso:g us amio: no: ko:li ko:lilo: a:la:ta:ga: sowa:yo: a:la:ta:ga: o:ba: ko:li ko:lilo:, Godeya:lo: na:so:boka: a:la:likilo: saefa: a:no:lo: a:na delena ba:ba. ⁷ A:no: ba:da:sa:ga:yo:, to nowo: a:la:sio:, ‘Bida, ge dasima! No: we yasala:sa:ga: maiya!’ ⁸ A:la:sa:labiki, niyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, ‘Alan, ne a:la:bo: mada mo:dimidama:no:! Yu kaluwa: ele difa: usamilo: “Na:so:boka:” a:la:do: saefo: a:no: ne mada mo:nan.’ ⁹ A:la:sa:labikiyo:, towo: nemo:wo: wa:ka a:sio:, ‘Godeya:lo: gemo:lo:, “we nafa ko:lo: o:li na:bika:” a:la:do: sio: a:no:, giyo: ma:no: a:no: Gode siwa:l amio: mogago: a:la:likiyo: sa:la:so:bo’ a:la:sio:. ¹⁰ A:la:dimida:leno: otalen fa:la:dota:ga: wigibo a:naka kelego: a:no: a:ma:la: Hebene ane. ¹¹ Wigibo a:naka, kalu otalen, Konilius elo: Sesalia a:la:ta:ga:lo: iliga:fo: a:no: a nilo: sen a:na fa:la:dowo:.

¹² A:la:ta:ga: Godeya: Mamaya:yo: nemo: a:la:sio:, ‘Ge i o:lia: ha:nakiyo:, kele asula:likiyo: ha:na:so:bo’ a:la:sio:. A:la:ta:ga: kalu do:go:fela:fo: we ne o:lia: ha:na:sa:ga:, Koniliusa: a usa ane. ¹³ Konilius elo: amilo: fa:la:dowo: a:no: nemo: malolo: me. Ma:mula: kaluwa: Koniliusa: aya fa:la:dota:ga: ilikiyo:, emo:wo: a:la:sio:, ‘Saimon Bida a:no: wena mena:ki, o:go: ge kalu nolo: Yoba amisa:na iliga:foma. ¹⁴ Eyo: to nafayo: gimo:wo: sa:ma: mia:b ko:lo: gi o:lia: gi ayamilo: so:lo: sab a:no:lo: a:ma:la: gasiliak-ilo: mesa:no: a:no: walama:ib.’ ¹⁵ Ma:mula: kaluwa:yo: to a:no: sio: ko:lo: ne a:na ha:na:sa:ga:yo:, niyo: towo: halaido: mo:mo:da wida:sen amio:, Godeya: Mamayo: tam-ina nilo: amilo: mio: aumbo:, ilo: amio:lo: a:la: mio:. ¹⁶ A:la:gabikiyo:, niyo: Ya:suwa:lo: nimo:lo: tamina sio: a:no: a:asulakiyo:, eyo: a:na sa:lakiyo: a:la:sio:, ‘Yona:yo: ho:n deya to:lola:len ko:sega o:go: giliyo: Godeya: Ene Mamaleya: to:loma:ib.’ ¹⁷ Tamin amio: nio: Ya:su Kelisowa tilidadabikilo: Godeya:lo: boba nimo:lo: dimi a:no: o:go: imo:wo:lo: dimi ko:lo: Godeya:lo: dimidab a:no: niyo: waga ka:ma:no:wo:?” Bida a:la:sio:. ¹⁸ Yu amilo: tilidabu kaluka:isaleyo: to a:no: da:dakiyo:, iyo: wa:kabiyo: mo:kele asulaka, Godeya: wiyo: ko:lo: dulugu sa:lakiyo: a:la:sio:, “O:go: Yu kaluka:isalema i a:no:lo: asugo: nodola:sa:ga:, mela:no:wo: dima:ki, Godeya:yo: fogo: hendele dimelo:b” a:la:sio:.

Antio:g kaluka:isaleyo: Keliso dowo:

¹⁹ Sitifendo: sa:ndab ho:len a:namio:, hida:yo: alan fa:la:dowo: a:ma: ilikiyo:, tilidabu kaluka:isaleyo: dalalelia:ga:, nolo: Fonisia hen a:na, nolo: Saibulus hen a:na, a:la:ta:ga: nolo: Antio:g amisa:n a:na ane. Iyo: ha:na:siakiyo:, Godeya: to nafayo: Yu kaluka:isalemo: ka wida:i ane. ²⁰ Ko:sega Saibulus o:lia: Salini amilo: tilidabu kalu nolo: Antio:g amisa:na ha:na:siakiyo:, Ya:su

Alana: to nafa a:no;, Yu kaluka:isalema imo:wo:lo: wido:.
²¹ A:la:fo:ko:lo: Alana: halaido:wo: i amio: asulo:wa dofo:liki
 wido: ko:lo: kaluka:isaleyoy: modo: ko:lo: tilida:da:sa:ga:,
 Ya:su Alan e kudu ane.

²² Amisa:n a:namilo: fa:la:dowo: a:no: Ya:lusalem tilid-
 abu kaluka:isaleyoy: dabu ko:lo: iliyo: Banabaso: Antio:g
 a:na iliga:fo:. ²³ E a:na fa:la:dowaki ba:ba:yo:, Godeya:yo:
 kaluka:isaleyoy: asufa:lo:biki ba:da:ga:, e sagalakiyo:, iyo:
 Alan o:lia: tambo ege dowaki, asugo: himuwa oga:dita:ga:
 doma:ki, e halale alifa:.

²⁴ Banabas e kalu nafa, a:la:ta:ga: tilidabu elo:wo:
 halaido: a:la:ta:ga: Godeya: Mamayo: eyamio: walifo:liki
 wido: ko:lo: kaluka:isale modo:wo: asugo: nodola:sa:ga:,
 Ya:su Alan e ko:lo: kudu ane. ²⁵⁻²⁶ A:la:ta:ga: Banabas e
 So:l kelema:ni ane. E Tasmus amisa:n a:na ha:na:sa:ga:, Solo:
 galili ko:lo: Antio:g amisa:na a:ma:la: tililia: mio:. A:la:yo:
 dona imiligo: tilidabu kaluka:isale o:lia: siliki, kaluka:isale
 modo:mo: wida:len. A:la:fo:ko:lo: kaluka:isale a:namilo:
 sen a:ma:yo: Ya:sulo: kudu ha:nab kaluka:isale a:no: “Ke-
 liso kaluka:isaleka:” a:la:liki Antio:g a:na mo:mo:da wikilo:.

²⁷ Ho:len a:ma: imilib amio:, Godeya: dinali sa:lan
 kalu nolo: Ya:lusalem ana a:la:ta:ga: Antio:g a:na ane.
²⁸ Kalu i a:no:, nowo: wiyo: Agabus ko:lo: e Godeya:
 Mamaya: halaido:wo: eya iliki, ho:le ba:dabikiyo:, e kalu
 kegeo: siwa:la kagayaki a:la:sio:, “Henfelo: wenamio:
 maiyo:wo: alan fa:la:doma:ib” a:la:sio:. (Kolodius e Lom
 hen bo:fo:lab ho:len a:namio:, dinali sio: a:no: hendele
 fa:la:dowakiyo:, maiyo:wo: alan dowo:.) ²⁹ A:la:fo:ko:lo:
 tilidabu kaluka:isale iliyo: towo: saitakiyo:, moleyo: enedo:
 asulab aumb kegea:sa:ga:yo:, Yudia hen amilo: ao i
 sab nolo: asuwa:fa:niki kegeo:. ³⁰ Kegea:la:ga:, Banabas
 dia: So:l dia:mo: dimia:sa:ga:, Ya:lusalem misa: kalulo:wa
 dia:hamana:ki, iliga:fo:.

12

Helo:d e Yemeso: sa:nda:sa:ga:, Bidayo: dibolo aya to:lolo:.

¹ O:g ho:len a:namio:, Misa: kalu Helo:d eyo: tilidabu kaluka:isale nolo: mogagima:no: a:la:likiyo:, to sa:ifa: ko:lo: iyo: ta:lia:sa:ga: dibolo aya disa:. ² A:la:dimida:likiyo:, eyo: Yona: ao, Yemeso: a:na helebesiya: sana sowo:. ³ Ma:n moso dowo:fa:lo: na:sen ho:len a:no: fa:la:dowabikiyo:, Helo:d elo: dimido: a:no: Yu kalu iyo: da:da:ki sagaolo: ko:lo:, Helo:d sagalab a:no: eyo: ba:da:sa:ga:yo:, Bida elo: a:na ta:li. ⁴ Bida e ta:lia:sa:ga:, dibolo aya to:lo alita:ga:yo:, e bo:fo:melea:ki, da:la:di kalu do:la:ta:ga: do:go:fela:fo: da:fea:sa:ga:, kalu fa:la:da:in fa:la:da:in yasilima: ya:melea:ki, aloba:da:sa:ga: ta:fo:. Tinio: Asulo: Ma:no:lo: ma:no: ho:len a:no: edabikiyo:, Helo:da:yo: Bida e a:na sili alitaki, kaluka:isale siwa:la mo:walilima:no: asulo:. ⁵ A:la:go:ko:lo: Bida e dibolo aya ta:li sabiki, tilidabu kaluka:isale iyo: aya silikiyo:, Bidayo: mada asuwa:foma:ki, Godemo: halaido: dulugu sa:la:li sen.

Godeya: ma:mul kaluwa:yo: Bidayo: sili alifa:.

⁶ Bidayo: mo:walilima:no: ho:lono: o:fa:la:doma:nigabikiyo:, nulu a:namio: e dibolo aya ali. E sa:ni a:la:ya: galolo: ko:lo: da:la:di kalu a:la:ma: alaba delen a:la:ta:ga: nolo: toga yasisen. ⁷ Wigibole a:naka, Alana: ene ma:mul kaluwo: Bidalo:wa handalowo: ko:lo:, dibolo a us a:no: ho:lona: ho:lelia: difa:. Ma:mul kaluwa:yo: Bidaya: o:fo:fa besega:takiyo: a:la:sio:, “Ge bo:bo:ge dasima.” A:la:sa:labikiyo:, sa:ni ko:lo: Bidaya: dagi amilo: galolo: a:no: ene asulo:ka a:duali. ⁸ A:la:ta:ga: ma:mula: kaluwa:yo: emo:wo: a:la:sio:, “Ge go:no:n yafuwo: ba:la:sa:ga:, butiyo: sa:ga:lema.” A:la:sa:labiki Bidayo: a:la:dimida:sa:ga:, ma:mula: kaluwa:yo: wa:ka a:la:sio:, “Hido: so:go: sa:ga:la:sa:ga:, ne kudu mena” a:la:sio:. ⁹ Bida

e ma:mula: kalu ha:nab aumb kudu ha:naki, dibolo ayo: ta:ta:ga: handalowo:. Ko:sega eyo: ma:mula: kaluwa:lo: dimido: a:no: hendele gab a:la:bo:, e mo:dinafa asulakiyo:, ofogabele a:la:asulo:. ¹⁰ A:la:yo: ha:nakiyo:, da:la:diya:lo: bo:fo:len agelo: tinio:, a:la:ta:ga: andebo:lo: tininita:ga:, tog go:fo: kiya:lo: amisa:n amilo: ha:na:sen ko:lo: ifa: a:na fa:la:dowabikiyo:, tog a:no: ene asulo: kolaitabiki, a:la:yo: tog a:naka handalota:ga:, ida:ni ka ha:na:ga:, to so:go:fa fa:la:dowakiyo:, ma:mul kaluwo: a:na kelege dowo:.

¹¹ Ma:mul kalu e kelege dowabikiyo:, Bida eyamilo: dimido: a:no: asulakiyo: a:la:sio:, “Dimido: we mada hendelo:b a:la: asulo:l. Helo:da: ene halaido: Yu kaluwa:yo:lo: nemo:lo: dimidama:no: a:no:lo: kata:foma:ki, Alana: ene ma:mula: kaluwo: nelo:wa iliga:fo: ko:lo: eyo: ne sili alifa:.”

¹² Bidayo: a:no: asula:sa:ga:, kaluka:isalelo: kegean a:na ane. Iyo: Yon Maga: ene ano Maliaya: aya kegenefo:liki, Godemo: dulugu sa:la:lab ko:lo: Bida e a:na ane. ¹³ Bidayo: ha:na:ga:, ha:la: amilo: tog ifa: a:no: godogodolabiki, nanog dian ga, Loda, e da:da:ga:, tog a:no: e kolama:ni ane. ¹⁴ Loda eyo: Bidaya: daganko: da:da:sa:ga:yo:, e sagalo:wo: alan dowaki, tog kolama:no:wo: babalela:sa:ga:, e a:ma:la: aya ha:na:sa:ga: a:la:sio:, “Bida e ha:la:ka o:lab.”

¹⁵ A:la:sa:labikiyo:, iliyo: emo:wo: a:la:sio:, “Ge no:nolai sa:lab!” Ko:sega eyo: to a:no: hendele wa:ka halale asa:labikiyo:, iliyo: a:la:sio:, “Ko, Bidaya: ene ma:mula: kalu ko:lo: mio:wele?” a:la:sio:. ¹⁶ Iyo: a:la: nenelelabikiyo:, Bida eyo: tog ifa: a:no: godogodo a:la:fo:ko:labiki, iliyo: togo: a:na koda:sa:ga:, Bida e ko:lo: ba:dakiyo: iligi sagalo:.

¹⁷ Bida eyo: iyo: ha:sa mesea:ki, dagiya: da:fea:sa:ga: hela:tabiki, Alana:lo: e ko:lo: dibolo aya a:la:ta:ga:lo: sili alifa: a:no: imo:wo: malolo: me. A:la:ta:ga:yo: imo:wo: a:la:sio:, “To we Yemes o:lia: tilidabu kalu nol o:lia:mo:wo: malolo: mia:bi.” A:la:sa:la:sa:ga:, e hen nowa ane.

¹⁸ A:la:dimido: ko:lo:, kea:fowo: da:la:di kalu iliyo: Bida e waga kelege dowo:wele a:la:liki, iyo: kele asulaki, mada babale dowo:. ¹⁹ Helo:da: ene nanog dian kaluwo: Bidayo: kelema:ni hamana:ki sio: ko:sega, iliyo: mo:galili ko:lo:, Helo:d eyo: da:la:di kalu Bidalo: bo:fo:len o:mo:wo: wa:ka dabu ba:da:sa:ga:, iyo: yasala:ma:no: saefa:. A:la:ta:ga: Helo:d e Yudia hena ta:ta:sa:ga:, Sesalia amisa:na mesa:ni ane.

Helo:d e sowo:.

²⁰ Helo:d eyo: Taya kaluka:isale o:lia: Saido:n kaluka:isale o:lia:mo:wo: gadio: alan dowas:en. Ko:sega ili ma:no:wo: Helo:da: hena a:la:ta:ga: dia:sen ko:lo: Helo:d o:lia: giso: mo:dia:li mesa:no: a:la:asulaki, iyo: kegea:sa:ga: Helo:d o:lia: nenelema:no: a:la:liki togo: kedo:. A:la:go:ko:lo: Balastus e Helo:da: ene nanog dian kalu digalo:le nowo: e ko:lo: e i o:lia: ko:le nenela:la:ga:, e o:lia:yo: asugo: imilise dowabiki, iyo: asuwa:fa:no: a:la:li saefa:. ²¹ Tolo: nenelema:no:lo: saefa: ho:len a:namio:, Helo:d e misa: kaluwa: so:go: ka:la:sa:ga:, i fofodo: nafa a:na asifo:liki, kalu kegeo: o:mo:wo: towo: halaido: sio:. ²² To sa:lab a:no: da:da:sa:ga:yo:, e sagalema:kiyo:, iliyo: halale sa:la:likiyo: a:la:sio:, “To elo: sa:lab ko:, kaluwa: mego:fa: sa:labaka:yo:, to elo: a:ma:yo: godeya:lo: sa:lan aumgab.” ²³ A:la:sa:labiki, Helo:d e Godeya: wiyo: mo:dulugu sa:labiki, wigibole a:naka Godeya: ma:mula: kaluwa:yo: e walaf mogago: dima:ki golo: ko:lo: e fesa: na:i ha:na:la:ga: sowo:.

²⁴ Ko:sega ho:len a:namio: Godeya: towo: halaido: fa:la:dowaki, kaluka:isaleyo: asulo:wo: modo: nodola:i ane.

²⁵ Banabas o:lia: So:l o:lia:yo: Ya:lusalemdo: nanog dia:leno: ililita:ga:yo:, Antio:go: a:ma:la: ha:nakiyo:, Yon Mag o:lia: tililia:gane.

13

Banabas o:lia: So:l o:lia:yo: da:fea:sa:ga: iliga:fo:.

¹ Antio:g sa:s a:namio:, dinali sa:lan kalu nol o:lia: a:la:ta:ga: widan kalu nol o:lia:yo: a:na elen. Kalu i a:no: nowo: wiyo: Banabas, nowo: Simeon ene wiyo: nowo: Nigel,* nowo: Lusius e Salini kalu, nowo: So:l, nowo: Manain e so:wa silikiyo:, gamani misa: Helo:d o:lia: anayo:.
² Iyo: ma:no:lo: mo:nakiyo:, Godemo: dulugu sa:la:len amio:, Godeya: Mamaya:yo: imo:wo: a:la:sio:, “Banabas dia: So:l dia: we, ni nanog dima:ki da:feyo: ko:lo: giliyo:lo: a:la:yo: tililia:ga: da:fema.” ³ Mamaya: a:la:saefa: ko:lo: iliyo: ma:no:wo: mo:naki, Godemo: dulugu sa:la:sa:ga:yo:, ili dagiyo: a:la:ma: wa:la dia:ta:sa:ga:, a:la:yo: a:na iliga:fo:.

Saibulus amio: Banabas dia: So:l dia: mano: wido:.

⁴ A:la:fo:ko:lo: Banabas dia: So:l dia: a:no:, Godeya: Mamaya: iliga:tabiki, a:la:yo: Selusia amisa:n a:la:ta:ga:yo: ho:n ko:suwa disa:la:sa:ga:, Saibulus ho:na:lo: hegefa: hen a:na ane. ⁵ Yon Mago: a:la:yo: asuwa:foma:ki, egele ha:na:sa:ga:, Salamis amisa:na fa:la:dowakiyo:, Godeya: mano: Yu kaluwa:lo: tolo: wida:sen a a:na wida:li sia:len.
⁶⁻⁸ Iyo: hen ho:na:lo: hegefa: us a:na sia:la:ga:, Bafos amisa:n a:na fa:la:dowo: amio:, Yu amilo: madalilo: dinali sa:lan kalu nowo: Ba-Ya:su e a:na galili. E madalilo: fo:falo: dimida:seno: e ko:lo: Gilig to amio:, kalu a:no: Elimas a:la:wikilo:, mo:wo: Gilig to amilo: Elimas a:la:do: sa:lab a:ma: ha:go:, fo:falo: dimidan kalu. Hen a:namilo: gamani misa: kalu, Segius Bauluso:, e asulo: di kalu ko:lo: e Godeya: towo: da:ba:no: asulabiki, Banabas o:lia: So:l o:lia:yo: elo:wa walama: mena:ki saga:fo:. Ko:sega fo:falo: dimida:sen kalu a:ma:yo:, e mili ko:lo:, Banabas dia: So:l dia:mo:wo: gis dowaki, misa: kaluwo: asugo: mo:nodoma:ki, man

* 13:1: Nigel wi a:ma: ha:go: ‘Heyo:.’

walama:no:wo:, e ko:lo:. ⁹ A:la:go:ko:lo: So:l, e wiyo: nowo: Fol, Godeya: Mamayo: e amio: wa:lifo:liki, Elimas eko: sikudu bo:fo:liki towo: a:la:sio:, ¹⁰ “Ge mada Seteneya: inso: ko:lo: man digalo: o:lia:lo: gisdo: dowaseno: ge. Ge madalilo: dikili sa:lan man ko:li ko:lilo: a:no: asulo:wa wa:lifo:liki, Godeya: to nafa digalo: sa:lab a:no: ge da:la:li sa:la:sen. ¹¹ A:la:fo:ko:lo: Gode halaido:wa:yo: ge sa:daliki, gi siyo: kon dowaki, ofo: gelo: mo:ba:ba: ka a:la:ga:, ho:len nolo: o:doma:ib” a:la:sio:. Wigibole a:naka, Elimasa: siyo: funa:laki sololiabiki, eyo: kalu nolo: e gasilia: hamana:ki, keda:i ane. ¹² A:la:gabiki, misa: kalu a:ma:yo: dimido: fa:la:dowab a:no: ba:da:ga:, e Godeyo: tilidabu. Mo:wo: Alana: to man ko:lo: widab a:namio: e mada alan iligo:.

A:la:yo: Bisidia hen amio:, Antio:g amisa:na mano: wido:.

¹³ Fol o:lia: kalu a:la: e o:lia:lo: mio: a:no:, Bafos amisa:no: ta:ta:ga:, ho:n ko:suwa disa:la:sa:ga:, Bafilia hena ha:na:sa:ga:, Bega amisa:na fa:la:dowo:. Amisa:n a:na dota:ga:yo:, Yon Mago: a:la:yo: ta:ta:ga:, a:ma:la: Ya:lusalem ane. ¹⁴ Kalu a:la:yo: Bega ta:ta:ga: aneyo:, Bisidia hen amio: Antio:g amisa:n a:na fa:la:dowa:sa:ga:, Ha:fo:lo: Dowan ho:lenu: dowabiki, Yu kaluwa:lo: tolo: wida:sen aya tina:ga: sen. ¹⁵ Kalu noma:yo: Mosesa: ele sa:sa:lo: o:lia: di-nali sa:lana: to sa:sa:lo: a:no:lia:yo: agela: mea:la:ga:yo:, alo: bo:fo:lowan kalu i a:ma:yo: a:la:mo:wo: to sagetaki, “Nai, gego: to mano: kaluka:isaleya: asulo: halale alitakilo: sa:ma:no:wo: da:labolalega, gego: sa:ma:ni mena” a:la:liki saga:fo:.

¹⁶ Fol e dasilia:sa:ga: kagayakiyo:, iyo: ha:sa mesea:ki, dagiya: da:fea:sa:ga: hela:tabikiyo:, imo:wo: a:la:sio:, “Isolael kalu o:lia: Yu kaluma Godelo: wabuda:len a:no:lia:yo: gio: to we dabuma! ¹⁷ Isolaela: Godeya:yo: nili ma:mu iyo: da:feyo: ko:lo: iyo: Isib a:na sen amio: modo: fa:la:doma:kiyo: dinafa bo:fo:la:ga:yo:, ene halaido:wa:

Isibdo: seno: kata:ta:ga: tililia:mio:. ¹⁸ A:la:ta:ga: donayo: do:la:fo: fa:la:da:in us a:namio:, iyo: kalalili hen a:na sia:len amio:, man mogago: ililo:wo: Godeya: dia:likiyo: ka bo:fo:len. ¹⁹ A:la:ta:ga: Kenan hen a:na ha:na:ga: fa:la:dowakiyo:, Godeya:yo: hendo: biso: so:lo: doma:la:fo: sen a:no: yasa danela:sa:ga:, hen a:no: kaluka:isale enedo:le o:mo: dima:ki dimi. ²⁰ A:la:do: dimida:leno:, donayo: 450 a:la:fo: a:no: gulula:

“A:ma: fa:s amio:, Godeya:yo: dinafa bo:fo:mela:no: kalu nolo: imo: dimja:li a:la:likilo: mio:wo:, dinali sa:lan kalu Samua:l elo: fa:la:dowo:wa edo:. ²¹ Ho:len a:namio:, iliyo: misa: kalu ilo: bo:fo:mela:no:wo: nowo: doma:ki asulaki, Godemo: ha:iyabiki, Godeya:yo: Bensamina: e ma:mui us a:namio: nowo: Kisa: inso:wo: So:lo: a:na da:feyo: ko:lo: elo: bo:fo:lono: donayo: do:la:fo: fa:la:da:in dowo:. ²² Godeya:yo: So:l e dugula:sa:ga:, Debidi e Isolael misa: kalu ta:fo:. Godeya:yo: Debidi dia:no: sa:lakiyo: a:la:sio:, ‘Ya:siya: so:wa Debidi we, ne ba:da:sa:ga: da:feyo:. No:no: ha:fo:lo: disa:yo: e dowab ko:lo:, nilo: emo:lo: dimidama:kilo: asulab a:no: e tambowo: dimidama:ib’ a:la:sio:.

²³ “A:la:ta:ga: kalu wema: e ma:mu iya a:la:ta:ga:yo: Isolaeldo: a:ma:la: gasilia:no:wo:, Godeya:lo: dinali sio: aumbo:, Ya:suwo: a:na fa:la:dowo:. ²⁴ Ya:suwo: o:semo:fa:la:dowo: amio:, Yon eyo: Isolael kaluka:isaleyo: asugo: nodola:sa:ga:, ho:na to:loma:nikiyo:, iyo: tambomo:wo: man a:na wida:len. ²⁵ Yona:lo: nanog dia:lono: elema:nikiyo:, eyo: a:la:sio:, ‘Giliyo: ne o:b a:la:asulaya? Ne gililo: yasila:len o:ma. E ni fa:sa mia:ib. Niyo: e budi sa:ga:lo: amilo: me ko:lo: melealifa: a:no: ne fagela:ma:no:wo: mo:lido:’ a:la:sio:.

²⁶ “Nao i, A:bla:hama: ema:mu i o:lia: Yu kaluma Godelo: wabuda:len o:lia:yo:, gio: tambo dabuma. Nilo: a:ma:la:lo: gasili to nafa a:no: Godeya:yo: nimo:wo: sama:ki, nilo:wa iliga:fo:. ²⁷ Ya:luselam kaluka:isale o:lia: ene misa: kalu

o:lia:yo: Ya:su e a:ma:la:do: gasilia:no: kalulo:b a:la:bo: mo:fanda asulo:. A:la:ta:ga: iliyo: Ha:fo:lo: Dowan ho:len tambo a:namio:, dinali sa:lan kaluwa:lo: to sa:sa:lo: a:no: agela:likiyo:, to a:ma: ha:go:lo: mo:dinafa asulo:. Ko:sega Yu iliyo: Ya:su e sana sowo: a:namio:, dinali sa:lan kaluwa:lo: to sa:sa:lo: a:no: a:na ilili alifa:. ²⁸ Iliyo: Ya:suwa:lo: mogago: dimido: kudu sa:lakilo: sa:ma:no:wo: nowo: mo:ba:ba: ko:lo: iliyo: Bailat eyo: e sana soma:ki, susio:. ²⁹ Iliyo: Godeya: to sa:sa:lo: aumbo: dimida sa:ndala:sa:ga:, iliyo: i malana amilo: dehedo: a:no: tagalia:sa:ga:, u no:no:lo:wa dia:gane. ³⁰ E sowo: ko:sega, Godeya:yo: e a:ma:la: dasi alifa:. ³¹ A:la:dimidabikiyo:, kaluka:isale e o:lia:lo: tamin amilo: Ga:lili a:la:ta:ga:lo: Ya:lusalem amilo: sia:lowan a:ma:yo:, Ya:suwo: ho:len nolo: galilia:sa:ga:yo: ba:da:len. A:la:fo:ko:lo: kaluka:isale i a:ma:yo: inin siya: ba:ba: ko:lo: o:go: iliyo: Isolael kaluka:isalemo:wo: wida:lab.

³²⁻³³ “Godeya:yo: nili ma:mu imo:lo: tamin amilo: dinali sio: a:no:, o:go: inin ma:mu i nimo:wo: ililialitakiyo:, Ya:suwo: dasi alifa: ko:lo: na:no: man nafa we gimo:wo: wido:l. Gisalo: bugo:, heb andeb a:namio: a:la:sa:sa:lo:,

“Ge na: so:wa ko:lo:,
ni o:go: gi go:l dowab’ a:la:sa:sa:lo:.

³⁴ Ya:suwo: sowa:sa:ga: a:labiki, Godeya:yo: e a:ma:la: dasi alifa: ko:lo: tif amio: e do:mo:wo: mada mo:hesema:ib. A:la:fo:ko:lo: Godeya:yo: a:la:sio:,

‘Niyo: Debidimo:lo: dinali sio: a:no: gimo: dimiakiyo:, gio: nafa halaido: mesea:ki sa:ma:nigo:l.’

³⁵ A:la:ta:ga: Gisalo: sa:sa:lo: no amio: a:la:sio:,

‘Giyo: go:no:n da:feyo: kalu a:no: o:ido: amio: mo:hesema:ki ta:fa:no:’ a:la:sio:.

³⁶ “Debidi e Godeya:lo: to saefa: a:no: kudu ha:na:la:ga: sowabiki, e ma:mu ilo: dane anelo: o:ido: aniba o:ido: ko:lo:

elo: a:na hese ane. ³⁷ Ko:sega sowo: kalu ko:lo: Godeya:lo: o:ido: amilo: dasi alifa: a:no: ene do:mo:wo: mo:hese ane.

³⁸ “A:la:fo:ko:lo: ni nao i, na:no: to we gimo:wo: a:la: wido:l. Ya:su we nili mogago: dila:ma:niki mio: a:la: asu-luma. ³⁹ Ya:su wema:yo: kaluka:isale abeyo: eya tilida:dab a:no:, ili mogago:wo: dila:sa:ga:, digalo: kaluka:isale wiki-laki ga:li ta:fa:ib. Mosesa: ele saefa: a:ma:yo: a:la:bo: mada mo:dimidan ko:sega kalu wema:yo: dimido:.. ⁴⁰ Gio: dinali sa:lan kaluwa:lo: bugo: amilo: tamina hagugo: sa:sa:lo: we, gi amio: fa:la:dowabena:ki, dinafa dowa:bi. ⁴¹ Dinali sa:lan kaluwa:yo: Godeya: towo: dia:sa:ga:yo: a:la:sa:sa:lo:,

“ ‘Dabuma! Gio: Ni man sa:labo: mogagi dio:ge sa:labdo: a:no: gio: molo asula:sa:ga:yo: soma:ib.

Mo:wo: o:g ho:len gilo: sab wenamio:,
niyo: nanog ko:li dimida:ma:no: ko:lo:
kalu nolba:yo: gemo:wo: malolo: mealega,
giyo: to a:no: mo: tilida:babe.’ ”

Fol eyo: a:la:sio:.

⁴² Fol dia: Banabas dia:yo: towo: sa:la:sa:ga: ha:na:nigab amio:, kalu kegeo: a:ma:yo:, a:la:yo: Ha:fo:lo: Dowan ho:len no amio: tamin amilo: man wido: a:no: wa:ka walama:ki, dabu ba:ba. ⁴³ Fol dia: Banabas dia:yo: tolo: wida:sen aya ta:ta:ga: ha:nakiyo:, Yu kaluka:isale o:lia: Yu kaluma Godelo: wabuda:len a:no:lia: egele tola:i ha:nakiyo:, imo:wo: a:la:sio:, “Godeya:yo: asuwa:fa:ib ko:lo: gio: E ko:lo: dinafa kudu ha:na:bi” a:la:sio:.

⁴⁴ Ha:fo:lo: Dowan ho:len nowo: fa:la:dowabikiyo:, amisa:n kaluka:isale nolo: tambo Alana: to man a:no: da:ba:no: a:la:ta:ga: kegeo: ⁴⁵ A:la:gabikiyo:, Yu kaluwa:yo: kegeo: a:no: ba:da:ga:, a:la:mo:wo: kulufa:yaki, Fol elo: to widab a:no: madali dikili sa:lab a:la:likiyo:, a:la:mo:wo: dio:ge sio:. ⁴⁶ Ko:sega Fol dia: Banabas dia:yo: a:ma:la:bo: halale a:la:sio:, “Na:no: Yu kalu gimo:wo: Godeya: to

mano: gi ko:le wido: a:la:bo: Godeya: sio:, ko:sega
gio: to a:no: gola ba:dakiyo:, mela:no: mela:no: a:no:
giliyo: dio:l a:la:bo: mo:egab a:la:sulo: ko:lo: na:no: o:go:
Yu kaluka:isalema o:lo:wa ha:na:sa:ga: walama:no:.

⁴⁷ Mo:wo: we, Alana:yo: nenbo:wo: saitakiyo: a:la:sio:,
'Niyo: gego: Yu kaluka:isalema usa ilikiyo:, ho:len
o:ngo: ko:lo: dimio:l. Niyo: henfelo: kaluka:isaleyo:
tambo a:ma:la: gasilima:kiyo:, gi henfelo: amio: towo:
dia:ha:na:ga: sa:la:mela:ib.'"⁴⁸ Yu kaluka:isalema iliyo:
to a:no: da:da:la:ga: sagalakiyo:, a:la:sio:, "Godeya: to
we mada nafale" a:la:sa:la:liki, kaluka:isale tambo
mela:no:lo: dima:kilo: da:feyo: a:ma:yo:, Alano: tilida:du.

⁴⁹ A:la:fo:ko:lo: Alana: to man wido: a:no: amisa:na
a:namilo: kandayo: a:no: tambo da:da:i ha:na:la:ga: ililila:.

⁵⁰ Ko:sega Yu kalu iliyo: misa: ka:isale Yuwa: mando:
kudu ha:na:sen i o:lia: amisa:n ko:go:do: kalu o:lia:yo:
a:la:mo:wo: gadima:ki, digene me. A:la:ta:ga: a:la:mo:wo:
hida:yo: alan dima:ki, dikida:litabikiyo:, a:la:yo: hen
a:namilo: eleno: o:luso:no:.

⁵¹ A:la:dimidabiki, Fol dia: Banabas dia:ma:yo: a:la:ma:
gido:fo: amilo: hena:mu a:no: fifi alita:sa:ga:yo:†, a:la:yo:
Aikonium amisa:na ane. ⁵² A:la:ta:ga: Antio:gdo: tilidabu
kaluka:isale a:no: Godeya: Mamayo: i amio: wa:lita:ga:, iyo:
ha:fo: disa:laki sagalo:.

14

Aikonium amio: Fol dia: Banabas dia:ma:yo: wido:

¹ Fol dia: Banabas dia:yo: Aikonium amisa:n a:namio:
Yu kaluwa:lo: tolo: wida:sen aya tina:sa:ga:, Godeya: to
man nafayo:, a:la:ma:lo: Antio:gdo: wida:len o:leaum,
halale widabiki, Yu kaluka:isale o:lia: Yu kaluka:isalema

† 13:51: Godeya:yo: kaluka:isale a:no: gola ba:da:sa:ga: falasila:ma:ib ko:lo:
a:la:ma:yo: a:no: ko:lo: widaki, hena:muwo: a:na fifo:.

o:lia:yo: asugo: modo: ko:lo: nodolo. ² Ko:sega Yu kalu mo:tilidabu nol sen a:ma:yo: Yu kaluka:isalema iyo: tilidabu kaluka:isalemo:wo: gadima:ki towo: dimi. ³ A:la:fo:ko:lo: Fol dia: Banabas dia:yo: amisa:n a:namio: ho:lenu: modo: siliki, Alana: wiya iliki, to mano: halale wida:len. A:la:ma:lo: Godeya:lo: kanulu alifa: tolo: widab a:no: nolba:yo: hendelelo:b a:la:bo:ba:kiyo:, Alana:yo: a:la:mo:wo: halaido:wo: dimiabiki, a:la:ma:yo: molo ha:na:no:wo: ko:li ko:lilo: dimido:. ⁴ Amisa:n kaluka:isale a:namilo: seno: usa aloba:da:sa:ga:, nolo: Yu kalu o:lia: dowaki, nolo: iliga:felan kalu a:la: a:no:lia: dowo:. ⁵ A:la:ta:ga: Yu kalu nol o:lia: Yu kaluma nol o:lia: a:la:ta:ga: ini misa: kalu o:lia:yo: kegenefo:liki nenelo: ko:lo:, iliyo: Fol dia: Banabas dia:yo: hida:yo: ko:li ko:lilo: dimia:no: a:laki, uwa: agoda:sa:ga: sana soma:no: saefa:

⁶⁻⁷ Ko:sega ililo: dimidama:nigab a:no: a:la:ma:yo: da:da:ga:, a:la:yo: Likonia hen a:na nai ane. A:na sia:likiyo:, a:la:yo: to nafayo: Lista amisa:n o:lia: Debe amisa:n a:na wida:li ha:nakiyo:, amisa:n anibamilo: kandayo: a:no:lo: wida:li sia:len.

Fol dia: Banabas dia:yo: a:la:yo: “Godeka:” a:la:liki a:la:sio:

⁸ Lista amisa:n a:namio:, kalu imilig nowo:, anowa: e sa:la:liakiyo: gib a:la:yo: mogago: o:ngo: ka sa:la:li ko:lo: kalu a:no: eneno: mada mo:sia:lowan. ⁹⁻¹⁰ Kalu a:no: Fol elo: Godeya: to man widab a:no: dinafa da:dabiki, Fol eyo: e sikudu ba:da:ga:, kalu e amio: tilidabuwo: al-abo:lo:b a:la:asula:sa:ga:, kalu o:mo:wo: ogolo ho:le sa:laki, “Ge dasi kagama!” A:la:sa:labiki kalu giliga:sen a:no: tiyabala:sa:ga:, sia:len. ¹¹ Kalu kegeo: a:ma:yo: Fol elo: dimidab a:no: ba:da:sa:ga:, Likonia to egele nenelaki sagalaki ho:le sio:, “Gode a:la: nowo:, kalu do:mo:le fa:la:dota:ga:, nilo: us wena mio: ko:lo:lab!” a:la:sio:. ¹² A:la:fo:ko:lo: iliyo: Banabaso: “Sus” wikilo: a:la:ta:ga: Fol

e towo: wala sa:lab ko:lo: e “Ha:mis” wikilo:.* ¹³ Sus gulugulula:sen a a:no:, amisa:n a:no: ilif tolo: ha:la:ya elen ko:lo: Sus godemo:lo: bobalo: so:mia:sen kalu a:ma:yo:, kao de o:lia: mamo o:lia:yo: dia:ya:ga:, amisa:n toga difa:. Mo:wo: iliyo: Fol dia: Banabas dia:ma: wi wabu-daki, somia:no: asulaki go:. ¹⁴ Ko:sega Fol dia: Banabas dia:yo: ililo: dimidama:nigab a:no: da:da:sa:ga:, iliyo: ka ta:foma:kiyo:, a:la:ma:yo: so:g ko:lo: a:no: bidila:sa:ga:, kalu kegeo:lab us a:na nai ha:na:ga:, a:na halale sio:, ¹⁵ “Kaluka:isale gililo: dimidab we, waga asulabiki dimidaya? Na:no:lo: henfelo: kalule, ge o:ngo: mio: ko:lo: gililo: madali godemo:lo: duluda:lab a:no: kata:ta:sa:ga:, Gode mela:no:lo: a:lab a:no:, Hebeneyo:lo:, henfelo:wo:lo:, so:lu ho:no: o:lia: kelego: a:namio:lo: da:labdo: dimido: a:no: ko:lo: duluguma:ki, walama:ni mio:. ¹⁶ Taminde amio:, Godeya:yo: kaluka:isaleyo: ini man mogago: dimida:melea:ki ta:fo:. ¹⁷ Ko:sega kaluka:isaleyo: e hendele alabo:lo:b a:la:bo: asuluma:kiyo:, eyo: man nafale dimida:len. Eyo: ho:no: timina:ki dimia:sen a:la:ta:ga: egelo: amio: fowo: ho:len enedo:leya helema:ki dimia:sen. A:la:ta:ga: giliyo: dia:sa:ga: nab amio:, gio: sagalo:wo: alan doma:ki ta:fo:len.” Fol eyo: a:la:sio:. ¹⁸ To a:no: imo:wo: sio: ko:sega kaluka:isale iliyo: boba somia:no: a:no: mo:ta:fa:no:, dimidama:no:le asulabiki, imo:wo: mo:dimidama:ki, a:la:ma:yo: towo: halaido: sa:la:i ha:nabi, iliyo: mo:dimido:.

¹⁹ Tif amio:, Yu kalu Aikoniumdo: seno: a:la:ta:ga: Antio:gdo: seno: ya:sia:sa:ga:, Lista a:na fa:la:dota:ga:yo:, kaluka:isale kegeo: a:no: digene alitabiki, iyo: Fol emo:wo: gadia:sa:ga:, uwa: agodo: ko:lo: e sowab

* 14:12: Kaluka:isale i we, gode ko:li ko:lilo: tiliasulakiyo:, gode alandeyo: ‘Sus’ a:la:sa:lan a:la:ta:ga: gode nol ama: to sa:labdo: dia:ya:ga:lo: wala sa:lab kalu a:no: ‘Ha:mis’ a:la:sa:lan.

a:la:asulaki, do:mo:wo: susululia:ga:, amisa:n ha:la:ya sandifo. ²⁰ Ko:sega tilidabu kaluka:isale iyo: ya:sa:ga:, e banagalilia:tabiki, Fol e a:ma:la: dasilia:ga:, amisa:n usa a:ma:la: ane. A:la:ta:ga: o:g a:no: a:naka alita:ga:, a:la:yo: amisa:n a:no: ta:ta:sa:ga:, Debe amisa:na ha:na:ni ane.

A:la:yo: Silia hen, Antio:g a:ma:la: wida:li ane.

²¹ A:la:yo: ha:na:sa:ga:, Godeya: to mano: Debe a:na wido: amio:, kaluka:isaleyo: asugo: modo: nodolo:. A:la:ta:ga: a:la:yo: a:ma:la: Lista ane. A:la:ta:ga: Aikonium ane. A:la:ta:ga:yo: Bisidia hena ha:na:likiyo:, Antio:g a:na fa:la:dowo:. ²² A:la:yo: a:na ha:na:sa:ga:yo:, tilidabu kaluka:isale a:no: man hendele usa tiha:na:sa:ga:, tilidabu halaido:wo: dima:ki, widaki a:la:sio:, “Nio: hida:yo: ko:li ko:lilo: ko:le ba:da:i ha:na:la:ga:, Godeya: enedo: bo:fo:likilo: ha:g amilo: doma:no:wo: niliyo: a:na dia:no:” a:la:wida:i ane. ²³ Amisa:n a:la:lo: ane a:namio:, Fol dia: Banabas dia:yo: tilidabu kaluka:isalelo: bo:fo:mela:no:wo: misa: kalu a:na da:fe alifa: ko:lo: Alana:do: tilidabu kaluka:isale a:no: Alana:yo: bo:fo:melea:ki, ma:no: mo:naki, Godemo: dulugu salifa:. ²⁴⁻²⁵ A:la:yo: Bisidia hen a:namio: sia:la:ga:yo:, Bafilia hena fa:la:dota:ga: ha:nakiyo:, Bega amisa:n a:na to mano: wido:. A:la:ta:ga: a:la:yo: hen a:na ta:ta:ga:yo:, Atalia amisa:na ha:na:ga: fa:la:dowo:. ²⁶ Atalia a:na a:la:ta:ga:yo:, a:la:yo: ho:n ko:suwa disa:la:sa:ga:, Antio:g amisa:na ane. Amisa:n a:no: tamin amilo: tilidabu kaluwa:lo: a:la:yo: mano: widalikilo: Godeya: asuwa:foma:ki dulugu sio: ko:lo: o:go: nanogo: a:no: edaki, hen a:na fa:la:dowo:. ²⁷ A:la:yo: a:na fa:la:dowakiyo:, tilidabu kaluka:isaleyo: tambo kegea:sa:ga:, a:la:ma: dagiya:lo: Godeya: nanog dimido: a:no: imo:wo: malolo: me. A:la:ta:ga: Godeya:yo: Yu kaluka:isalemalo: asugo: nodola:sa:ga: tilidabuma:ki, togo: waga kodo:wo: a:la:liki imo:wo: malolo: me. ²⁸ A:la:fo:ko:lo:

a:la:yo: tilidabu kaluka:isale nol i a:no:lia: ho:leno: modo: ka o:len.

15

Misa: kaluwo: Ya:lusalem kegeo.

¹ Fol dia: Banabas dia:yo: Antio:g a:na sen amio:, Yu-dia kalu nolo: ya:sa:ga:, tilidabu kaluka:isale o:mo:wo: a:la:walasio:, “Mosesa: ele saefa: a:no: mo:kuduha:naki, do:go:fo: mo:hege gedealega, Godeya:yo: giyo: a:ma:la:bo: mo:gasilia:ib,” a:la:liki wido:. ² Fol dia: Banabas dia:yo: to a:no: dabu amio:, mo:sagalabiki, egelebo: towa:yo: kega:la:ga:, halaido: nenelo:. A:la:fo:ko:lo: sa:s amilo: tilidabu kaluka:isale iyo: Fol dia: Banabas dia:yo: a:la:ta:ga: tilidabu kalu nolo:lo: Ya:lusalem ha:na:ga:, iliga:felo: kalu o:lia: sa:sdo: bo:fo:lowan kalu nol o:lia:yo:, hida:yo: a:no: dinafama: hamana:ki, a:na da:feyo:. ³ Tilidabu kaluka:isale a:ma:yo: iyo: Ya:lusalem a:na iliga:tabiki ha:nakiyo:, iyo: Fonisia hen o:lia: Samalia hen o:lia: a:na tinia:li ha:naki, iliyo: tilidabu kaluka:isale nol o:mo:wo: Yu kaluka:isalema iyo: asugo: ho:gi nodola:sa:ga:, Ya:su amilo: tilidabu a:no: imo:wo: wida:li ane ko:lo: to a:no: da:da:sa:ga: sagalo: alan dowo:. ⁴ Iyo: ha:na:sa:ga:, Ya:lusalem fa:la:dowabikiyo:, iliga:felo: kalu o:lia: sa:sdo: bo:fo:lowan kalu o:lia: sa:s amilo: tilidabu kaluka:isale o:lia:ma:yo: imo:wo: sagaliliabiki, Godeya:lo: a:la: amilo: a:la:ta:ga:lo: dimido: a:no: tambo Ya:lusalemdo: senbo:wo: malolo: me. ⁵ To a:no: da:da:sa:ga:, Falisi amilo: Ya:su tilidabu kalu nolo: dasila:sa:ga: a:la:sio:, “Yu kaluka:isalema tilida:dab a:ma:yo: Mosesa: ele saefa: a:no: kudu ha:na:sa:ga:, iyo: do:go:fo: hege gedeabi.” ⁶ A:la:sa:labiki, iliga:felo: kalu o:lia: sa:sdo: bo:fo:lowan kalu o:lia:yo: kegea:sa:ga:, dabu ba:ba: a:no: nenela:li sen. ⁷ Iyo: nenela:len amio:, Bida e us a:na dasilia:ga:yo: towo: a:la:sio:, “Ni nao i, tamin

amio: Yu kaluka:isalema a:no: Godeya: to man nafa ko:lo: nilo: widab a:no: da:da:sa:ga: tilidabuma:kiyo:, Godeya:yo: ni us wenamio: keda:sa:ga: ne a:na da:fe alifa:, a:la:bo: gio: asulo. ⁸ Godeya:yo: nili kufa: uso: tambo tigini ba:ba: ko:lo:, Yu kaluka:isalema iyo:lo: o:li tilida:dab a:la:bo: nimo:wo: widakiyo:, Mama Malilo: nimo:lo: dimi o:leaumbo:, imo:wo:lo: dimi. ⁹ Godeya:yo: ni o:lia: i o:lia:yo: imilo: ba:dabiki, iyo: Ya:suwa tilida:dab amio:, ililo: mogo:wo: hala:sa:ga:, malilo: ta:fo:. ¹⁰ Tamin amio: hida:yo: ni o:lia: nini ma:mu i o:lia:ma:yo: dia:ga:lo: ha:na:no: mo:lilo: dowo: a:no:, o:go: giliyo: Yu kaluka:isalema ho:gi tilidabu a:ma:yo: dia: hamana:ki, kelena wa:lamilo: dia:fa:nigab a:no:, mo:wo: ha:?^{*} Godeya:lo: wedima:ib a:no: ge alobana ba:dakigaya? ¹¹ Giliyo: a:la:bo: ga:so:bo! Nio: Ya:su Alana tilida:dabikiyo:, Eyo: nio: kanulaki, a:ma:la: gasili aumbo:, Yu kaluka:isalema iyo:lo: a:ma:la: gasilia:ga: ta:fo:.” Bida eyo: a:la:sio:.

¹² Kaluka:isale kegeo: a:no: tambo hela:ta:ga:, da:da:li sabikiyo:, Fol dia: Banabas dia:yo:, Yu kaluka:isalema usamio: Godeya:lo: molo ha:na:no: a:la:mo:lo: dimidama:kilo: dimi a:no: a:la:ma:yo: dimido: ko:lo: imo: malolo: me. ¹³ A:la:ma:yo: malola:la:ga: eletabikiyo:, Yemes eyo: a:ma:la: a:la:sio:, “Nao i, to nilo: sa:ma:nigo:l we, gio: dabuma. ¹⁴ Godeya:lo: tamin amilo: Yu kaluka:isalema imo:wo: kanulakiyo:, nolo: ene so:lo:le doma:ki da:feyo: a:no:, Saimon Bidaya:yo: towo: tamin amilo: widabo: o:m. ¹⁵ Bidaya: to sio: a:no:lia:, Godeya:lo: dinali sa:lan kaluwa:lo: tamin amilo: sa:sa:lo: to a:no:lia: imilo: dowab ko:lo: Godeya: to amio: a:la:sa:sa:lo: da:lab,

* 15:10: Hida:yo: a:la:do: sa:lab we, ele difa: modo: ko:lo: kaluka:isale kuduma:ki difa: a:no: sa:lakigo:l. Tamin amio: Moses eyo: eleyo: difa: ko:sega tif amio: Yu kaluwa:yo: ele inido:wo: modo: modo: ko:lo: bo:lo:. Hida:yo: we ko:lo: bale sio:.

16-18 “ ‘no: dinafayaki, a ho:gi nafaleyo: wa:ka a:dialifa:no:† Alan Niyo: tamin amilo: dinali sio: aumbo:, o:go: dimido:l.’ ”

19 A:la:fo:ko:lo: Yemes eyo: wa:kabiyo: a:la:sio:, “Ni asulo: amio:, Yu kaluka:isalemalo: Godemo:lo: nodolo: i o:mo:wo:, niliyo: hida:yo:wo: mo:dia:fa:niki. 20 A:la:do: mo:dimidakiyo:, niliyo: imo:wo: to sa:sa:lakiyo:, ma:no: ko:lo: madali godemo:lo: bobalo: dimi a:no: na:so:bo. A:la:ta:ga: wo:wo: dia:so:bo. A:la:ta:ga: no: ho:bo: a:no:lia:, no:wo: dagasa silisa:nda:sa:ga:, ho:bo:wo: mo:ane a:no:lia:yo:, na:so:bo. A:la:likiyo: imo:wo: asuluma:kiyo:, mo:fo:s amio: sa:sa:liga:fa:niki. 21 Mo:wo: Mosesa: ele saefa: a:no:, ma:muima: ma:lu a:la:ta:ga: da:da:i mio:wo:, amisa:no: tambo wida:la:ga: ililitakiyo:, Yu kaluwa:lo: tolo: wida:sen a a:namio:lo:, Ha:fo: Dowan ho:lenu: tambo wida:i mio:.” Yemesa: a:la:sio:.

Kalu kegeo: a:ma:yo: mo:fo:so: Yu kaluma o:mo:wo: sa:sa:lo:

22 To a:no: nenela:sa:ga: saitakiyo:, iliga:felo: kaluwo:lo:, sa:sdo: bo:fo:lowan kaluwo:lo:, sa:s kaluka:isale tambo kegeo: iliyo:, Fol dia: Banabas dia:lo: Antio:gdo: ha:na:no:wo:, kalu nolo: da:feyo:. Kalu nowo: Yuda:s Basabas, nowo: Sailas ko:lo: kalu a:la: we, tilidabu kaluka:isalelo: bo:fo:lowan ko:lo: elen. 23 Antio:g ha:nakiyo:, ililo: mo:fo:s sa:sa:lo: dia:ganeyo: we.

Ni iliga:felo: kalu o:lia: sa:sdo: bo:fo:lowan kalu o:lia: gi gao niliyo: mada o:m a:lo: to sa:laki, Yu kaluka:isalema ko:lo: tilidabu, Antio:g amisa:ndo: sabo:, Silia hen amilo: sabo:, a:la:ta:ga: Silisia hen amilo: sab gimo:wo: sagalaki, mo:fo:so: a:na iliga:to:l. 24 Kalu

† 15:16-18: Debidiya: Debidiya: a bidila: a:la:do: sa:lab a:no: bale sa:lakiyo:, eso:lo:wo: Isolael misa: kalu dota:ga:lo: bo:fo:la:ga:lo: edo:, a:no: ko:lo: sio: Ko:sega e ma:mui i amio: nowo: fa:la:dowa:sa:ga:lo: Isolaelo: bo:fo:mela:ib.

nolo: nilo: wena a:la:ta:ga: gilo:wa ya:ga: wido: ko:lo:, to wido: a:ma:yo: gio: kele asulo:wo: dima:kiyo:, no:nolo: alifa:ka:, niyo: a:la:dabu. Kalu a:no: nili da:fea:sa:ga: iliga:foma. ²⁵ A:la:fo:ko:lo: nio: kegea:sa:ga:, towo: imilig dia:ta:ga:, ni o:lia:lo: ha:fo:lo: disa: kaluwo: Fol dia: Banabas dia:yo: da:feyo:. A:la:ta:ga: kalu nolo: a:la: gasa mena:ki da:fea:sa:ga:, gilo:wa iliga:to:l. ²⁶ A:la:ma: ene mela:no: walema:no:wo: mo:keleasulaki, Ya:su Keliso Alana: nanog dimida:len ko:lo: gilo:wa iliga:to:l. ²⁷ A:la:ta:ga: niliyo: kalu a:la: nowo:, Yuda:s dia: Sailas dia:yo:, to nililo: sa:sa:lo:l a:no:ko: a:la:ma:yo:lo: sama:ki iliga:to:l. ²⁸ A:la:fo:ko:lo: Godeya: Mamayo: ni o:lia: iliki, to we a:na saefa: ko:lo: hida:yo: nolo: gimo: dima:kiyo: mo:sa:ma:no:, ko:sega ele imilig gimo:wo: sa:ma:nigo:lo: we. ²⁹ Ma:no: ko:lo: madali godemo:lo: dimiab a:no: na:so:bo. A:la:ta:ga: no: ho:bo: a:no:lia:, no:wo: dagasa silisa:nda:sa:ga:, ho:bo:wo: mo:ane a:no:lia:yo:, na:so:bo. A:la:ta:ga: wo:wo: dia:so:bo. Man a:no: kuduha:nalega, gio: kobale mesa:ib. To nililo: gimo:lo: so:lo:lo: o:m.

³⁰ Mo:fo:s sa:sa:lo: a:no: dia:sa:ga:, kalu iyo: Ya:lusalem a:no: ta:ta:sa:ga:, Antio:g a:na ha:na:ga: fa:la:dowakiyo:, sa:s kaluka:isaleyo: kegea:sa:ga:, mo:fo:s sa:sa:lo: a:no: agelema:ki, dimi. ³¹ Mo:fo:s sa:sa:lo: a:no: ko:lo: agelaki, da:bu amio:, tilidabu ililo: halale alitakilo: to sio: a:no: da:dakiyo:, sagalo:wo: alan dowo:. ³² A:la:ta:ga: Yuda:s dia: Sailas dia:yo:, Godeya: ene dinali sa:lan kalu dowo: ko:lo: a:la:ma:yo: tilidabu ililo:wo: halale dowo:i hamana:ki, tilidabu kaluka:isalemo:wo: wala sa:la:len. ³³⁻³⁴ A:la:yo: ho:len nolo: to mano: wida:liki, Antio:g a:naka o:sa:ga:yo:, a:la:lo: iliga:fo: kalulo:wa a:ma:la: hamana:kiyo:, iliyo: a:la:mo:wo: sagale alita:sa:ga:, a:ma:la: Ya:lusalem iliga:fo:. ³⁵ Ko:sega Fol dia: Banabas dia:yo: a:naka o:siliki, a:la: o:lia: kalu nol o:lia:ma:yo: Alana: to mano: wida:len.

Fol dia: Banabas dia:lo: alobono:

³⁶ Ho:len nolo: ta:ta:sa:ga:yo:, Fol eyo: Banabasbo:wo: a:la:sio:, “Na:no: a:ma:la: amisa:n ko:li ko:lilo: Alana: to mando: wida:i anelo: a:namio: ha:na:ga:, iyo: waga dimida:li sabele a:la:liki ba:da:i ha:na:nigo:l” a:la:sio:.

³⁷⁻³⁸ A:la:sa:labiki, Banabas eyo: Yon Mago: tililia:ga: ha:na:no: asulo: ko:sega, Fol eyo: Mag e tililiha:na:no: a:la:bo: mo:asulo:, mo:wo: tamin amio: ililo: wida:i ane amio:, Mag e Bafia hen a:namio: a:layo: ta:ta:ga:, nanogo: elo: dia:i ha:na:len a:no: kata:fo:. ³⁹ To a:namio: a:layo: alan kega:sa:ga:, alobono: ko:lo: Banabas eyo: Yon Mago: e tililia:ga:, ho:n ko:su disa:la:sa:ga:, Saibulus a:na ane. ⁴⁰ Ko:sega Fol eyo: Sailaso: tililia:ga:, ha:nabikiyo:, tilidabu kaluka:isaleya:yo: a:la:mo:wo: Godeya:yo: asuwa:foma:kiyo: dulugu sa:la:sa:ga:, a:layo: ane. ⁴¹ A:layo: Silia hen a:na a:la:ta:ga: Silisia hena ha:nakiyo:, sa:s kaluka:isaleya: tilidabuwo: halaido: doma:ki, wida:li ane.

16

Timotiyo: Fol dia: Sailas dia:yo: gasalia:sa:ga: ane.

¹ A:layo: ha:na:sa:ga:, Debe fa:la:dota:ga:, Lista fa:la:dowakiyo:, tilidabu so:wa nowo: a:na galili. Ene wiyo: Timoti a:la:ta:ga: ene anowo: Yu ka:isale Ya:su amilo: tilidabuwo: e, ko:sega ene iyayo: Gilig kalu. ² Keliso kaluka:isale, Lista a:la:ta:ga: Aikonium amisa:n amilo: sen a:ma:yo: man elo:wo: nafa ba:ba: ko:lo: e digalo: so:wa a:la:sa:la:sen. ³ Fol eyo: Timotiyo: e tililia: sia:mela:no: asulo: ko:lo: ene do:go:fo: hege gede alifa:. Mo:wo: Yu kaluka:isale amisa:n a:namilo: sen a:ma:yo: Timotiya:

iyayo: Gilig kalu a:la:asulo.* ⁴ Iyo: amisa:n ko:li ko:lilo:wa wida:li siakiyo:, iliga:felo: kalu ililo: Ya:lusalem a:na nenela:la:ga:lo: saefa: a:no: tilidabu kaluka:isaleya:yo: kudu hamana:ki, wida:li ane. ⁵ A:la:fo:ko:lo: sa:s a:namio:, kaluka:isaleya: tilidabuwo: halaido: fa:la:dowo: a:la:ta:ga:, kaluka:isale nolo:lo: asugo: nodolaki, modo: fa:la:dowo:.

Fol eyo: Masedonia kalu ofolaki ba:ba:

⁶ Godeya: Mamaya:yo: Fol o:lia: e o:lia:lo: sia:sen kalu iyo: Esia hen amio: mano: walama:no:wo: ka:laki go:. A:la:fo:ko:lo: iyo: ha:na:siakiyo:, Filigia hen o:lia: Galesia hen us a:namio: tigrini ane. ⁷ Iyo: Misia hen eleya fa:la:dowakiyo:, Bitinia hen amio: ha:na:no: asulo: ko:sega Ya:suwa: Mamaya:yo: a:namilo: ha:na:no:wo: ko:lo:. ⁸ A:la:fo:ko:lo: iyo: Misia hen a:no: da:la:li ha:na:sa:ga:, Toloas amisa:na tiane. ⁹ A:na silikiyo:, nulu amio: Fol eyo: ho:le ba:dakiyo:, Masedonia kalu nowo: ene hena kagafo:liki, Fol e mena:ki a:la:sio:, “Ge Masedonia ya:sa:ga:, nio: asuwa:fa:ni mena” a:la:liki susiabiki ba:ba:. ¹⁰ Fol elo: ho:le ba:dab a:no: nimo:wo: sa:labikiyo:†, Godeya: mano: nio: a:na walama:ki sa:lab a:la: asulakiyo:, nio: Masedonia ha:na:niki, wigibo a:naka dimadali.

Lidia e Alana tilidabu.

¹¹ Nio: dimidalia:sa:ga:, ho:n ko:suwo: Toloas a:na disa:la:sa:ga:, ho:na:lo: hegefa: hen Samotilas a:na fofa:sa: dia:sa:ga: onolo ha:nakiyo:, ho:len imilig nowo: ta:ta:ga:, Neapolis a:na fa:la:dowo:. ¹² Nio: a:na fa:la:dota:ga:, hena ha:na:la:ga:, Filibai a:na fa:la:dowo:. Filibai a:no:

* 16:3: To ha:go: we, Timotiya: iyayo: Gilig kalu ko:lo: Timotiyo: sa:la:liakiyo:, do:go:fo: mo:hege gedee:. A:la:go:ko:lo: elo: to man walama:no: a:no:, Yu kaluka:isaleya:yo: mo:tilida:ba:ib. A:la:fo:ko:lo: Fol eyo: Timotiya: do:go:fo: a:na hege gede alifa. † 16:10: Bugo: we Lug e sa:sa:lo: ko:lo: e ‘nimo:wo: a:la:sa:sa:lakiyo:, elo: us ana tiane.

Masedonia hen amilo: amisa:n alano: e. Tamin amio: Lom kaluwa: amisa:n a:no: bo:fo:len. Nio: ho:len nowo: a:na sen. ¹³ Ha:fo:lo: Dowan ho:lenu: fa:la:dowabiki, nio: Yu kaluwa:lo: dulugu sa:la:sen hen a:no: keda:i ha:nakiyo:, amisa:no: ta:ta:ga:, ho:na: aniba ka:isale nolo: a:namilo: kegenefo:len a:no:lia: siliki, towo: imo:wo: wido:.

¹⁴ To nililo: widabdo: da:da:len ka:isale nowo: wiyo: Lidia. Ka:isale we Taiataila amisa:n ga ko:lo: helebeso:g ho:mo:solo: nafalelo: kililia:seno: o:m ko:lo: e Godeya: wilo: wabulu sa:la:seno: e. Alana:yo: ga a:ma: asugo: ko-laitabikiyo:, Fol elo: to widab a:no: tilidabu. ¹⁵ A:la:fo:ko:lo: ga a:no: a:la:ta:ga: kaluka:isale ene a a:namilo: sen a:no:lia:yo:, tambo ho:na to:lolo: ko:lo: Lidia eyo: nio: e aya mena:ki susiakiyo:, “Gio: ne hendele Alan amio: tilida:dab a:la:asulalega, ni aya mesa: mena,” a:la:sa:labikiyo:, nio: e o:lia: ane.

Fol o:lia: Sailas o:lia:yo: dibolo aya to:lolo:

¹⁶ Ho:len no amio:, nio: tolo: dulugu sa:la:sen hena ha:na:no: ha:na:len amio:, madalilo: nanog dian ga nowo: toga gido:. Ga e amio: mama mogago:wo: dofo:liki, tif amilo: dimidama:nigabo: e ho:le ba:da:sa:ga:, dinali sa:la:sen. A:la:fo:ko:lo:, ga o:lo: biso:wa:yo: moleyo: modo: ko:lo: dia:sen. ¹⁷ Ga we Foldo: ni kudu ya:ga: yakiyo:, towo: halale sa:laki, “Kalu i we, Gode Iwalulo: a:laba: Ene nanog dian kalu wema:yo:, gilo: a:ma:la:do: gasilia:b man a:no: ko:lo: widai yab” a:la:sio:. ¹⁸ Ga a:ma:yo: ho:len modo: amio: a:la:sa:la:li ya:len ko:lo:, Fol e mo:bea:sa:ga:, nodolakiyo: mama mogago:mo:wo: towo: a:la:sio:, “Niyo: Ya:su Kelisowa: wi halaido: a:na ilikiyo:, ge ga we ta:fo: hamana!” A:la:sa:labikiyo:, wigibo a:naka mama mogago: e amilo: elen a:no: ta:fo:gane.

¹⁹⁻²⁰ Madali nanogdo: dian ga o:lo: biso: a:ma:yo: wa:kabiyo: iliyo: moleyo: mo:dia:nigo:bo:lo:b a:la:asulaki,

iliyo: Fol dia: Sailas dia:yo: ta:lia:sa:ga, amisa:n kalulo: kegea:sen a:na susululia:ga, Loma: mo:walilabdo: da:dan kalulo:wa ta:takiyo: a:la:sio:, “Kalu a:la: we Yu kalu ko:lo: nili amisa:n wenamio: mogago: dimida:lab.
²¹ Lom kaluka:isale nililo: man mo:dimidama:no: a:la:likilo: saefa: a:no:, kalu a:la: wema:yo: man a:no: kudu hamana:ki wida:lab.” ²² A:la:sa:labiki, kaluka:isale kegeo: i a:ma:yo: elo: sa:lab a:no: hendele a:la:asulakiyo:, iyo: a:no:lo: egele dowaki, a:la:mo:wo: gadio: dowo:. Loma: mo:walilabdo: da:dan kaluwa:yo: a:la:ma: so:go: kalu nolba: bidila:sa:ga, bi buluwa: sanama a:la:sio:
²³ Iliyo: a:la:yo: moma:ni sa:nda:sa:ga, dibolo aya to:lolo: ko:lo:, dibolo alo: bo:fo:lowan kalumo:wo: a:la:yo: dinafa bo:fo:melea:ki salifa:. ²⁴ Bo:fo:lowan kaluwa:yo: to a:no: da:da:sa:ga, a:la:yo: dibolo a usamilo: halaido: galaleya to:lo alita:ga, a:la:ma: gibo: i ko:no: a:la:ya: diga:da:sa:ga: uludu alifa:. ²⁵ Nulu us amio:, Fol dia: Sailas dia:yo: Godemo: dulugu sa:la:liki, gisalo:wo: mola:labiki, dibolo kalu nolo: da:da:li sen. ²⁶ Wigibo a:naka hiniyo: alan silaki, dibolo ayo: ida:lakiyo:, togo: tambo kolai a:taki, dibolo kalu seniya:lo: dila: a:no: ene asulo: a:dufufudo:
²⁷⁻²⁸ Bo:fo:lowan kaluwo: si kagayaki ba:ba: amio:, dibolo ayo: togo: kolalifelo:wa ba:da:ga:, eyo: dibolo kalu tambo dalaido:wele a:la:asulakiyo: e helebesiyo: dia:sa:ga:, enena:ma:la: sana soma:nigabiki, Fol eyo: towo: halale sa:lakiyo:, “Nio: tambo o:so:l ko:lo:, ge go:no:n a:ma:la:yo: mogagila:so:bo!” ²⁹ Dibolo alo: bo:fo:lowan kaluwa:yo: deyo: dolia: mena:ki ho:ida:sa:ga:yo:, e bo:i ha:na:sa:ga: Fol dia: Sailas dia:lo:wa bibisoda:liki tulu ali. ³⁰ Eyo: a:la:yo: ha:la:ya tilili handalowakiyo:, a:la:mo:wo: a:la: dabuba:ba, “Godeya:yo: ne gasilima:kiyo:, waga dimidama:no:wele?”
³¹ A:la:ma: a:la:sio:, “Ge o:lia: gi ayamilo: sa:sen a:no:lia:yo: Ya:su Alana tilida:dalikiyo:, Godeya:yo: gio: a:ma:la:

gasilima:ib” a:la:sio:. ³² A:la:fo:ko:lo: Fol dia: Sailas dia:ma:yo: Ya:su Alana: mano: e o:lia:, e ayamilo: sa:sen tambo o:lia:mo:wo: wido:. ³³ Nulu us a:naka, bo:fo:lowan kalu eyo: a:la:yo: tililia:sa:ga:, a:la:ma: do:mo: amilo: gegede alifelo: a:no: ho:na: to:go:de alifelabiki, o:g a:naka e o:lia: e ayamilo: sa:sen o:lia:yo: ho:na to:lofelo:. ³⁴ A:la:ta:ga:yo: dibolo alo: bo:fo:lowan kaluwa:yo: a:la:yo: e aya tililia: ha:na:sa:ga:, ma:no:wo: maya:ki so:da:sa:ga: dime. E o:lia: e ayamilo: sa:sen tambo o:lia:yo: Godeyo: tilidabu ko:lo: iyo: sagalo:wo: mada alan dowo:.

³⁵ Kea:fo ho:le bidabiki, Loma: mo:walilabdo: da:dan kalu iliyo: dibololo: bo:fo:len o:mo:wo: to saga:takiyo:, “Kalu a:la:ko: sili alifoma” a:la:liki, da:la:di kalumo: saga:fo:. ³⁶ A:la:fo:ko:lo: dibolo alo: bo:fo:lowan kaluwa:yo: Fo:lbo:wo: towo: saga:takiyo: a:la:sio:, “Ga:go: sili alita:bika: a:la:li saga:fo: ko:lo: ga:go: sagala:liki hamana.” ³⁷ Ko:sega Fola:yo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, “Na:no: Lom kalu ko:sega iliyo: mo:mo:walilaki, na:no: kaluka:isale siwa:la yame tanda:ya:sa:ga:, dibolowa to:lolo: ko:lo: o:go: na:no: iliyo: wo:no:le sili alifa:no: asulab ko:sega na:no: a:la:bo: mo:dimidama:no:. Inino: ya:sa:ga:, na:no: ha:sa tililia:ga: ha:la: ta:talega, na:no: a:na ha:na:no:.”

³⁸ Da:la:di kaluwa:yo: ha:na:sa:ga:, Fol elo: to sa:lab a:no: Loma: mo:walilabdo: da:dan kalu imo:wo: sa:labikiyo:, a:la:yo: Lom kaluka: a:la:do: sio: a:no: iyo: da:da:sa:ga:, tagi dowo:. ³⁹ Iyo: dibolo aya ha:na:sa:ga:, hala dimido: a:no: foga:le sa:la:sa:ga:, a:la:yo: ha:la:ya tililia: ha:na:ga:, ili amisa:no: ta:ta:ga: hamana:ki, towo: halaido: sio:. ⁴⁰ A:la:go:ko:lo:, a:la:yo: ha:na:nikiyo:, Lidia ene aya ha:na:sa:ga:yo:, Keliso kaluka:isale nolo: a:na galilia:sa:ga:yo:, ili asulo:wo: halale alitakiyo:, towo: salita:ga:, a:la:yo: a:na ane.

17

Fol eyo: Tesalonaika amisa:na towo: wido:.

¹⁻² Fol dia: Sailas dia:yo: ha:nakiyo:, Amfibolis amisa:n o:lia: Abolonia amisa:n a:no:lo: tinia:li ha:na:ga:, Tesalonaika amisa:n a:na fa:la:dowo:. Amisa:n a:namio:, Yu kaluwa:lo: tolo: wida:sen ayo: elen ko:lo:, Fol elo: dimidan o:leaumbo:, e a:na ha:na:sa:ga:, Godeya: towo: wida:len. So:go: agelo: otalen a:namilo:, Ha:fo:lo: Dowa:sen ho:len a:no: tambo eyo: Yu kaluwa:lo: tolo: wida:sen ayamio: ha:na:sa:ga:, Godeya: to tamin amilo: sa:sa:lo: a:no: e a:fanda wido:. ³ Tamin amilo: dinali sa:lan ililo: sa:sa:lo: a:namio: Godeya:lo: Da:feyo: Kalu e mada nagalo: dia:la:ga: soma:ib ko:sega e a:ma:la: dasima:ib a:la:sa:sa:lo: ko:lo: wido:. A:la:fo:ko:lo: kalu nilo: mando: wido:l Ya:su we, Godeya:lo: Da:feyo: Kaluwo: e. Fol eyo: a:la:wido:. ⁴ Fol elo: to sa:lab a:no: da:da:sa:ga:, Yu kalu nolo: a:la:ta:ga: Gilik kalu Godemo:lo: wabuda:sen modo:le, a:la:ta:ga: amisa:n misa: ka:isale modo: ko:lo: iyo: asulo: nodola:sa:ga:, a:la: o:lia: a:dowo:. ⁵ Ko:sega Yu misa: kalu iliyo: Fol dia: Sailas dia:mo:wo: alan mobeaki gadia:sa:ga:, iyo: amisa:ndo: kegea:sen henamilo: kalu bo:bo:gedo gadia:sen a:no: kegea:sa:ga: gadima:kiyo:, towo: digini sio:. Iliyo: to a:no: iligi dabu ko:lo:, Fol dia: Sailas dia:yo: ta:lia:niki, Yesan aya ane. ⁶⁻⁷ Ko:sega kalu a:la: a:no: mo:ba:dabikiyo:, iliyo: Yesan o:lia: tilidabu kalu nol a:namilo: elen a:no: susulu sa:la:la:sa:ga:, gumiti kalu imo: mo:walilima:ki tililia: yakiyo:, a:la:sio:, “Fol dia: Sailas dia:yo: amisa:n tambo amio: mogago:wo: dimida:li sia:len ko:lo:, o:go: a:la:yo: amisa:n wena fa:la:dowabi, Yesan e aya tililia:gane ko:lo: sab. I a:no: tambo Ya:su e misa: kalu a:la:liki sa:lakiyo:, Loma: misa: alan Sisaya: ene ele difa:yo: iyo: tambo o:go:so:.”

⁸ Amisa:n kaluka:isale o:lia: gumiti kalu i o:lia:ma:yo: to a:no: iligi da:da:ga:, iyo: tambo kulufa:yo:wo: alan dowaki, towo: halale tandeo:. ⁹ A:la:fo:ko:lo: gumiti kalu iliyo:, Yesan o:lia: tilidabu kalu nol o:lia:mo:wo: iyo: sili alifoma:ki moleyo: silima a:la:sa:labiki, iliyo: moleyo: dia:sa:ga:yo: sili alifa:.

Fol eyo: Belia amisa:na towo: wido:.

¹⁰ O:g nulu a:namio:, tilidabu kalu iyo: Fol dia: Sailas dia:yo: Belia a:na iliga:tabiki, a:la:yo: ha:na:sa:ga: Belia amisa:na fa:la:dowa:ta:ga:yo:, Yu kaluwa:lo: tolo: wida:sen a a:na ane. ¹¹ Belia kaluka:isale iyo:, Tesalonaika kaluka:isale i o:le o:ngo:ma ko:lo: Belia kaluka:isaleya: kufa: uso: kolaifa: ko:lo: iyo: Fola: to sa:lab a:no: sagalo: da:dabiki, iliyo: Fol e towo: hendele sa:labele a:la:li, Godeya: towo: ho:leno: tambo agelaliki, dinafa alobana asulo:. ¹² A:la:go:ko:lo: Yu kaluka:isale asugo: modo: nodolo: a:la:ta:ga: Gilig kalu o:lia: Gilig ka:isale amilo: amisa:n misa: dowo: a:no:lo: modo: ko:lo: tilidabu. ¹³ Ko:sega Yu kalu Tesalonaikalo: sen a:ma:yo:, Fol eyo: Godeya: towo: Belia a:na widab a:la: asulaki, iyo: a:na ya:sa:ga:, amisa:n kaluka:isaleyo: Fol dia:mo:wo: kulufema:ki towo: ko:li ko:lilo: digini me. ¹⁴ Wigibo a:namio:, tilidabu kaluka:isale iliyo: Folo: so:lu ho:n aniba iliga:fo:, ko:sega Sailas dia: Timoti dia:yo: mo:hanaki, ka sen. ¹⁵ Kalu nol Fol elo: tililia:ga:lo: Atens a:namilo: ane a:no:, a:ma:la: yabi, eyo: Sailas dia: Timoti dia:yo: elo: amio: mada bo:bo:ge mena:ki saga:fo:.

Fol eyo: Atens amisa:na towo: wido:.

¹⁶ Fol e a:la:yo: yasila:liki, Atens a:na silikiyo:, e amisa:n usamilo: madali gode dimido: a:no: modo: ba:da:sa:ga:, kele asulakiyo: hida:yo: alan dowo:. ¹⁷ A:la:fo:ko:lo: e Yu kaluwa:lo: tolo: wida:sen aya ha:na:sa:ga:, Yu kalu o:lia:

Gilig kalu, Godemo: gulugululasen o:lia:mo:wo: dinafa wido:. A:la:ta:ga: ho:lenu: tambo e kelego:lo: kililia:sen hen a:namio:lo: ha:na:sa:ga:, kaluka:isale kegea:lab o:mo:wo:lo: dinafa wida:len. ¹⁸ Fol eyo: Ya:su ko:lo: sowa:sa:ga:lo: a:ma:lo: dasi a:no: ko:lo: wida:len amio:, widan kalu nolo: Ebikuli man a:no: kuduha:na:sen a:la:ta:ga: nolo: Sitoig man o:lo: kuduha:na:sen* ko:lo: kalu iyo: ya:sa:ga:, Fol o:lia:yo: towo: kego:.. A:la:ta:ga: nolba:yo: a:la:dabuba:ba:, “Kalu we o:ngo:malo: o:ngo: to sa:lab ko:lo:, to o:bo:ngo: ko:lo: sa:laba?” A:la:ta:ga: kalu nolba:yo:, “E ho:gi godeya: mano: nowo: a:dia:yaki widab” a:la:sio:. ¹⁹ Iliyo: Fol e tililia: ha:na:sa:ga:, Aleobagus hen a:namio:, kaunsil kalulo: kegeab us a:na tililia: tina:ga:, emo:wo: a:la:dabu ba:ba:, “Gilo: man ho:gi wido: a:no: nimo:wo: walama:nigaya? ²⁰ Giyo: mano: ko:li wido: amio:, nio: ho:gi dabu ko:lo: a:ma: ha:go: giyo: fanda sama” a:la:sio:. ²¹ Atens kaluka:isale o:lia: mageso: mio: kalu a:namilo: sen o:lia:yo: madali siliki, to ho:gi dia:mio: sa:lab a:no: da:da:liki nenela:len. ²² A:la:fo:ko:lo: Fol e kaunsil ili tolo: nenela:lab usa dasilia:ga: kagayaki a:la:sio:, “Atens kalu giyo:, ni ba:ba: amio:, gulugululan gililo:wo: ko:li ko:lilo: ko:lo:lab. ²³ Ne amisa:n us wena sia:likiyo:, gili madali gode ko:li ko:lilo: gililo: gulugululan a:no: dinafa ba:ba:. A:la:ta:ga: u imilig dibido: wa:l amilo: wi sa:sa:lo:wo: we ‘Gode Wilo: Babalab a:ma:no:’ a:la: sa:sa:lo: ko:lo: ba:ba:. A:la:fo:ko:lo: giyo: Gode mo:asulo:fo:likilo:, gulugulula:sen a:no: o:go: gimo:wo: fanda sa:ma:nigo:l.

²⁴ “Gode wema:yo: henfelo:wo: dimida:sa:ga:, mela:no:lo: a:labo: tambowo: E dimida:sa:ga: ta:fo:. Gode we henfelo:wo:lo:, akino:lo:, eneno: biso: a:la:liki bo:fo:lab

* 17:18: Tamin amio: Ebikuli o:lia: Sitoig o:lia: a:no: asulo:wo: di kalu elen ko:lo: a:la:ma: mano: wida:len. A:ma: fa:s amio:, kalu nolo: Ebikuli mano: kudu ha:na:sen a:la:ta:ga: kalu nolo: Sitoig man a:no: kudu ha:na:sen.

Iliga:felo: 17:25-26 69 Iliga:felo: 17:34

ko:lo: e gulugululan a, kaluwa: dagiya: dimido: a:namio: mo:ta:sen. ²⁵⁻²⁶ Godeya:yo: mela:no: meho:wo: o:lia: kelego: henfelo: amilo: a:lab we tambo kaluka:isalemo: dimi ko:lo: Gode e halaido:wo: o:li ko:lo:lab. A:la:fo:ko:lo: kaluka:isaleya: Gode e a:asuwa:fa:no:wo: mo:lido:. Tamin amio: Godeya: kalu imilig nowo: dimido: ko:lo: o:go: henfelo: amilo: kaluka:isale ko:li ko:lilo: sab we a:na fa:la:dowo:. Kaluka:isale a:no: semo:fa:la:dowo: amio:, Godeya:yo: hen ililo:wo: ele alifela:sa:ga:, ho:len a:na doma:ib a:la:bo: dinali da:fe salifelo: ko:lo:lab. ²⁷ Henfelo: kaluka:sale tambowa:yo: Gode e kelelia:ga:yo:, fa:la:doma:ki, kaluwo: a:na dimido:. A:la:fo: ko:sega, Gode e ni o:lia:yo: ko:na:lo: mo:a:lab. ²⁸ Godeya:yo: nimo:wo: halaido:wo: dimia:labiki, nio: a:na iliki, nanogo: a:na dimida:lo:l. Giasi kalu nolba:yo: a:la:sa:sa:lo:, ‘Nio: Ene so:wa ko:lo:lab.’

²⁹ “A:la:fo:ko:lo: nio: Godeya: ene so:wa ko:lo: God e u madali gode, dagiya:lo: dimido: o:mele a:la:bo: asula:so:bo. E kaluwa: asulo:wa:lo: dimido: golo: o: sil-bayo: o:ngo:ma. ³⁰ Tamin amio: kaluka:isaleyo: babalo: dofo:liki dimidabiki, Godeya:yo: ka ta:fo:len ko:sega, o:go: kaluka:isale henefelo: we tambolo: a:lab a:no: asulo:wo: nodoma:ki, towo: halaido: sio:. ³¹ Mo:wo: Godeya:yo: henfelo: kaluka:isalelo: mo:walilima:no:wo: ho:len imilig nowo: da:fe alifa: ko:lo:lab. A:la:fo:ko:lo: kalu elo: da:feyo: a:ma:yo: mo:walilakiyo:, digalo: man a:na iliki mo:walilima:ib.”

³² Iyo: kalu sowo: a:ma:la: dasi a:la:do: sa:lab a:no: da:dakiyo:, nolba:yo: Folo: dio:ge sio: ko:sega nolba:yo: “To a:no: nio: a:da:ba:no: ko:lo: wa:ka sama” a:la:sio:. ³³ A:la: dimida:sa:ga:, Fol e Aleobagus kanisolo: kegea:sen hen a:no: a:na ta:fo:gane. ³⁴ Fol elo: to wido: a:no: kalu nolo: tilidabu ko:lo: Ya:su kudu ane. Tilidabu kalu nowo: Dionisius, Aleobagus kaunsil kalu nowo: e. A:la:ta:ga: nowo: ga

Damalis, a:la:ta:ga: kaluka:isale nolo:lo: tilidabu.

18

Fol eyo: Kolin amisa:na towo: wido:.

¹ Tif amio:, Fol e Atens amisa:no: ta:ta:ga:, Kolin amisa:na ane. ² A:namio: kalu imilig nowo: a:na galili, ene wiyo: Akwila. Ene hen elo: sa:la:liyo:, Pontus, ko:sega e o:lia: ene inga Bisila o:lia:yo: o:go: Itali hen a:na ta:fo: mio: mo:wo:, Lom misa: kalu, Kalodius e sa:lakiyo:, “Yu kalu mio:, gio: hen Lom we ta:ta:sa:ga: hamana” a:la:sio: ko:lo: a:la:yo: a:na ya:sa:ga: sen. ³ A:la:yo: helebeso:g alo: diano: a:la:ma: dubia:sen a:la:ta:ga: Fol elo: nanogo: o:leo:ngo: dian kalu ko:lo: e a:la: o:lia: siliki, nanog a:no: ko:lo: dia:len. ⁴ Ha:fo:lo: Dowan ho:lenu: tambo amio:, Fol eyo: Yu kaluwa:lo: tolo: wida:sen aya ha:na:sa:ga:, Yu kalu o:lia: Gilig kalu o:lia:yo: asugo: nodoma:kiyo:, towo: wido:.

⁵ Sailas dia: Timoti dia:yo: Masedonia hena a:la:ta:ga: Fol elo:wa fa:la:dowabikiyo:, e nanog nowo: mo:diaki, ho:lenu: tambo Yu kaluka:isalemo:wo: man wida:likiyo:, Godeya:lo: Da:feyo: kaluwo:, Ya:su Keliso eka: a:la:liki wida:len. ⁶ Ko:sega Yu kalu iyo: to elo: wido: a:no: gola ba:daki, e dio:ge sa:labikiyo:, Fol eyo: so:g sa:ga:lo: enedo: a:no: duda:sa:ga: hena:mu ko:lo: babedo: a:no: fifilaki a:la:sio:, “Gio: falasilalega, ginido: hala dimido: a:na auma:ib. Ne amio: halayo: aundo:ma ko:lo: ne gali doma:no:. O:g wena a:la:ta:ga:yo:, ne Yu kaluka:isalema imo:wo: towo: walama: ha:na:nigo:l.”

⁷ A:la:sa:la:sa:ga:yo:, Fol e tolo: wida:sen ayo: ta:ta:sa:ga:, a anib amilo: Titius Yastus ene aya ti ane. Kalu a:no: Godeya: wiyo: dulugu sa:la:sen ko:lo: Folo: e o:lia: sen. ⁸ Tolo: wida:sen a o:lo: biso: kalu, Kilisbus, e o:lia: ene so:lo: o:lia:yo: Alano: tilidabu ko:lo: Kolin kaluka:isale modo:

to elo:wo: da:da:sa:ga:yo:, iyo:lo: Alano: tilidadabiki, iyo: ho:no: to:lolo:.

⁹ Nulu no amio:, Fol e ho:le badakiyo:, Alana:yo: emo:wo: a:la:sio:, “Ge mano: walama:no:wo:, tagilakiyo: eda:so:bo. Walafo: ko: dofo:lubi. ¹⁰ Mo:wo: ne ho:lenu: tambo ge o:lia: dofo:mela:no:. Amisa:n kaluka:isale modo: sab we nino: ko:lo: gisa:yo: ge mo:mogagima:ib” Alana:yo: a:la:sio: ¹¹ A:la:fo:ko:lo: Fol e donayo: imilig a:la:ta:ga: ele do:go:fela:fo:wo: Kolin amisa:n a:naka siliki, Godeya: mano: imo:wo: a:na wida:len.

¹² Galio e Akaya hen a:namio: gamani kalu dowakiyo:, Yu kalu nolo: kegeakiyo:, Fol e ta:lia:sa:ga:, mo:walilima:ni ane. ¹³ Iliyo: mo:walilakiyo: a:la:sio:, “Kalu wema:yo: kaluka:isalemo: widakiyo:, Godeya:lo: ele saefa:yo: mo:kuduha:naki, nio: hala guluguluma:kiyo: e wido: ko:lo:, gemo: mo:walilima:ki tililia: mio:.” ¹⁴ Fol eyo: towo: a:ma:la:bo: sa:ma:nigabikiyo:, Galio: eyo: Yu kalu imo:wo: a:la:sio:, “Yu kalu giliyo:, kalu wema:yo: gamani ele difa: amio: hala nowo: o:go:so: ko:lo: mo:walilima:ni mio: kibo:bowo:, niyo: o:li do:bo:lo. ¹⁵ Ko:sega hida:yo: we, gini towo: a:la:ta:ga: wiyo: ko:li ko:lilo: a:la:ta:ga: gini ele saefa: a:no:lo: gio: a:na towa: kego: ko:lo:, to we gegele ka digalila:bi. Niyo: hida:yo: we mo:mo:walilima:no:.” ¹⁶ To a:no: sa:la:sa:ga:, Galio eyo: iyo: hamana:ki, o:luga:felo: ¹⁷ Iliyo: ha:la:ya ha:nakiyo:, kaluka:isale kegeo: a:ma:yo: wida:sen alo: bo:fo:lowan kalu, Sostenes emo:wo: gadiaki, e ta:lia:sa:ga:, mo:walilia:sen hena so:no:. Ko:sega Galio eyo: ililo: dimidab a:no: mo:kele asulo:.

Fol e Antio:g amisa:na a:ma:la: ane.

¹⁸ Kolin amisa:n amio:, Fol e ho:len nolo: tilid-abu kaluka:isale o:lia: a:na sa:ga:, Keliso kaluka:isale a:namilo: senbo:wo: ta:biyo: a:la:sa:la:ga:, Fol eyo:, Bisilia o:lia: Akwila o:lia:yo: ho:n ko:suwa disa:la:sa:ga:, Silia:

hen a:namida: ane. E semo: ane, Senkilia amisa:n a:naka silikiyo:, Fol eyo: Godemo: dinali saefo: ko:lo: Yu man kudu ha:naki, e misa: fo:no: gedee:. ¹⁹ Iyo: ha:na:sa:ga: Efesa:s amisa:n a:na fa:la:dowakiyo:, Fol e Bisilia o:lia: Akwila o:lia:yo: a:na:ka ta:ta:ga:, e Yu kaluwa:lo: tolo: wida:sen aya ha:na:sa:ga:, Yu kalu o:lia: towo: nenelo:. ²⁰ Iliyo: Fol e ho:len modo: nolo: i o:lia:yo: o:doma a:la:dabu ba:dabikiyo:, Fol eyo: ne wilo: mo:doma:no: a:la:sio:. ²¹ Ko:sega e ha:na:nikiyo:, eyo: a:la: dinali saitakiyo: a:la:sio:, “Godeya:yo: ne a:ma:la: mena:ki da:fealega, ne a:mia:no:.” A:la:sa:la:sa:ga:yo:, e ho:n ko:suwa disa:la:sa:ga:, Efesa:so: a:na ta:ta:ga:, ane.

²² Fol e ho:n ko:suwa ha:na:ga:, Sesalia fa:la:dowakiyo:, e Ya:lusalem fa:la:na:sa:ga:, tilidabu kaluka:isalemo:wo: sagalo: towo: sa:la:sa:ga:yo:, e Antio:g amisa:n amio: a:ma:la: ane. ²³ Ho:len nolo: Antio:g a:na sa:ga:yo:, e Galesia o:lia: Filigia hen a:namio:, amisa:n nowa, amisa:n nowa a:la:sia:likikiyo:, tilidabu kaluka:isaleya: asulo:wo: ha:lalema:ki, wida:li sia:len.

Abolos eyo: Efesa:s amisa:na towo: wido:

²⁴ Fol e sia:labikiyo:, Yu kalu nowo:, Abolos e Alegsandia kalu ko:lo: e Efesa:s amisa:na mesa:ni mio:. E Godeya: to sa:salo:wo: fanda asululiaki, to digalo:lelo: sa:la:seno: e. ²⁵ A:la:ta:ga: Alana: Man a:no: e asulo: ko:lo: eyo: iligi mada wida:sen. E man nolo: semo:asulaki, Yona:lo: ho:na to:lolan man a:nako: asulo: ko:sega elo: Ya:suwa:lo: dimido: man ko:lo: wido: a:no: digalo: wido:. ²⁶ Abolos eyo: Yu kaluwa:lo: tolo: wida:sen aya ha:na:sa:ga:, Godeya: mano: mo:tagigi sio: ko:lo: Bisilia o:lia: Akwila o:lia:ma:yo: to widab a:no: da:da:sa:ga:yo:, a:la:ma:yo: Aboloso: aya tililia: ha:na:sa:ga:, Godeya: man nolo: emo:wo: dinafa a:fanda wido:.

²⁷ A:la:ta:ga: Abolos e Akaya hen a:na ha:na:no: dowabikiyo:, Efesa:s tilidabu kaluka:isale iyo: e hamana:kiyo: asulo: imilise dowaki, Akayalo: tilidabu kaluka:isale a:ma:yo: e dinafa tililima:kiyo:, iliyo: mo:fo:s nowo: sa:sa:liga:fo:. Abolos eyo: Akaya fa:la:dowa:sa:ga:yo:, Godeya:lo: kanulalitabikilo: tilidabu kaluka:isale a:no:, Abolos eyo: mada asufa: ²⁸ Mo:wo: e amisa:na: siwa:l amio:, Yu kalu o:lia: towa:yo: kego:. Eyo: Godeya: to sa:sa:lo: a:no: widakiyo:, Ya:su e, Godeya:lo: Da:feyo: Kaluwo: e a:la:liki dinafa fanda wido:.

19

Fol e a:ma:la: Efesa:s ane.

¹⁻² Abolos e Kolin a:na elen amio:, Fol e wa:l toga ya:la:ga:*, Efesa:s a:na fa:la:dowakiyo:, tilidabu kaluka:isale nolo: a:na galilia:sa:ga:, imo: dabu ba:ba:, “Gio: ho:gi tilidabu amio:, Godeya: Mamayo: a:namio: diyo:?” To a:no: da:da:sa:ga:, iliyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, “A, Godeya: Mamayo: a:lab a:la:bo:, nio: mo:dabu.”

³ A:la:sa:labikiyo:, Fol eyo: a:la:dabuba:ba:, “Gio: ho:n amio: wangabi to:lolo:wo:?”

Iliyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, “Nio: Yona:lo: to:lolan man a:no: ko:lo: di.” ⁴ A:la:sa:labi, Fol eyo: imo:wo: a:la:sio:, “Yona:lo: to:lolo: a:no: kaluka:isaleyo: asugo: nodola:sa:ga:, Godeyo: ko:lo: kudu hamana:ki, a:na tolo:lo:. A:la:ta:ga: Yon eyo: kalu ni fa:s amilo: mia:nigab a:no: ko:lo: tilida:da:bi a:la:liki wido: ko:lo: kalu elo: sio: a:no:, Ya:su o:m.” ⁵ To a:no: da:da:ga: dowabiki, iyo: Ya:su Kelisowa: wiya iliki, ho:na to:lolo:. ⁶ Fol e dagiyo: ili wa:la dia:tabiki, Mama Nafayo: i amio: a:na dowakiyo:, iyo: towo: ko:li

* 19:1-2: Hen we Iliga:fo: 18.23 a:na sa:sa:lo: da:lab.

ko:lilo: tolaki, Godeya: mano: a:na wido:. ⁷ Kalu a:namio:, kugula:fo: ko:lo: sen.

⁸ Fol e Yu kaluwa:lo: tolo: wida:sen aya ha:na:sa:ga:yo:, Godeya: ene kaluka:isale ko:lo: bo:fo:lab man a:na widaki, kaluka:isaleyo: to elo: a:no: tilidabuma:kiyo:, e ele otalen a:namio: halale wida:len. ⁹ Ko:sega kalu nolo: asulo: ililo:wo: halaidaki goladowakiyo:, iliyo: Alana: man a:namio: mogago: towo: kalaba sio:. A:la:gabiki, Fol eyo: i a:na ta:ta:ga:yo:, tilidabu kaluka:isale o:lia:yo: egele ha:na:sa:ga:, ho:lono: tambo amio: Tilanus sugul aya siliki, nenela:len. ¹⁰ Donayo: a:la: us a:namio:, to a:no:ko: nenela:li sen ko:lo:, Yu kalu o:lia: Gilig kalu o:lia:yo: Asia hen a:namilo: sen a:no: Alana: to a:no: tambo dabu.

¹¹ A:la:ta:ga: Godeya:yo: Fol eya a:la:ta:ga:yo: molo ha:na:no: ko:li ko:lilo: dimido:. ¹² A:la:go:ko:lo:, ha:fa:fdo: halan helebeso:g o:lia: nanog diakilo: ka:lan helebeso:g a:no:lia: Fol amilo: golab a:no:, dia:ha:na:sa:ga:, walaf kaluka:isalemo:wo: dimiab amio:, iyo: falele alifelo: a:la:ta:ga: nolo: mama mogago: dowo: a:no: sili alifo:gane.

¹³ Yu kalu nolo: mama mogago:wo: o:lu ga:fela:li sia:sen ko:lo: o:g a:namio: iyo: Ya:su Kelisowa: wiya da:fe ba:dakiyo:, mama mogago: nolo: o:luga:felaki a:la:sio:, “Fol elo: Ya:su wi ko:lo: wido: a:na ilikiyo:, mama mogago: ge hamana” a:la:sio:.

¹⁴⁻¹⁵ Bobalo: so:mia:sen kalu nowo: wiyo: Sikeba, ene so:wa doma:la:fo: a:ma:yo: a:la:dimidabikiyo:, mama mogago: nolba:yo: imo:wo: a:la:sio:, “Ne Ya:su asulo: A:la:ta:ga: Fol elo: dimido:wo: dabu. Ko:sega kalu ge o:ba?” ¹⁶ A:la:sa:labiki, kalu mama mogago:lo: dowo: a:ma:yo: i o:lia: alan bubaki, kalu doma:la:fo: i a:no: yame tanda:sa:ga:, helebeso:g tambo bidila: ko:lo:, iyo: ho:bo:lo: a:la:ta:ga: dalaido:. ¹⁷ Yu kalu o:lia: Gilig kalu o:lia: Efesa:sdo: sen a:no: tambo, dimido: a:no: da:da:sa:ga:yo:,

iyo: tagilakiyo:, Ya:su Alan a:ma: wiyo: wabudaki, dulugu sio:. ¹⁸ A:la:ta:ga: tilidabu kaluka:isale modo: a:no: kalaba ya:sa:ga:, mogago: dimida:len ilido:wo: tambo foga:le sio:. ¹⁹ Kalu nolo: fofalo: dimida:sen i a:ma:yo: ene fofalo: dimida:sen mo:fo:s ko:lo: kambolola: a:no: dia:sa:ga:, tambo siwa:la gido:. Mo:fo:s de amilo: gido: a:no: di mole agelo:wo: 50,000 silba o:ngo: ko:lo: gido:.. ²⁰ A:la:do: dimido: a:namio:, Alana: to we kalab amio: halaido: fa:la:dowakiyo:, kaluka:isaleyoy: tambo da:da:li ha:na:ga: ilido:.

²¹ A:ma: fa:s amio:, Fol e Masedonia a:la:ta:ga: Akaya hen a:no: tinia:liki, Ya:lusalem ha:na:no: asulo:. “Ne a:na ha:na:ga:yo:, Lom a:namio:lo: ha:na:no: asulo:!” a:la:sio:.
²² A:la:fo:ko:lo: Fol elo: asuwa:ta:sen kalu a:la:, Timoti o:lia: Elastus a:no: Masedonia iliga:takiyo:, e Asia hen a:naka o:elen.

Efesa:s kaluka:isale iyo: Folbo:wo: gadio:

²³ Ho:len a:namio: Alana: man o:lo: kudu ha:na:lab a:no:lia:yo: kego:wo: mada alan fa:la:dowo:.. ²⁴ Kalu nowo: ene wiyo: Demitias, eyo: silbayo: dia:sa:ga:, madali gode, Atemis a:no: misido: momada:sa:ga:, amisa:n kalumo: kililia:sen. Kalu egeledo: nanogdo: dimidab i a:no:lo: mole alan dia:sen. ²⁵ Demitias eyo: nanogdo: dia:sen kalu a:no: tambo kegea:sa:ga:, imo:wo: a:la:sio:, “Nanog nilido: dimida:sen wema:yo:, moleyo: nafa dia:sen a:no: gio: asulab. ²⁶ Ko:sega kalu we, Fol e nili amisa:n o:lia: Esia heno:lo: wida:li sia:likiyo: ililima:nigab ko:lo:, nili dagiya:lo: dimido: gode a:no:, gode hendelema a:la:wido: ko:lo:, kaluka:isaleyoy: asulo:wo: e no:nolo: alita ta:fo:. A:la:do: go: a:no: gio: tamina ba:ba: a:la:ta:ga: dabu. ²⁷ A:la:fo:ko:lo: o:go: nili mole anama:kilo: nanogdo: dia:sen wema:, wi nafayo: mogagila:ma:ib. Imili weno: ko:mba. Ko:sega nili gode Atemis, Asia heno: tambo o:lia: henfelo: tambo amio: wabuda:sen a:no:, ene wi

alan a:no: wilo:ma doma:ib. A:la:ta:ga: ene gulugululan a a:no: o:ngo:mal a:la:asuluma:ib” Demetius eyo: a:la:sio:
²⁸ Kaluka:isaleyo: to a:no: da:da:sa:ga:, kulufa:yakiyo:, towo: halaido: sa:lakiyo:, “Efesa:s kaluka:isaleya: gode alandeyo: Atemis eka:.” ²⁹ A:la: ho:le sa:la:liki ha:nakiyo:, amisa:n kaluka:isaleyo: tambo kulufa:yo: kegeakiyo:, kalu a:la: Gaius dia: Alistakus dia: a:no:, Fol o:lia: Masedonia a:la:ta:ga:lo: mio: a:no: ta:lia:sa:ga:, kegea:sen a us a:na anilia:ga: tiane. ³⁰ Fol e kaluka:isalelo: kegeab a:namio: towo: sa:ma: ha:na:no: asulo: ko:sega, tilidabu kalu iliyo: e mo:hamana:ki ta:li. ³¹ A:la:ta:ga: Esia hen amilo: gamani misa: kalu nolba:yo:, Fol e mili ko:lo:, iyo: e mo:hamana:kiyo:, towo: hagugu saga:fo:.

³² Kaluka:isale kegeo: a:ma:yo:, noma:yo: to ko:li halale sa:la:b amio:, noma:yo:lo: to ko:li ka sa:la:li a:lakiyo:, tambo no:nolo: dowo:. A:la:fo:ko:lo: iyo: mo:wo: wena iliki kegeo: a:la:bo:, kalu modo:wo: mo:asulo:. ³³ A:la:gabikiyo:, Yu kaluwa:yo: Alisanda, e susululia:ga: tamina ta:takiyo:, to elo: sa:ma:no:wo: emo:wo: a:na wala sio:. Alisanda eyo: towo: dinafa fanda sa:ma:no: a:la:liki, kaluka:isale towo: hela:fo:ma:kiyo:, dagiyo: da:feyo:. ³⁴ Ko:sega kalu kegeo: i a:ma:yo:, e Yu kalulo:b a:la:bo: ele ba:da:sa:ga:yo:, ofa:si a:la: a:namio:, towo: halale sa:la:likiyo:, “Efesa:s kaluka:isaleya: gode alandeyo: Atemis eka:” a:la:sa:la:liki, mo:bulufo:. ³⁵ A:la:ga:i ha:na:la:ga:yo:, kiaba: ene nanogdo: diakilo: mo:fo:sdo: sa:sa:lan kalu a:ma:yo:, kalu kegeo: tolo: sa:la:len a:no: hela:foma a:la:ta:ga:yo:, imo:wo: a:la:sio:, “Efesa:s kalu gio: dabuma. Nili gode alan Atemisa: misido: u momado: a:no:, akina a:la:ta:ga:lo: sulufo: tia: a:no:lia:, ene gulugululan a a:no:lia:yo: Efesa:s nili bo:fo:lo:l ko:lo: henfelo: kaluka:isaleyo: tambowa:yo: nili bo:fo:lab a:la: asulufo:lab. ³⁶ To so:lo:l we hendele a:lab ko:lo:, kalu imilig noma:yo: o:ngo:ma a:la:bo: mo:sa:ma:ib. A:la:fo:ko:lo:

giliyo: ha:sa dowaki, hala nowo: dimida:so:bo. ³⁷ Kalu a:la: wema:yo: gulugululan ayamilo: kelego: nowo: mo:afale di a:la:ta:ga:, nili gode mo:dio:ge sio:. Ko:sega giliyo: a:la: we madali tililia: mio:. ³⁸ Kalu noma:yo: Demitius e o:lia:lo: nanogdo: dian o:lia:mo:wo: hala nowo: dimido:lalega, mo:walilima:no:wo: digalo: da:lab a:la:ta:ga: gamani misa: kalu iyo: sab ko:lo:, a:na tililia:ga:, ililo: hala dimido: a:no: fanda sa:ma:ni ha:na:bi. ³⁹ Giliyo: hala dimido: sa:ma:no: nolo: dowalega, nili ele difa: a:no: kuduha:nakiyo:, kegea:sa:ga: ua digalema:niki. ⁴⁰ Nilido: o:gdo: dimido: wema:yo: mo:lo:ma ka dimido: ko:lo:, nio: o:li ka mo:walilimabe ko:lo: ne tagilab. Gamani kaluwa:yo: dabu ba:dalega, nio: tolo: mo:sa:ma:no: doma:ib.” ⁴¹ A:la: sa:la:sa:ga:yo:, kaluka:isaleyo: hamana:ki, towo: sio:.

20

Fol eyo: Masedonia o:lia: Gilig hena ane.

¹ Kaluka:isaleya:lo: gadiakilo: halaido: to sa:la:leno: ed-abikiyo:, Fol eyo: tilidabu kaluwo: ho:le kegea:sa:ga:yo:, iyo: halale mesea:ki towo: sa:la:sa:ga:yo:, “gio: ta:biyo:” a:la:sa:la:sa:ga:, e Masedonia hena ha:na:ni ane. ² A:na fa:la:dowa:sa:ga:yo:, amisa:n ko:lilo: a:na tinia:li ha:nakiyo:, kaluka:isaleyo: halale alitaki, mano: wida:li ha:na:la:ga:, Gilig hena fa:la:dowo:. ³ E ele otaleno: a:naka o:sa:ga:, ho:n ko:suwa a:la:ta:ga: Silia hen ha:na:no: asulabiki, Yu kaluwa:yo: e a:namilo: sa:mba:no: saitab a:no: eneno: da:da:ga:, e a:ma:la: Masedonia hen doba:da: ha:na:ni ane. ⁴ Kalu e o:lia: aneyo: nowo: Sobada, e Belia amisa:n kalu Bilusa: inso:, nowo: a:la: Alistakus o:lia: Sekudus a:no: Tesalonaika kalu. Nowo: Gaius, Debe kalu, a:la:ta:ga: nowo: Timoti, nowo: a:la: Tikikus o:lia: Tolofimus a:no: Asia kalu. ⁵ Toloas amisa:n a:namio:, kalu i a:no: tamina ha:na:sa:ga:, nio: a:na galima:ni yasilab. ⁶ Sagala:sa:ga:lo:

Ma:n Mosolo: na:sen a:no: ho:lenu: ilita:ga:, nio: ho:n ko:suwa disa:la:sa:ga:, ho:lenu: bila:fo:wo: alita:ga:yo:, iyo: Toloas a:na galilia:ga:, ho:len dom a:la:fo:wo: a:na sen.

Yutikus e sowo: ko:lo: a:ma:la: dasi alifa.

⁷ Doma:yo: nio: Yesu Asulo: Ma:no: naki kegeo: ko:lo:, Fol e o:agela:yo: ha:na:no: ko:lo:, towo: wida:li ha:na:la:ga:, nulu uso: a:namio: o:wida:len. ⁸ Nio: a iwalulo: a:na kegeakiyo:, nafayo: modo: ko:lo: da:ifoliki, a:na wida:la:len. ⁹ Fol e nuluwo: mano: wida:li ha:na:labiki, kalu so:wa nowo:, ene wiyo: Yutikus, e a asol fofodo: a:namio: ho: ko:lo: gulu a:ma: wa:l ami siliki da:da:len ko:lo:, e midai:ya:la:ga:, ofowo: ha:nakiyo:, sulufo: tinda:ga:, hena beseyo:. Iliyo: e gasilia:ni tiane ko:sega e o:ma sowo:lo:bi ba:ba:. ¹⁰ A:la:fo:ko:lo: Fol e tina:ga:, so:wa a:no: a:ma: wa:la fafola:foliki, imo:wo: a:la:sio: “Gio: tagilaki iliga:so:bo! So:wa we o:sab.” ¹¹ A:la:bo: sa:la:sa:ga:yo:, Fol e a:ma:la: fa:la:na:sa:ga:, ma:n dowo:fa:yo: go:go:bea:sa:ga: ua mo:no:. Ma:no: na:sa:ga:yo:, Fol eyo: to man ko: wida:liki aneyo:, ho:le bidabikiyo:, e ta:fo:gane. ¹² Iyo: a:ma:la: aya ha:nakiyo:, so:wa a:no: mo:sowo: ko:lo: sagala:li tililia:gane.

Fol eyo: Efesa:s sa:sdo: bo:fo:lowan kalumo:wo: mano: wido:

¹³ Fol e hena ha:na:no: asulo: ko:lo: eyo: nio: ho:n ko:suwa hamana:ki dimidali ko:lo: nio: ho:n ko:suwa disa:la:sa:ga:, e Asos amisa:na galima:ni, nio: tamina ane. ¹⁴ Asos a:namio:, Fol e galilia:sa:ga:yo:, nio: tambo ho:n ko:suwa disa:la:sa:ga:, Mitilene a:na ane. ¹⁵ Ho:len no amio:, Kios hen aniba ha:na:la:ga: alita:ga:yo:, Samos hen a:na fa:la:dowo:. Ho:len a:ma: fa:s amio:, nio: ha:na:la:ga:, Miletus a:na fa:la:dowo:. ¹⁶ Fol eyo: Bentekos ho:len a:namio: Ya:lusalemo: e doma:no: a:lakiyo:, e bo:bo:ge ha:naki, Efesa:s amisa:n Esia hen a:namio:, ho:lenu:

modo:wo: mo:doma:no: asulaki, e tigrini ane. ¹⁷ Miletus a:na silikiyo:, Fol eyo: Efesa:s sa:sdo: bo:fo:lowan kalu a:no: e a:na galima: mena:ki, towo: saga:fo:. ¹⁸ Iyo: ya:sa:ga: elo:wa fa:la:dowabiyo:, eyo: imo:wo: a:la:sio:, “Ne tamina Esia hen wena ya:sa:ga:, ho:lenu: tambo gi o:lia: silikilo: dimida:len a:no: gio: asulufo:lab. ¹⁹ Yu kalu iliyo: ne mogagila:ma:no: saefa: ko:lo: ne hida:yo: ko:li ko:lilo: di. Ne Godeya: ene nanog dia:li ha:na:len amio:, no:no:n a:ma:la: ha:ga dota:ga:, ne si ho:no: gula:liki, Alana: ene nanog dia:lenu:, gio: asulab. ²⁰ Niyo: Godeya: mano: kalu kegeo: siwa:l amio: kalaba wida:sen, a:la:ta:ga: gili ayamio:lo: walama:ni ya:sen. Gilo: asuwa:fa:no: man a:no: niyo: mo:go:lu alitakiyo:, gimo:wo: tambo fanda wida:sen, a:no: gio: asulab. ²¹ Niyo: Yu kalu o:lia: Gilig kalu o:lia:mo:wo: hagugu alitakiyo:, ‘gio: asugo: Godemo: nodola:sa:ga:, nili Alan Ya:suwa tilidabuma’ a:la:likiyo: wido:.

²² “O:go: ne Godeya: Mamaya:lo: sa:lab aumb kuduha:naki, Ya:lusalem ha:na:nigo:l ko:lo:, a:namio: nelo: amio: o:bo:ngo: fa:la:doma:nigabele babalab. ²³ Ko:sega imilig nowo: ne asulufo:lo:l. Amisa:n tambo nelo: sia:len amio:, Godeya: Mamaya:yo: nemo:wo: sa:la:li ha:nakiyo:, ne hida:yo: halaido:wo: diaki, dibolowa to:loma:ib a:la:liki sa:la:lab. ²⁴ A:la:fo: ko:sega, Godeya: kanulo: man to nafa a:no: Ya:su Alana:yo: nemo: walama:ki dimi, ko:lo: niyo: nanog we dimida:i ha:na:la:ga: ililila kibo:bowo:, ni mela:no: we, o:li walema:no: ko:lo:lab.

²⁵ “Ne gi usa sia:likilo: Godeya: ene kaluka:isale ko:lo: bo:fo:lab man a:no: widabilo: da:da:len kalu gio:, ni misio: wa:kabiyo: mada mo:ba:ba:ib, a:la: asulo:l. ²⁶⁻²⁷ Kelego: tambo Godeya:lo: gimo:lo: asulab a:no:, ne mo:gigili kagayaki, tambo wida:len. A:la:fo:ko:lo: gio: soma:no:lo: doba:da: dowalega, halayo: nemaka:, a:la:liki fanda so:lo:l. ²⁸ Ginina:ma:la:yo: dinafa bo:fo:likiyo:, sa:s kaluka:isaleyo:

Godeya: ene inso: Ya:suwa: ho:bo:wa:lo: kilili a:no:lo:, di-nafa bo:fo:lubi. Kaluka:isale a:no:, Godeya: sibi o:ngo: ko:lo:, Godeya: Mamaya:yo: gimo: bo:fo:melea:ki, gio: a:na da:feyo:. ²⁹ Ne ha:na:ga: dotalikiyo:, kalu nolo: ni fa:sa ya:siakiyo:, saila gasa o:ngo: ko:lo: ya:ga:, sibiyo: o:lu sa:ndaki, yasala:ma:ib, niyo: a:la:asulab. ³⁰ A:la:ta:ga: gini sa:s usamilo: elen nol a:ma:yo:, tilidabu kaluka:isaleyoye e kudu mena:ki, susulu sa:la:lakiyo:, mano: dikili walama:ib. ³¹ A:la:dimidama:ib ko:lo: gio: dinafa bo:fo:lubi. Dona otalen us a:namio:, niyo: gimo:wo: hagugu sa:la:likiyo:, ho:lenowo:lo: nuluwo:lo: giyo: nofolakiyo:, wida:len a:no: ko:lo: asulufo:lubi.

³² “A:la:fo:ko:lo: o:go: niyo: gio: Godeya: dagiya difa: ko:lo: Godeya:lo: kanulo: to man a:ma:yo: giliyo: asulufo:ko: a:lalikiyo:, to man a:ma:yo: gio: halale alitakiyo:, Godeya:lo: malilo: ta:felo: kalu nolbo:lo: boba kelego: dimi o:li aumbo: gimo:wo:lo: o:li o:ngo: ka dimia:ib. ³³ Ne kalu noma:lo: momado: so:g o:lia: mole da:lab a:no: ba:da:ga:yo: mo:mesela:sen. ³⁴ Niyo: no:no:n asuwa:takiyo:, na: dagi wema: nanogo: dimida:sa:ga:, ne o:lia:lo: dowab a:no:lo: a:ma: asuwa:ta:sen, a:no: gio: asulo:. ³⁵ Giliyo: wa:feyo: kalu asuwa:foma:kiyo:, nanog halaido: nilo: dimida:sen a:no: gio: ko:lo: widakigo:l. Ya:su Alana:yo: towo: a:la:sio:, ‘Dimi-abdo: ge mada sagalo:wo: alan doma:ib ko:sega diabdo: ge sagalo:wo: ha:lu doma:ib.’ To we giliyo: asulufo:lubi.”

³⁶ Fol eyo: to a:no: sa:la:sa:ga: edakiyo:, iyo: tambo gulalu siliki, Fol e Godemo: dulugu sio:. ³⁷ Iyo: tambo ya:foda:liki, fafulakiyo: Folo: mimilo:. ³⁸ Fol eyo: iyo: wa:kabiyo: mo:ba:ba:ib a:la:do: sio: a:no: iyo: asulakiyo:, nofolo: alan dowo:. A:la:fo:ko:lo: iliyo: e ho:n ko:suwa disa:ma:ki, tililia:gane.

21

Fol e Ya:lusalem ane.

¹⁻² Nio: Efesa:s sa:sdo: bo:fo:lowan kalumo:wo: ta:biyo: a:la:bo: sa:la:sa:ga:, ho:n ko:suwa disa:la:sa:ga:, ho:na:lo: hegefa: hen, Ko:s a:na tigrini ane. Ho:len a:ma: fas amio: nio: ha:na:sa:ga: Lodes a:na fa:la:dowo:. A:la:ta:ga: ho:len a:ma: fas amio: nio: Batala a:na fa:la:dowa:ta:ga:yo:, ho:n ko:su nowo:, Fonisia hena ha:nabiki, nio:lo: a:na disa:la:sa:ga: ane. ³ Nio: ha:nakiyo:, ho:na:lo: hegefa: hen Saibulus a:no: dagi fo:fo:ndolo ba:da: ta:ta:i aneyo:, Silia hen a:na ha:naki, Taya amisa:na fa:la:dowakiyo:, kelego:wo: a:na segeselabiki, nio:lo: a:na sili alifa: ⁴ Taya amisa:n a:namio: tilidabu kaluka:isale nolo: a:na galilia:sa:ga:, ho:len dom a:la:fo:wo: i o:lia: silikiyo:, Godeya: Mamaya:yo: tilidabu kaluka:isale o:mo:wo: asulo:wo: dimiabiki, iliyo: Fol e Ya:lusalem ha:nabena:ki, hagugu sio:. ⁵ Nio: ho:len a:namilo: mesa:no:wo: aumbo: edakiyo:, amisa:n a:no: ta:ta:ga: kaluka:isaleyo: so:wagalin o:lia: negele tambo ho:n seya tia: ko:lo: a:na gulalufo:liki, Godemo: dulugu sio:. ⁶ Dulugu sa:la:sa:ga:yo: imo:wo: ta:biyo: a:la:bo: sa:la:sa:ga:, iyo: amisa:na a:ma:la: ha:nabiki, nio: ho:n ko:suwa disa: ⁷ Nio: Taya a:na ta:ta:ga: ha:nakiyo:, Tolemes amisa:na fa:la:dowa:ta:ga:yo:, tilidabu kaluka:isale nolo: a:na galilia:sa:ga:, ho:len imilig nowo: a:na ali. ⁸ Kea:fowo: nio: Tolemes a:no: ta:ta:ga: ha:nakiyo:, Sesalia a:na fa:la:dowa:sa:ga:, amisa:n kalu nowo: Filib ene aya ali. Filib e to nafalo: walama:no: kalu nowo: e. A:la:ta:ga: iliga:felo: kalu iyo: asuwa:foma:ki, tamin amilo: kalu doma:la:fo: da:feyo:wo: nowo: e. ⁹ Filiba: ida:la:la: bola:so: fa:la:da:in a:ma:yo: Godeya: towo: widaki, dinali sa:la:sen. ¹⁰ Nio: ho:len nolo: i o:lia: a:na o:dowo: ko:lo: dinali sa:lan

☆ 21:8: Iliga:felo: 6.1-6

kalu nowo:, Agabus e Yudia hen a:la:ta:ga: a:na tia. ¹¹ E nilo:wa fa:la:dowakiyo:, Fola: yafuwo: dia:sa:ga:, Agabus ene gido:fo: o:lia: dagi o:lia:yo: yafuwa: mela:sa:ga:yo: a:la:sio:, “Nilo: dimido:l we aumbo:, Ya:lusalem amilo: yafulo: biso: Yu kalu sab a:ma:yo: mela:sa:ga:, Yu kaluma imo:wo: dimia:ib a:la:bo: Mamaya:yo: dinali sio: ko:lo: gimo: wido:l.” ¹² To a:no: da:da:sa:ga:, ni o:lia: amisa:n kalu a:na sen o:lia:ma:yo:, Fol e Ya:lusalem halonamio: mo:hamana:kiyo:, towa:yo: ha:nolo sio:. ¹³ Ko:sega Fol eyo: a:ma:la: sa:la:kiyo:, “Gi ko:lo: ya:fodait koma:yo:, ne nofolo:wo: alan dowaki, halaido:lo: mo:doma:kilo: dimidait ko: mo:wo: ha:? Ya:lusalemo: ne dibolo amio: mela:sa:ga: tololalega o:li ko:m. A:la:ta:ga: ne Ya:su Alana: wi wabulu sa:la:len a:na iliyo: ne sana sowalega, ne o:li soma:no:” Fol eyo: a:la:sio:. ¹⁴ Niliyo: asulo: elo: we mo: ka:ma:no:lo:biki, wa:kabiyo: mo:ha:nolo sa:ma:no: a:la:likiyo:, niliyo: a:la:sio:, “Alana:lo: dimidama:no: a:no: ka fa:la:doma:ki, ta:fa:no:.” ¹⁵ A:la:fo:ko:lo: ho:len no amio: nio: dimidalia:sa:ga:, Ya:lusalem halona ha:na:no: ane. ¹⁶ Sesalialo: tilidabu kalu nolo: negele ha:na:sio:. Nio: Nasona: aya meseaki, iliyo: a:na tililia:gane. Nason e Saibulus kalu ko:lo: tamin amilo: tilidabu kalu dowo:wo: e.

Fol e Ya:lusalem fa:la:dowaki, Yemes o:lia: towo: nenelo.

¹⁷ Nio: Ya:lusalem a:na fa:la:dowabiki, tilidabu kaluka:isaleyoy: ni ba:da:ga:yo: mada sagalo:wo: alan dowo:. ¹⁸ Ho:len a:ma: fa:s amio:, nio: Yemeso: ba:ba:niki, Foldo: nio: tambo a:na ane amio:, sa:sdo: bo:fo:lowan kaluwo: tambo a:na sena ba:ba:. ¹⁹ A:la:fo:ko:lo: Fol eyo: mada o:m a:la:bo: sa:la:sa:ga:yo: Yu kaluka:isalemalo:wa ha:na:ga:lo:, Godeya: nanog dimido: a:no:, imo:wo: malolo: me. ²⁰ Fol elo: malolab a:no: da:da:sa:ga:yo:, iliyo: Godeya: wiyo: a:na dulugu sio: ko:lo:, iliyo: Folbo:wo: a:la:sio:, “Nao, o:go: Yu kaluka:isale tauseno: modo:wo: tilidabu ko:lo: iyo: Mosesa:

ele saefa: a:no: ko:lo: halale kudu ha:na:lab a:no: ge o:go: asula:bi. ²¹ Giyo: Yu kaluka:isaleyo: ha:la: o:lia:lo: sab o:mo: wida:li siakiyo:, Mosesa: ele saefa: a:no: Yu kaluwa:yo: dila:ma:ki, a:la: widabikiyo:, tilidabu kalu wilo: sen a:ma: dabu. Gi sa:lakiyo:, inin so:wagalino: do:go:fo: hege gedea:so:bo: a:la:ta:ga: Yuwa: mano:lo: kudu ha:na:so:boka: a:la:do: gilo: wido: a:no: iyo: asulufo:lab. ²²⁻²³ A:la:go:ko:lo: niliyo: waga dimidama:no:wele? Ge wena ya:ga: sab a:la:bo: iliyo: da:ba:ib ko:lo:, nililo: gemo:lo: sa:ma:nigo:l a:no: kudu ha:na:bi. Kalu fa:la:da:in nolo: Godemo:lo: dinali saefa: a:no: ne o:lia: so:l. ²⁴ O:go: kalu i we, Godeya: siwa:l amio: malilo: doma:no: man kudu ha:na:ni ha:nab ko:lo: gelo: i we o:lia: ha:na:ga: ilido: dimidab o:leaum, giyo:lo: a:la:dimidama:ni hamana. A:la:ta:ga: man ililo: dimidan ho:len a:namilo: boba dimian a:no: gi kililia:bi. A:la:dimidalikiyo:, iyo: misa: fo:no: o:li hanula:ma:ib. Giyo: a:la:dimidalikiyo:, Yu kaluka:isaleyo: dimido: a:no: ba:da:sa:ga:yo:, gi Mosesa: ele saefa: a:no: hendele kudu ha:nabo:lo:b a:la:asuluma:ib ko:lo: kaluka:isalelo: to da:da:sa:ga:lo: sio: a:no: madali sio:lo:b a:la:asuluma:ki, ge i o:lia: hamana.

²⁵ “A:la:fo: ko:sega, Yu kaluka:isalema ko:lo: tilidabu o:mo:wo: niliyo: mo:fo:so: tamina sa:sa:ligetakiyo:, imo:wo: a:la:sio:, ‘Gio: madali godemo:lo: fofa tolo: dimido: ma:no: a:no: mogago: dowo: ko:lo: na:so:bo. A:la:ta:ga: no: ho:bo: a:no:lia:, no:wo: dagasa sili sa:nda:sa:ga:, ho:bo:wo: mo:ane a:no:lia:yo:, na:so:bo. A:la:ta:ga: wo:wo: dia:ta:so:bo.’ Nio: a:la:sa:sa:lo: ko:lo:, iyo: man a:na kudu hamana:kiyo:, mo:fo:so: tamina sa:sa:liga:fo:.”

²⁶ Iyo: a:la:sa:la:sa:ga:yo:, kea:fo amio: Fol eyo: kalu fa:la:da:in i a:no: tililia:sa:ga:, iyo: tambo Godeya: siwa:l amio: malilo: doma:no: man a:no: kudu ha:na:sa:ga:yo:, Fol eyo: Godeya: malilo: aya ha:na:sa:ga:, bobalo:

so:mia:sen kalumo:wo: a:la:sio:, “Soagelo: imilig nowo: tandaleta:ga:yo:, kalu fa:la:da:in we malilo: doma:no:wo: elema:ib ko:lo: iyo: kelego:wo: boba somena:ki, a:ma:la: wena ma:ib” a:la:sio:.

Fol e Yu kaluwa: ta:li.

²⁷ Soagelo: a:no: ko:na:ma kedefa:no: dowabikiyo:, Yu kalu Esia hena a:la:ta:ga:lo: mio: a:ma:yo:, Fol e Godeya: malilo: aya sena ba:da:ga:yo:, iyo: kaluka:isaleyo: kegea:sa:ga:, ili asulo:wo: da:gali felo: ko:lo:, kalu kegeo: a:ma:yo: Fol e ta:li. ²⁸ Iyo: halale sa:la:likiyo: a:la:sio:, “Isolael kalu gio: nio: asuwa:foma. Kalu we, heno: tambo wida:li sia:likiyo:, kaluka:isalemo:wo: Mosesa: ele difa: a:no: mo:kuduhama:naki sio:. Eyo: Godeya: Malilo: a we dio:ge sa:la:len. A:la:ta:ga: o:go: eyo: Yu kaluma nolo: Godeya: Malilo: hen we Godeya: siwa:l amio: mogagakiyo:, tililia:mio: ko:lo: a:lab” a:la:sio:. ²⁹ (Ililo: sio: a:no: mo:wo: we. Tamin amio:, iyo: Tolofimus, Efesa:s kalu e, Fol o:lia: Ya:lusalem amio: sia:labiki ba:ba: ko:lo: iliyo: Fol e kalu a:no: Malilo: a usa tililia:mio: a:la:asulakiyo:, towo: halaido: a:na sio:.) ³⁰ Amisa:n kaluka:isaleyo: to a:no: da:da:ga:yo:, iyo: tambo iligakiyo:, ko:li ko:lile dalalelia:ga: kegeakiyo:, Fol e a:na ta:lia:sa:ga:, ha:la:ya susulia:ga: ta:taki, Malilo: a a:ma: togo: uludo:. ³¹⁻³² Iyo: Folo: samba:no: sa:ndabikiyo:, Lom da:la:diya: misa: kalu e, ililo: gadiakiyo: yame tandeab a:no: da:da:ga:, eyo: da:la:dilo: bo:fo:lowan kalu i o:lia: da:la:dileyo:lo: tililia:ga:, nai ya:la:ga:, kalu kegeo:lo: halale tandeab:lab a:na fa:la:dowo:. Kaluka:isale iliyo: da:la:di misa: kalu o:lia: ene da:la:dile kalu i a:no: fa:la:dowabiki ba:da:ga:yo:, Fol sa:nda:leno: a:na ta:fo:. ³³ Da:la:diya: misa: kaluwo: a:na fa:la:dowakiyo:, Fol e ta:lia:sa:ga:, sa:ni a:la:ya: melealifoma:ki sa:la:sa:ga:yo:, Fol we o:b kaluwele, eyo: o:b dimido:wo: a:la:liki dabu ba:ba:. ³⁴ Ko:sega kaluka:isale kegeo: nolba:yo: to imiliko: mo:sa:laki, nolba:yo: to ko:li

ko:lilo: sio: ko:lo: misa: kalu e, to hendeleyo: mo:dinafa da:ba:no: dowabikiyo:, eyo: Folo: da:la:di kalulo: sa:sen aya tililia: hamana:ki sio:. ³⁵ Iyo: Folo: aya tililia:ga:, wo:ldo: kodo:wa fa:la:dowabikiyo:, kaluka:isale kegeo: i a:no: gadio:wo: mada alan dowo: ko:lo: da:la:di kaluwa:yo: Folo: fo:fo:lelia:ga: a usa tiane. ³⁶ Kalu kudu mio: a:ma:yo: ho:le sa:lakiyo:, “Folko: sanalema!” a:la:sio:.

Fol eyo: elo: tilidabu mo:wo: fanda sio:.

³⁷ Iliyo: Folo: a usamio: o:tina:niki, isagena kagayabiki, Fol eyo: misa: kalumo:wo: a:la:dabuba:ba:, “Niyo: gemo:wo: to nowo: sa:ma:no:wo: o:liyo:?” Fol eyo: Gilig to a:la:liki dabu ba:dabiki, misa: kalu eyo: a:ma:la: sa:laki, “Ge Gilig towo: asulo:lo:ka:? ³⁸ Ge Isib kalu ko:lo: kalulo: yasala:sen kalu 4,000 a:la:fo:wo: gilo: kalalili hena a:la:ta:ga: kegeak-ilo: gamani kalu o:lia: gisdo: dia:leno:, hendele geyele?” ³⁹ A:la:dabu ba:dabiki, Fol eyo: a:ma:la: a:la:sio:, “A, ne Yu kalu, Silisia hen amio: Tasmus amisa:n alan a:no: kaluwo: ne ko:lo: giyo: ne kaluka:isale kegeo: wemo:wo: towo: sama:kiyo:, fogo: dimia:no:wo: o:liyo:?” ⁴⁰ Emo:wo: fogo: dimiabikiyo:, Fol e wo:la: mia kagafo:liki, kaluka:isale kegeo: a:no: hela:foma:ki, dagiya: da:feyo:. Kaluka:isale iyo: hela:tabiki, Fol eyo: kaluka:isalemo:wo: inin Alam to sa:la:likiyo: a:la:sio:.

22

¹ “Ko:go:do: kalu o:lia: nao i, gio: dabuma. Niyo: halalo: mo:dimido: ala:liki, gimo: fanda sa:ma:nigo:l.” ² Iyo: Fol elo: ini Alam tolo: sa:lab a:no: da:dakiyo:, iyo: mada hela:ta:ga: dabu. ³ Da:dabiki, Fol eyo: a:la:sio:, “Ne Yu kalu, Silisia hen amio: Tasmus amisa:n a:na sa:la:li ko:sega, ne amisa:n wena siliki anayo:. Ne Gamaliel e ha:ga: ilikiyo:, nili ma:muwa: mano: nemo: kefele wido: ko:lo:, o:gdo: gili Godemo:lo: kudu ha:nab o:leumbo:, niyo:lo: Godeya: man

o:leo:ngo: dinafa kudu ha:na:sen. ⁴ Niyo: Alana: Mando: kuduha:nab a:no: ka ta:fomaki, niyo: mogagakiyo:, tilidabu kalu o:lia: ka:isale o:lia:yo: ta:lia:sa:ga:, dibolo aya to:lo alifela:sa:ga:, nolo: sana sowa:sen. ⁵ Niyo: a:la:dimida:senka: a:la:likiyo:, Bobalo: so:mia:sen misa: kaluwo: a:la:ta:ga: kaunsil kalu o:lia:ma:yo: hendeleka: a:la:likiyo: gimo:wo: o:li malolo:ma:ib. Iliyo: mo:fo:so: sa:sa:la:sa:ga:, Yu kalu Damaskasdo: sab i o:mo: dimina:ki, nemo: dimiab amio:, niyo: tilidabu kaluka:isale a:namilo: sab a:no: Ya:lusalem a:ma:la: tililia:sa:ga:, mo:walilima:ki, a:na ane. ⁶ Ofo: disi dowabikiyo:, ne Damaskas ko:na:ma fa:la:doma:no: dota:sen amio:, wigibole a:naka ho: nowo: wabeleg o:ngo: ko:lo: Hebene halona a:la:ta:ga: so:so:lilia:ga: tindakiyo:, ne ho: a:ma: hegelia:ga: difa: ⁷ A:la:gabiki ne hena sulufu: tina:sa:ga:, to nowo: nemo: sa:labiki dabu. ‘So:l, So:l, giyo: Ne waga mogagelaya?’ ⁸ A:la:sa:labiki, niyo:, ‘Alan, ge o:ba?’ a:la:sio:.

‘Ne Ya:su, Nasa:la:d kalu. Gilo: mogagila:leyo: Ne’ a:la:sio:.

⁹ Kalu negeledo: ane a:ma:yo: ho:len tia: a:no: ba:ba: ko:sega kalu to nemo:lo: sa:lab a:no: iyo: mo:fanda dabu.

¹⁰ A:la:ta:ga: niyo: emo:wo: a:la:dabu ba:ba:, ‘Giyo: ne o:b dimidama:ki asulaya?’

Niyo: a:la:dabubo:do:liki, Alana:yo: a:la:sio:, ‘Ge dasilia:ga:, Damaskas amisa:n usa ti hamana. A:namio:, nanog ko:lo: gilo: dimidama:no:wo: noma:yo: dinafa wala sa:ma:ib’ a:la:sio:. ¹¹ Ne ho: a:no: ba:ba: amio: siyo: bumale bido: ko:lo:, mo:ba:da:li ha:na:no: dowabiki, kalu negeledo: ane a:ma:yo: nemo: gasilia:sa:ga:, Damaskas ane. ¹² Ne a:na sen amio:, Damaskas kalu nowo: Ananias eyo: ne ba:ba:ni mio:. Kalu we Mosesa: ele saefa: a:no: kudu ha:na:len ko:lo: Yu kaluka:isale amisa:ndo: sab a:ma:yo: e wabulu sa:la:sen. ¹³ Kalu e nelo:wa ya:ga: kagayakiyo: a:la:sio:, ‘Nao So:l, ge siyo: a:dinafa bo:ba:ki so:lo:l’ Wi-

gibole a:naka, ni siyo: falele alitabiyo:, niyo: e ba:ba.
¹⁴ A:la:ta:ga: Ananaias eyo: nemo:wo: wa:ka a:la:sio:, ‘Nili ma:muwa: Gode eyo:, ge da:feakiyo:, elo: dimidama:no: asulo: aumbo: asuluma:ki go: a:la:ta:ga: Godeya: ene Di-galo: Kalu bo:ba:ki, a:la:ta:ga: ene to sa:labo: dabuma:ki, ge a:na da:feyo:.’ ¹⁵ Ene towo: widakiyo:, gilo: ba:ba: o:lia: dabu o:lia:yo: kaluka:isale tambomo:wo: gi fanda walama:ib.
¹⁶ A:la:fo:ko:lo: ge wenamio: o:b yasila:leya? Ge dasilia:ga:, ho:no: to:lola:sa:ga:yo:, Alan emo: dulugu sa:lalikiyo:, mogago: gilo:wo: hama:ib.’ Ananaias eyo: a:la:sio:.
¹⁷⁻¹⁸ A:la:go:ko:lo: ne Ya:lusalem a:ma:la: ya:sa:ga:, Godeya: Malilo: ayamio: dulugu sa:lalena, ne ho:le ba:dakiyo:, Alana:yo: towo: nemo: sa:lalena ba:ba: ‘Ge dasima! Giyo: to nilo:wo: Ya:lusalem wenamio: wida:lalega, amisa:n kaluka:isale iyo: mada mo:tigi da:ba:ib ko:lo: ge bo:bo:ge ta:fo: hamana.’ ¹⁹ Niyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, ‘Kalu Alan, ne Yu tolo: wida:sen a nola tena:likiyo:, ge amilo: tilidabu kaluka:isaleyo: yasala:sa:ga: dibolo aya to:lola:sen a:no:, kaluwo: tambowo: asulufo:lab. ²⁰ A:la:ta:ga: Alan, ge wilo: wida:sen Sitifen, elo: sana sowo: a:namio:, niyo:lo: e o:li sa:ndab a:la: asulakiyo:, Sitifendo: sa:ndab kalu a:ma: so:g ho:go:fela:yo:, ni ta:lisen.’ ²¹ A:la:sa:la:sa:ga:yo:, Alana:yo: nemo:wo: a:la:sio:, ‘Ge ka hamana. Niyo: ge Yu kalumalo: amio: ko:na: iliga:fa:no: ko:lo: ge Ya:lusalemo: ta:fo: hamana.’ Alana:yo: nemo:wo: a:la:sio:.”

²² Fol eyo: malolabikiyo:, kalu kegeo: o:li da:da:len, ko:sega Fol eyo: to a:no:* sa:labikiyo:, iyo: gadia:sa:ga:, a:ma:la:yo: towo: halale sa:lakiyo: a:la:sio:, “Kalu we henfelo: wilo: mesa:no: mo:ego: ko:lo:, e sanalema.”
²³⁻²⁴ Iliyo: halale tandeakiyo:, so:g wa:l amilo: ko:lo:wo:

* 22:22: Fol eyo: Alana:yo: e Yu kaluka:isalema ilo:wa iliga:fo: a:la:li sa:labikiyo:, Yu kaluwo: gadia:sa:ga: ka:laki, halale tandeo:.

hagolia: sandifelaki, sa:yo: sagulia:ga: sandifelo:† A:no: ba:da:sa:ga:yo: ililo: dimidab a:no: Fol eyo: mo:wo: fanda sama:ki, da:la:diya: misa: kaluwa:yo: ene da:la:dile kalumo: sa:lakiyo:, Folo: ilo: sa:sen a usa tililia: tina:ga:, yame tande:sa:ga:, dabu ba:da:bi a:la:sio:. ²⁵ Iliyo: Folo: meya: sa:mba:no: a:la:ta:ga: melabikiyo:, eyo: da:la:dilo: bo:fo:lowan kalu anib a:namilo: kagafo:len o:mo:wo: a:la:dabuba:ba, “Gio: Lom kalule‡ a:no: mo: mo:walilo:ka, madali sa:mba:no: a:la:likiyoy:, gili ele difa: a:ma:yo: waga saefa: da:laba?” ²⁶ Da:la:di bo:fo:lowan kaluwo: to a:no: da:da:sa:ga:yo:, da:la:diya: misa: kalulo:wa ha:na:sa:ga:, Fol elo: to sio: a:no: emo:wo: sa:laki a:la:sio:, “Kalu we Lom kalule dowo: ko:lo: nio: waga dimidama:no:wele?” ²⁷ A:la:sa:labikiyo:, misa: kalu a:no: ha:na:sa:ga:, Folbo:wo: a:la:dabu ba:dakiyo: a:la:sio:, “Ge hendele Lom kalule dowo:lalega, nemo: sama.”

“A:, ne Lom kalule ko:lo:lo:l” a:la:sio:. ²⁸ A:la:ta:ga: da:la:di misa: kaluwa:yo: a:la:sio:, “Ne Lom kalule doma:nikiyo:, moleyo: mada modo:wa: kilili.” A:la:sa:labikiyo:, Fol eyo: a:la:sio:, “Ko:sega ne Lom kaluleya: sa:la:li ko:lo: ne Lom kalule ko:lo:lab.”

²⁹ To a:no: da:da:sa:ga:yo:, da:la:di kalu iyo: emo:lo: dabu ba:ba:no: a:la:likilo: elen a:no: tagilaki, a:ma:la: gigili kagayo:. A:la:ta:ga: da:la:di misa: kaluwa:yo:, Fol e Lom kalule ko:lo: sa:niya:lo: elo: melo: a:no: asulakiyo:, e tagi dowo:.

Fol eyo: Yuwa: kanisol misa: kalumo: to sio:.

³⁰ Da:la:di misa: kalu e, Yu kaluka:isale kegeo: a:ma:yo: Folbo:lo: towo: diga:li sio: a:no: mo:wo: o:ba a:la:liki kedo:. A:la:fo:ko:lo: ho:len no amio: eyo: Fol e fage

† 22:23-24: Yu kaluwa:lo: a:la:do: dimidab a:no:, iyo: mada alan gadio: a:la:liki widakigo:l. ‡ 22:25: Kalu abeyo: Lom kalule dowo:lalega, Loma: ele saefo: a:no: e asuwa:ta:mela:ib. Kalu a:no: madaliyo: mo:yami tandema:ib. A:no: ko:lo: sio:.

alita:sa:ga:, bobalo: so:mia:sen misa: kalu iyo:lo:, Yuwa: kanisol kaluwo:lo: tambo kegenema:ki saga:felo: ko:lo: iyo: kegeakiyo:, Folo: tililia:ga:, usa ta:fo:.

23

¹ Fol eyo: Kanisol kalu a:no:ko: si kudu ba:da:ga:yo:, a:la:sio:, “Ni nao, ne Godeya: nanog dimida:ilo: mio: a:namio: mela:no: nilo: we, Godeya: siwa:l amio: no:no:no: digalo:le dimida:i mio: a:la:asulo:l.” ²⁻³ A:la:sa:labiki, Bobalo: so:mia:sen misa: kalu, Ananaias eyo: Fol e anib amilo: kagafo:lab o:mo:wo: Fola: mego:fa bolema a:la:liki sio:. A:la:sa:labiki Fol eyo: a:la:sio:, “Ge a o:fo:f amilo: ho:lo: nafa mulu o:leo:ngo: dowo:* ko:lo: Godeya:yo: gelo: bolelema:ib. Gio: Mosesa: ele difa: a:na ilikiyo: ne mo:walilima:niki sab ko:sega, giyo: ne bolema a:la:do: sa:lab a:ma:yo: ele saefa: a:no: o:go:sab.” ⁴ Fol eyo: a:la:sa:labiki, e anib amio:lo: kalu kagafo:len a:ma:yo: a:la:sio:, “Ge Godeya: Bobalo: so:mia:sen misa: kalu ko:mo:wo: giyo: mogagi mada sa:laka:!” ⁵ A:la:sa:labiki, Fol eyo: a:ma:la: a:la:sio:, “Nao i ha:iyo:. E Bobalo: so:mia:sen misa: kalulo:b a:la:bo: ne mo:fanda asulo: ko:lo: ne a:la:bo: asulo: kibo:bowo:, niyo: to a:no: mo:so:mo:lo:. Mo:wo: Godeya: to sa:sa:lo: amio: a:la:sio:, ‘Gili misa: kalu bo:fo:lab mo:wo: mogago: towo: sa:la:so:bo.’” ⁶ Fol e kanisol kalu kegeo: amio:, kalu nolo: Fa:lisi a:la:ta:ga: kalu nolo: Sadusi kalu ko:lo: elena ba:da:ga:yo:, eyo: imo:wo: towo: halale a:la:sio:, “Ni nao i, ne Fa:lisi kalu a:la:ta:ga: dowo:lo: Fa:lisi kalu. Niyo: Godeya:lo: sowo: kalu ko:lo: a:ma:la:do: a:dasi alifa:ib a:no: hendele dimidama:ib a:la:liki tilidabu ko:lo: ne o:go: a:na mo:walilab.” ⁷ Fol eyo: to a:no:

* 23:2-3: Fol eyo: to sio: a:no:, e ko:lo: dio:ge sio:. To a:ma: ha:go: nio: mo:dinafa asulo:, ko:sega nolba:yo: to a:ma: ha:go: a:la:asulab. Kaluwa: do:mo: ba:ba: a:no: nafa ko:sega asulo: usamilo: da:labo: mogago: delen. A:no: ko:lo: sa:lab.

sa:labikiyo;, Fa:lisi kalu o:lia: Sadusi kalu o:lia: towo: egele kegakiyo;, kanisol iyo: asulo: a:la: dowo:.. ⁸ Mo:wo: Sadusi iliyo: sowo:wo: a:ma:la:yo: mo:dasima:ib a:la:tiliasulaki, ma:mula: kalu o:lia: mama o:lia:yo: aundo:mo: a:lab a:la:tiliasulo:.. Ko:sega Fa:lisi kalu iliyo: a:no: ko:lo: tambo tili asulab. ⁹ A:no: ko:lo: tiliasulakiyo;, towo: halaido: halale tandea:sa:ga:yo;, elelo: asulo: kalu nolo:, Fa:lisi ko:lo: iyo: dasila:sa:ga: towo: halaido: kegaki a:la:sio:, “Kalu wenamio: hala dimido: nowo: aundo:ma ba:ba:.. A:la:ta:ga: mamayele, ma:mula: kaluwele, emo:wo: sio:wele nio: mo:dinafa asulo: ko:lo: niliyo: e mo:walila:so:bo” a:la:sio:.. ¹⁰ To kegakiyo: bubo: a:no: mada alan fa:la:dowabikiyo;, da:la:di misa: kalu e iyo: Folo: ta:li siliki susulutandakiyo: gedema:ib a:la:asulaki, ene da:la:di kaluwo: ho:ida:sa:ga:, Folo: gasilia:ga:, ilo: sa:sen aya tililia: hamana:ki sio:..

¹¹ O:g nulu a:namio;, Alan e ya:sa:ga:, Fola: aniba kagayaki, emo: a:la:sio:, “Gilo: asulo:wo: halaido: dowabi. Giyo: Ya:lusalem kaluka:isalemo:wo: ne wi ko:lo: wido: o:li aumbo;, Lom a:namio:lo: a:la:ka wida:bi” a:la:sio:..

Yu kaluwa: Folo: sanala:ma:no: a:la:li saefa:.

¹² Kea:fowo;, Yu kalu iyo: nenela:sa:ga:yo;, Folo: sana soma:no: a:la:saefa: ko:lo: Folo: semo:sana sowo: amio;, iliyo: ma:no: o:lia: ho:n o:lia:yo: mada semo:naki elefo: difa: ko:lo:, Folo: sana sowa:sa:ga: ami ma:no:wo: a:na ma:no: a:la: tili saefa:.. ¹³ Tolo: saefa: kalu agelo:wo: do:la:fo: fa:la:da:in a:no: tinio: a:ma: saefa:.. ¹⁴ Iyo: ha:na:sa:ga:, bobalo: so:mia:sen kalu i o:lia: Yu ko:go:do: kalu o:lia:mo:wo: a:la:sio:, “Nio: Folo: semo:sanaifa: amio;, ho:n o:lia: ma:n o:lia:yo: elefo: dia:to:l ko:lo: semo:ma:no: a:la:liki tili salia: difa:.. ¹⁵ A:la:fo:ko:lo: gi o:lia: kanisol kalu gio: ha:na:sa:ga:, da:la:di misa: kalumo:wo: dikili sa:lakiyo;, Folbo:lo: mo:walilo: a:no: wa:ka a:fanda da:ba:no: ko:lo: tililia: mena:ki, gio: sa:ma:ni hamana. Da:la:di iliyo: Fol e

tililia: yalikiyo:, gilo: amio: o:fa:la:doma:ni yaliki, niliyo: e usa sa:mba:no:. Nio: a:la:dimidama:no: ko:lo: gio: to a:no: sa:ma:ni hamana.”

¹⁶ To nenelakiyo: saitab a:no:, Fola: e babo a:ma: da:da:la:ga:yo:, e da:la:dilo: sa:sen aya ha:na:ga:, Folbo:wo: to a:no: malolo: me. ¹⁷ Fol e to a:no: da:da:ga:yo:,

da:la:dilo: bo:fo:lowan kalu nowo: ho:lelia:sa:ga:, emo:wo: a:la:sio:, “So:wa wema:yo: da:la:diya: misa: kalumo:wo: to nowo: sama: mio: ko:lo: e a:na tililia: hamana” a:la:sio:.

¹⁸ A:la:fo:ko:lo: da:la:di bo:fo:lowan kaluwa:yo: so:wa a:no: tililia:ga:, ene misa: kalumo: a:la:sio:, “So:wa wema:yo: to nolo: gemo: sa:ma:ni mio: ko:lo: dibolo kalu Fol eyo: gelo:wa tililia: hamana a:la:liki, nemo: dabu ba:dabiki, a:na tililia: mio:.”

¹⁹ Da:la:diya: misa: a:ma:yo: so:wa a:no: dagiya gasiliya:ga:, o:fo:f doba:ba: ta:ta:ga: ha:nakiyo:, “Ge nemo:wo: o:b sa:ma:ni mio:wo:?” a:la:dabu ba:ba: ²⁰ So:wa a:ma:yo: a:la:sio:, “Yu kalu iliyo: nenela:sa:ga: towo: saefa: ko:lo: aliyo: kanisolo: amio: Folo: ge tililia: ya:bi a:la:bo: Yu kaluwa:yo: gemo:wo: dabu ba:ba:ib. Iyo: Folbo:lo: mo:walilo: a:no: wa:ka a:fanda da:ba:no: a:la:likiyo: ge dikili sa:ma:ib. ²¹ Ko:sega ililo: dabuba:dab aumbo: dimida:so:bo. Mo:wo: kaluwo: do:la:fo: fa:la:da:in a:la:ta:ga: tininila: a:no: usa yasila:ga:, Folo: a:na banaifo:la:ga: sa:mba:ib. Iliyo: Folo: mo:sanaitakiyo:, ho:n o:lia: ma:n o:lia:yo: elefo: difa: ko:lo: semo:ma:ib a:la:liki tili saefa: ko:lo:lab. Iyo: dimidalia:sa:ga:, gilo: a:ma:la: to sa:labo: ko:lo: yasilab.” ²² To a:no: da:da:sa:ga:yo:, da:la:diya: misa: kaluwa:yo: so:wa o:mo:wo: hagugu sa:lakiyo:, “Giyo: to we nemo:wo: sio:ka: a:la:likiyo:, kalu nolbo:wo: sa:la:so:bo” A:la:sa:la:sa:ga: so:wa a:no: a:ma:la: iliga:fo:.

Folo: Sesalia a:na mo:walilima:ki iliga:fo:

²³ Da:la:diya: misa: kalu eyo:, da:la:dilo: bo:fo:lowan kalu a:la: nowo: ho:ida:sa:ga:, a:la:mo:wo: a:la:sio:, “Ga:go:

da:la:di kalu 200 a:la:fo:, a:la:ta:ga: hos wa:la silik-ilo: da:la:di kaluwo: 70 a:la:fo: a:la:ta:ga: da: inso:lo: sandima:no:wo: 200 a:la:fo: a:no: tambo dimidalia:sa:ga:, nulu ofa:siyo: agato:wa dowa:likiyo:, Sesalia amisa:na ha:na:bi. ²⁴ A:la:ta:ga: Fol e dinafa hamana:kiyo:, hos nolo: emo: dimia:sa:ga:, a:na asita:ga:, gamani misa: kalu, Fela:ksdo: amio: fa:la:doma: ha:na:bi.” ²⁵ To a:no: sa:la:sa:ga:yo:, eyo: mo:fo:so: iliga:takiyo: a:la:sa:sa:lo:.

²⁶ Ne Kolodius Lisias, niyo: mo:fo:so: we gamani misa: alan kalu Fela:ks gemo: sa:sa:liga:to:l. Niyo: sagalo: towo: gemo:wo: so:lo:l.

²⁷ Yu kalu iliyo: kalu we ta:lia:sa:ga: sana soma:nigabikiyo:, niyo: e Lom kalulo:b asula:sa:ga:, niyo: o:lia: ni da:la:di o:lia:ma: ha:na:sa:ga:, e asuwa:taki gasili. ²⁸ Niyo: Yu kalu ililo: diga:li sio: a:no: mo:wo: fanda ba:ba:no: a:la:liki, e Yuwa: kanisolo ilo: amio: tililia:gane. ²⁹ E mo:walili ba:ba: amio:, iliyo: Yuwa: ini ele a:no: ko:lo: alobana kedo: ko:sega, kalu we ni ba:ba: amio:, e dibolo a to:loma:no: hala dimido: a:no: mo:ba:ba: A:la:ta:ga: e sana soma:no: hala dimido:wo: mo:ba:ba:. ³⁰ Yu kalu ililo: kalu we ko:lo: sana soma:no: a:la:ta:ga:lo: dimidaitab a:no: ne da:da:sa:ga:, niyo: Fol e gelo:wa bo:bo:ge iliga:to:l. A:la:ta:ga: e o:lia:lo: kego: kalu iyo:lo: gelo:wa ya:sa:ga:, gi siwa:la mo:walilaki sama:kiyo:, gelo:wa hamana a:la:sio:.

Eyo: mo:fo:so: a:na sa:sa:lo:.

³¹ Da:la:di kalu iyo:, ini misa: kaluwa:lo: sio: aumb kudu ha:naki, nuluwo: Folo: tililia: ha:na:sa:ga: Antibatilis amisa:n a:na fa:la:dowo:. ³² Kea:fowo: hos wa:la silik-ilo: da:la:di kalu iyo: Folo: a:ma:ka tililia:ga: ha:nabikiyo:, da:la:di kalu nolo: a:ma:la: ilo: sa:sen aya ane. ³³ Da:la:di kalu Foldo: tililia:gane a:no: Sesalia fa:la:dowakiyo:, iliyo: gamani misa: kalumo:wo: mo:fo:so: dimiakiyo:, Fol elo: tililia:ga: elo:wa ta:fo:. ³⁴⁻³⁵ Gamani misa: kaluwa:yo:

mo:fo:s sa:salo: a:no: agela:sa:ga:, Fol emo:wo:, “Gi heno: o:ba?” a:la:dabu ba:ba: ko:lo: misa: kaluwa:yo: Folo: Silisia kalulo:b a:la:asulakiyo:, emo:wo: a:la:sio:, “Gemo:lo: diga:li sio: kalu a:no: wena fa:la:dowalikiyo:, ge nio: a:na mo:walili da:ba:no:.” A:la:sa:la:sa:ga:yo:, Fol e Helo:da: a alan a:namilo: dibolo a a:na disalifoliki, bo:fo:melea:ki ta:fo:.

24

Fela:ks eyo: Folo: mo:walili dabu.

¹ Ho:len bila:fo:wo: ta:ta:ga:yo:, Bobalo: so:mia:sen misa: kalu, Ananiaso: a:la:ta:ga: Yu ko:go:do: kalu nolo: a:la:ta:ga: mo:walilabdo: asuwa:ta:sen kalu* Tetuluso:, iyo: Sesalia ha:na:sa:ga:, gamani misa: kalu si wa:l amio: Fol elo: hala dimido: diga:li sio: a:no: fanda sio:.² Folo: a usa mena:ki ho:lelia:sa:ga:yo:, Tetulus eyo: Folbo:lo: diga:li sio: a:na falasilema:kiyo:, Fela:ksbo:wo: malolo: miakiyo: a:la:sio:,

“Fela:ks kalu alan, hen nililo: we gilo: bo:fo:len amio:, nio: sagala:liki ha:sa sa:i mio: a:la:ta:ga: gilo: asulo: alan nafa koma:yo: nio: asuwa:ta:sen.³ Gilo: tambo dimido: a:no: asulakiyo:, amisa:no: tambowa:yo: mada sagalaki, nio: mada o:m a:la:sa:la:sen.⁴ Gio: mo:beabena:ki, sambowo: mo:sa:ma:no: ko:sega giyo: nimo:wo: nofolakiyo:, nilo: to ha:lu sa:ma:nigo:l a:no: ge mada dabuma:ki, sa:ma:nigo:l.

⁵ Kalu we kulufa:yakilo: hideya:lo: mo:mo:da:seno: e a:la:ta:ga: Yu kaluka:isaleyo: heno: tambo sen amio: e gadima:kiyo: eyo: digene mia:sen. A:la:ta:ga: eyo: gamani gilo: we mogagima:ki, e misa: doma:no: a:laki,

* 24:1: Lom kalu iliyu: mowalilima:no:lo: kagayab amio:, kalu asuwa:tasen nolba:yo: to nafayo: dimidalia:sa:ga:, mowalililabdo: da:dan kalumo:wo: dimia:sen.

iliyo: Nasalet gamani a:la:wikilo:. Eyo: a:la:dimidabiyo:, nio: ba:ba:. ⁶⁻⁸ A:la:ta:ga: eyo: Malilo: Ayo: mogag-ima:nigabiki, nio: e a:na ta:li. Fela:ks, Kalu alan giyo: enebo:wo: mo:walilaka dabu ba:dakiyo:, nililo: so:lo:l we, gio: hendelelo:b a:la:asuluma:ib.” Tetulus eyo: a:la:sio:.

⁹ Yu kalu kegeo: sen a:ma:yo: Tetulus elo: hendele sa:lab a:la:liki, iliyo:lo: sio:.

¹⁰ A:la:fo:ko:lo: gamani misa: kalu Fela:ks eyo: Fol e towo: sama:kiyo: fogo: dimiabiki, Fol eyo: a:la:sio:,

“Ge donayo: modo:wo: wena silikiyo:, Yu kaluka:isale nio:, giyo: bo:fo:likiyo: mo:walila:sen ko:lo:, niyo: halalo: mo:dimido: a:la:likiyo:, o:go: ne towo: saga:la:li fanda sa:ma:nigo:l. ¹¹ Ho:len kugula:fo: us a:namio:, ne Ya:lusalem ha:na:sa:ga:, Godemo: wabulu sa:ma:ni ane ko:lo: giyo: nilo: sa:labo: hendelelo:b a:la:likilo:, kalu nolbo:lo: dabu kelema:no:wo: halaido:ma. ¹² Ne Godeya: Malilo: A amio: kalu nol o:lia:yo: towa:lo: kego:wo:, Yu kalu wema:yo: mada mo:ba:ba: A:la:ta:ga: ne Yu kaluwa:lo: tolo: wida:sen ayamio:lo:, amisa:na sia:likiyo:lo:, kaluka:isaleyo: ni digene alitabikiyo:, iyo: mada mo:ba:ba: ¹³ A:la:fo:ko:lo: ililo: nemo:lo: diga:lilakilo: mo:walilab we, nilo: dimido:wo: we hendele a:la:bo:, iliyo: mo:fanda walama:ib. ¹⁴ Ko:sega nelo: golo:wo: imilig nowo: gemo:wo: fanda sa:ma:nigo:l. Kalu i wema:yo: Alana: Mando: kudu ha:nab a:no: hala kudu ha:nab a:la:sio:. A:la:fo: ko:sega, niyo: nili ma:muwa: Gode a:no: ko:lo: wabudakiyo:, Alana: man a:no: kuduha:na:sen. Mosesa: ele sa:salo: o:lia: dinali sa:lan kaluwa:lo: to sa:salifa: a:no: tambo ne tilidabu. Yuwa: man a:no: ko:lo: kudu ane. ¹⁵ A:la:ta:ga: digalo: kalu sowo:wo:lo:, mogago:lo: dimidan kalu sowo:wo:lo: Godeya:lo: a:ma:la: a:dasi alifa:ib a:no: ne

hendele tilida:daki, yasilo:l. Tilida:da:sa:ga:lo: nilo: yasilo:l aumb, kalu i wema:lo: yasilab. ¹⁶ A:la:fo:ko:lo: niyo: mo:keleasuluma:kiyo:, Gode o:lia: kaluka:isale o:lia:ma: siwa:l amio:, ho:lono: tambo niyo: digalo: man dimida:sen.

¹⁷ Dona nolo: ta:ta:sa:ga:yo:, ne a:ma:la: Ya:lusalem ya:ga:, niasi kaluka:isale usamilo: wa:feyo: kalu o:mo:wo: moleyo: boba dimiaki, Godemo:wo: boba so:mia:ni mio:. ¹⁸ Niyo: Godeya: siwa:la malilo: down man a:no: kudu ane ko:lo:, Godeya: Malilo: a us a:na ne ti ane amio:, kalu i wema:yo: ne a:na ba:ba. Ko:sega kaluka:isaleyo: nelo:amio: mo:kegeo: a:la:ta:ga: kaluka:isale egelebo: gadima:kilo: digini mian man a:no: aundo:ma elen.

¹⁹ Ho:lono: a:namio:, Yu kalu nolo: Asia hen a:la:ta:ga: mio: a:no: a:na sen ko:lo: i a:ma:yo: nemo:wo: digali sa:lakilo: mo:walilima:no:wo: dowo:lalega, kalu i a:no: gi siwa:la kagafo:liki ne a:na mo:walilima:no: o:li. ²⁰ Kalu i a:no: wilo:malalega, kalu o:go:do: sab wema:yo:, kanisol inido:wo: Ya:lusalem kegeakilo: ne mo:walilo: a:namio:, nilo: hala dimido: ba:ba: a:no: gemo:wo: sama:ki, giyo: imo:wo: dabu bo:ba. ²¹ Ililo: to ne o:lia:lo: golo sa:ma:ibo: imilig we. Iliyo: nelo: mo:walilo: amio:, ne halale sa:laki, 'Godeya:lo: sowo: kalu ko:lo: a:ma:la:do: a:dasi alifa:ib a:no: hendele dimidama:ib a:la:liki niyo: tilidabu ko:lo: ne o:go: a:na mo:walilab.' ” Fol eyo: to a:na edo:.

²² Fela:ks eyo: Alana: Man kudu ha:nan a:no: e asulo: ko:lo: mo:walilima:no: a:na ele alita:ga:, imo:wo: a:la:sio:, “Da:la:diya: misa: kalu, Lisias, e yalikiyo:, gililo: mo:walilab we, niyo: a:na alobana sa:ma:no:.” ²³ A:la:ta:ga: Fela:ks eyo: da:la:di bo:fo:lowanbo:wo: a:la:sio:, “Giyo: Fol e dibolo aya disa:la:bi. Ko:sega, ene mili kaluwa:yo: eka asuwa:foma:ki, togo: ka:la:so:bo” a:la:sio:.

Dona a:la:yo: Folo: dibolo aya sen.

²⁴ Ho:len nolo: ta:ta:sa:ga:yo:, Fela:ksa: inga Dulusia, e Yu ka:isale ko:lo: a:la:yo: Folo: disalifo:labdo: a:na ha:na:ga:yo:, Folo: ho:lelia:sa:ga:, Fol elo: Ya:su Keliso tilidabu a:no: malolabiki, a:la:yo: da:da:len. ²⁵ Fol eyo: digalo: doma:no: man o:lia: kalu enen a:ma:la:lo: asulo: tilidoma:no: man o:lia: Godeya: tif amilo: nio: mo:walilima:no: man a:no: widabikiyo:, Fela:ks e tagila:sa:ga:, a:la:sio:, “A:naka elema! Ne tif amio: ho:lenu: dowalega, ge ho:ida:sa:ga:, a:na toma:no: ko:lo: ge hamana.” ²⁶ A:la:ta:ga: Fela:ks eyo: Fola:yo: emo:wo: moleyo: dimina:ki a:la:asulo: ko:lo: ho:len nol amio: e Folo: ho:ida:sa:ga:, towo: nenela:sen. ²⁷ Dona a:la:yo: ta:ta:ga:yo:, Bosias Festus e gamani misa: kalu ho:gi dowabikiyo:, Fela:ks eyo: Yu kaluka:isale sagalema:kiyo:, Folo: dibolo aya ka o:mesea:ki ta:taki, Fela:ks e misa: kalu eleno: a:na ta:fo:.

25

Fol eyo: Festus siwa:la kagayo:

¹ Festus e gamani misa: ho:giyo: dowakiyo:, ho:len otaleno: Sesalia sa:ga:yo:, e Ya:lusalem halonamio: a:na ane. ² Festus e a:na fa:la:dowabikiyo:, bobalo: so:mia:sen misa: kalu i o:lia: Yu ko:go:do: kalu i o:lia:yo: elo:wa fa:la:dowakiyo:, Fol elo: hala dimido: a:no: emo:wo: mal-olo: me. ³ Festus eyo: iyo: asuwa:foma:ki, iliyo: emo:wo: dabu ba:dakiyo:, Fol e a:ma:la: Ya:lusalem iliga:foma:ki, ha:na:lo sio:. Mo:wo: Fol e Ya:lusalemo: yalikiyo:, iliyo: e toga banaifo:la:ga: a:na sana soma:no: dimidaifo:liki, dabu ba:ba:. ⁴ Iliyo: a:la:dabu ba:dabiki, Festus eyo: a:ma:la: a:la:sio:, “Fol e Sesalia dibolo aya sab a:la:ta:ga: ne a:namio:

ko:na:ma ha:na:no. ⁵ A:la:fo:ko:lo: Fol e hendele hal-
abo: dimido:lalega, misa: kalu gililo:wo: nolo: ne o:lia:
ha:na:sa:ga:, a:na mo:walilima:no:” a:la:sio:.

⁶ Festus e ho:len ola:fo: o: do:la:fo: i o:lia: o:la:ga:yo:,
e Sesalia a:na ti ane ko:lo:, ho:len a:ma: fa:s amio:, e
mo:walilima:no: aya ha:na:ga: silikiyo:, Fol e mena:ki,
ho:ido:. ⁷ Fol e a:na tindabikiyo:, Yu kalu Ya:lusalem
a:la:ta:ga:lo: mio: i a:ma:yo:, Fol e banagalia:foliki, elo: mo-
gago: dimido: a:no: Festus e dabuma:ki sa:la:len ko:sega,
hendele sa:lab a:la:bo: mo:fanda asulo:. ⁸ Iliyo: emo:wo:
diga:li sa:la:sa:ga:yo:, Fol eyo: enena:ma:la: asuwa:takiyo:
a:la:sio:, “Niyo: Yuwa: mano: mada mo:o:go:so: a:la:ta:ga:,
Godeya: Malilo: a a:no: mo:mogagila: a:la:ta:ga: gamani
misa: kalu Sisamo:wo: mogago:lo: mo:dimido:.” ⁹ Fol eyo:
a:la:sa:la:sa:ga:, Festus eyo: Yu kaluwo: sagale alitakiyo:,
Folbo:wo: a:la:dabu ba:ba:, “Ge Ya:lusalem ha:na:sa:ga:,
ililo: gemo:lo: diga:lilab we, ni siwa:la mo:walilima:no:wo:
o:liyele?”

¹⁰ A:la:dabu ba:dabiki, Fol eyo: a:la:sio:, “A, ne Sisa
elo: mo:walilan a wena mo:walilab ko:lo: ne wenaka
mo:walilima:no:. Niyo: Yu kaluka:isalemo:wo: halabo:
mada mo:dimido: a:la:bo: giyo: asulo:. ¹¹ Niyo: hala
nowo: dimido: ami sana soma:no: kibo:bowo:, ne mo:nai
ho:no:bo:lo. Ko:sega ililo: nemo:lo: su agelabko: hen-
delema ko:lo: giyo: ili dagi amio: dia:tab a:no: digalo:ma.
Ne mada Sisa ene mo:walilima:ki asulab.”

¹² Festus eyo: to a:no: ene kanisol o:lia: nenela:sa:ga:,
eyo: a:la:sio:, “Ge Sisamo:wo: mo:walilima:ki
dabuba:daleba: ko:lo: ge Sisalo:wa ha:na:ib.”

Festus eyo: misa: kalu Agiliba o:lia: nenelo:

¹³ Ho:len nolo: ta:ta:sa:ga:yo:, misa: kalu Agiliba o:lia:
ado Benaisi o:lia:yo: Festuso: ba:ba:ni ya:sa:ga:, Sesalia

a:na fa:la:dowo. ¹⁴ A:la:yo: ho:len modo:wo: a:na si-
 likiyo:, Festus eyo: Fol elo: mo:walilo: a:no: misa: kalu o:lia:
 nenelaki a:la:sio:, “Fela:ks elo: dibolo kalu nowo: wenaka
 to:lo alita:ga: ta:fo:gane ko:lo:lab. ¹⁵ Ne Ya:lusalemdo: ane
 amio:, bobalo: so:mia:sen misa: kalu i o:lia: Yu ko:go:do:
 kalu o:lia: i a:ma: nemo: aloba:da:sa:ga: wa:dema:ki, salifa:
¹⁶ Ko:sega niyo: imo:wo: a:la:sio:, ‘Lom nili man amio:,
 kalu noma:yo: kalu nolbo:wo: towo: diga:li sa:la:sa:ga:, mo:
 mo:walilo: amio:, “e dimido:” a:la:bo: mo:sa:la:sen. Tamin
 amio: emo:lo: diga:li sa:lab kalu o:lia: kagafo:likiyo:, eyo:
 towo: dinafa fanda sa:lab ami, niliyo: mo:walilia:sa:ga:,
 a:na fanda ga:fa:ib.’ ¹⁷ Niyo: imo:wo: to a:no: wido: ko:lo:
 ne a:ma:la: yakiyo:, i o:lia: mio: ko:lo: ho:len a:ma: fas
 amio: niyo: iyo: mo:ka:laki, ne mo:walila:sen aya ha:na:ga:
 silikiyo:, kalu a:no: mena:ki ho:ido:. ¹⁸ Yu kaluwa:yo:
 dasila:sa:ga: Fol elo: hala dimido: sa:lab amio:, nilo: asulo:
 a:no: iliyo: a:la:bo: mo:sio:. ¹⁹ Iliyo: ini gulugululan man
 a:no:lia: sowo: kalu nowo: ene wiyo: Ya:su a:no:lia: sa:laki
 kego:. Kalu a:no: dasila:sa:ga:, mela:no: a:lab a:la:liki Fol
 e sio: ko:lo: egelebo: towa:yo: kego:. ²⁰ To ililo: sa:lab a:no:
 ko:lo: nilo: alobana walama:no: babale dowabiki, niyo: kalu
 e Ya:lusalem ha:na:sa:ga: a:na mo:walilima: hamana:ki,
 dabu ba:ba:. ²¹ Ko:sega e a:la:bo: mo:dimidama:no: a:laki,
 e Sisa ene mo:walilima:ki, dibolo aka yasi mesa:no: asulo:
 ko:lo: niyo: e Sisalo: amio: iliga:fa:no: togo: semo: ba:dabiki,
 e dibolo ka ta:fo:lo:l.” ²² Festus eyo: a:la:sa:labiki, Ag-
 iliba eyo: a:la:sio:, “Kalu a:ma: enedo: to sa:labo:, no:no:n
 mada da:ba:no: asulab.” A:la:ta:ga: Festus a:la:sio:, “Ge ali
 da:ba:ib.”

Fol eyo: Agiliba emo:wo: malolo: me.

²³ Ho:len a:ma: fas amio: Agiliba o:lia: Benaisi o:lia:yo:
 ya:ga: yakiyo:, kaluka:isaleyo: a:la:ma: wiyo: wabulu sio:
 ko:lo:, kegea:sen aya tinakiyo:, da:la:di misa: kalu i o:lia:

ko:go:do: kalu o:lia:yo: egele ti ane. Festus eyo: Folo: tililia: mena:ki sio: ko:lo:, Folo: tililia: fa:la:dowabiki, ²⁴ Festus eyo: a:la:sio:, “Misa: kalu Agiliba, ge a:la:ta:ga: kaluka:isale wenamilo: kegeo: gio: kalu we bo:ba. Ne Ya:lusalemdo: ane amio:, Yu kaluka:isale ililo: gadio:wo: nemo: sama: mio: a:la:ta:ga: Sesalia a:namio:lo: nelo:wa ya:sa:ga:, kalu we sanalema:no: a:la:likiyo: halale sio:. ²⁵ Niyo: mo:walilo: amio:, elo: sanalema:no: man hala dimido: nowo: mo:ba:ba: ko:sega, eneno: e Sisamo: mo:walilima:ki a:la:dabu ba:dabiki, niyo: e Lom a:na iliga:fa:no: saefa: ²⁶ Niyo: e iligetakilo: hala elo: dimido: a:no: sa:sa:lelia:ga:, Lom alan misa: kalumo:lo: iliga:fa:no:wo: mo:bo:do:l ko:lo: o:gdo: kalu kegeo: gio: tambo a:la:ta:ga: misa: kalu Agiliba gilo: tambo dabuma:kiyo:, kalu we gilo:wa tililia:mio:. To elo: sa:lab a:no: nio: da:da:sa:ga: nenelakiyo:, mo:fo:s amilo: nilo: sa:sa:lima:no:wo: a:na doma:ib. ²⁷ Mo:wo: niyo: dibolo kalu nowo: elo: hala dimido:wo: mo:fo:s amio: mo:sa:sa:la:sa:ga: iligetalega, man a:no: hala dimidama:no:lo:b a:la:asulo:l.” Festus eyo: imo:wo: a:la:sio:.

26

¹⁻² Agiliba eyo: Folbo:wo: towo: a:la:sio:, “Gilo: sa:ma:no: asulo: aumbo: sama.” A:la:sa:labiyo:, Fol eyo: dagiyo: duluda:sa:ga:, emo:wo: a:la:sio:, “Misa: kalu Agiliba, niasi Yu kalu ililo: nemo:lo: diga:li sa:lab a:no: o:go: ne gi milifa kagafo:liki, fanda sama:kiyo: fogo: dimiabko:, ne sagalo: ³ Mo:wo: giyo: Yu nili mano: dinafa asulo: ko:lo: nili tilid-abu ko:lilo: amilo: aloba:dakiyo: kego: a:no:lo: ge asulo: A:la:fo:ko:lo: nilo: gemo:lo: fanda sa:ma:nigo:l we, dinafa da:da:bi.

⁴ “Ne so:wa silikiyo:, niasi kalu o:lia: sa:ga: analiakiyo:, ne Ya:lusalem a:na sen ko:lo: nilo: man dimida:i mio: a:no: Yu kalu iyo: tambo fanda asulufo:lab. ⁵ Fa:lisi

kaluwa: ele ko:li ko:lilo: difa: a:no: gulugululan nolba:lo: ele difa: a:no: tinio: ko:lo:lab. Fa:lisiya: ele difa: a:no: nelo: kudu ha:na:sen ko:lo: dona modo: us a:namio: iliyo: ne dinafa asulo:. Iliyo: ne dinafa fanda sa:ma:no: dowo: ko:sega a:la:do: mo:gab. A:la:ta:ga: Fa:lisi kalu nio:, Yu nililo: gulugululan man ko:li ko:lilo: widan us amio:, ele kudu ha:na:sen a:no:, nolo: nili tinio: ko:lo:lab. ⁶ Ko:sega Godeya:lo: nili ma:mu imo:wo: to dinali sio: a:no: hendele ilili alifa:ib a:la:likiyoy:, ne hendele tilida:daki, yasila:len ko:lo:, o:go: ne a:na mo:walila:lab. ⁷ A:la:ta:ga: Yuwa: so:lo: kugula:fo: a:ma:yo: Godeya:lo: dinali sio: a:no: ko:lo: ilili alifoma:kiyo:, iliyo: ho:lenowo:lo:, nuluwo:lo: Godeyo: wabuda:liki yasila:sen. Misa: kalu Agiliba, nelo: dinali sio: imilig a:no:ko: tilida:dabiki, iliyo: a:na mo:walilaki, diga:li sa:lab. ⁸ Godeya:yo: sowo: kaluwo: a:ma:la: a:dasi alita:sen a:la:do: Yu kalu gio: mo:tilida:daidko: mo:wo: ha:?

⁹ “Tamin amio:, Ya:su Nasa:la:do: a:ma: wi ko:lo: wa:la: sa:nama:kiyo:, niyo: man ko:li ko:lilo:wo: halaido: dimidama:no: a:la:tiliasulo:. ¹⁰ Bobalo: so:mia:sen misa: kalu iyo: asulo: imilise dowabiki, niyo: ini wiya ilikiyo:, ne Ya:lusalem mo:mo:dakiyo:, Ya:su amilo: tilidabu kalu modo:wo: dibolo aya to:lolo:. A:la:ta:ga: kalu i a:no: sana soma:nikiyo:, niyo:lo: ‘sanama’ a:la:sa:la:sen. ¹¹ Niyo: Yu kaluwa: tolo: wida:sen a nowa nowa a:la: sia:likiyoy:, Keliso kaluka:isaleyoy: yame tandeaki, hida:yo: ko:li ko:lilo: imo: dimia:sen. A:la:ta:ga: ini tilidabu a:no: tafoma:kiyo:, dibo:do:. Ne imo:wo: mada alan gadiakiyo:, iyo: nagalo:wo: dima:ki, Yu kaluma amisa:n amio: hen ko:li ko:lilo: a:na keda:li sia:len.

¹² “Ho:len imilise no amio:, nanog a:no: ko:lo: dimidama:kiyo:, bobalo: so:mia:sen misa: kalu iliyo: halaido: nemo: dimiabiki, Damaskas amisa:na ha:na:ni ane. ¹³ Misa: kalu, Agiliba ge da:da: melea. Ne tog a:na ha:na:len amio: disi dowabikiyo:, ho:wo: mada alan, ofa:siyo: o:ngo:ma

ko:lo: Hebene halona a:la:ta:ga: so:solelia:ga: tindakiyo:, ne o:lia:lo: ane kalu a:no:lo: tambo ho:lelia:ga: dia:tabiki ba:ba:.¹⁴ Nio: hena sulufo: ti ha:na:sa:ga:, fufulufo:liki dabu amio:, nemo:wo: Alam to sa:lakiyo: a:la:sio:, ‘So:l, So:l giyo: nemo:wo: nagalo: waga dimiaya? Gilo: dimidako:, mo:lo:ma ka dimidab ko:lo: i meyo:wa:lo: go:no:n a:ma:la:lo: olo:wo: a:ngab.’*

¹⁵ “A:la:sa:labiki, niyo: ‘Alan, ge o:ba?’ a:la:sio:.”

“Ne Ya:su. Gilo: mogaga:leko: Ne.¹⁶ Ge dasila:sa:ga: kagama. Niyo: ge no:no:n nanog dian kalu fa:la:doma:ki da:feyo:. Gilo: ba:da:sa:ga:lo: asululiab a:no:lia:, nilo: tifa gemo:lo: a:walama:no: a:no:lo:, kalu nolbo:lo: walama:no: a:no:, ge ko:lo: da:fema:no: a:la:liki, ne gelo:wa fa:la:doma:mio:.¹⁷⁻¹⁸ Giasi kalu o:lia: Yu kaluma o:lia:ma:yo: ge mogagima:no: dowalikiyo:, niyo: ge gasilia:no:. Yu kaluka:isalema ili siyo: fagela:sa:ga:, iyo: sululeyo: ta:ta:ga:, ho:len doba:da: nodolaki, Seteneya: halaido: amilo: elen a:no: ta:ta:ga:, Godelo:wa hamana:kiyo:, Niyo: ge Yu kaluka:isalema ilo:wa iliga:fa:no:. Iyo: a:la:dimidalikiyo:, mogago: ililo:wo: hala:sa:ga: ga:lila:ma:no: a:la:ta:ga:, kaluka:isale ne tamina tilida:da:sa:ga:lo:, wi ililo: dia:sa:ga:lo: sab o:leo:ngo: dimiaki, i o:lia: gasalifa:no:’ Alana:yo: nemo:wo: a:la:sio:.”

¹⁹ “A:la:fo:ko:lo: misa: kalu Agiliba, na:lo: ho:le ba:ba: a:no: mada kudu ane.²⁰ Ne kaluka:isalemo:wo: widakiyo: a:la:sio:, ‘Gililo: mogago: dimida:seno: ta:ta:sa:ga:, Godelo: doba:da: nodola:bi. A:ma: fa:s amio:, asulo:wo: hendele nodolo: a:la:liki widakiyo:, man nafayo: dimida:lubi.’ Tamin amio: niyo: Damaskas amisa:n kaluka:isalemo:”

* 26:14: Bale sio: a:no:, Kaluli towa:yo: sa:lano: we, “Giyo: da: inso:wo: silo: doba:da:yo: tila:so:bo:.” Bale sio: a:la: a:no: ha:go: we, giyo: nowo:mbowo: nagalo: dimia:ki go: ko:sega nagalo: a:no: go:no:n dia:ib.

wido:. A:la:ta:ga: Ya:lusalem o:lia: Yudia hen tambo: amio: ha:na:ga: ilikiyo: wida:len. A:la:ta:ga:yo:, ne Yu kaluka:isalema imo:wo:lo: wida:li ane. ²¹ Niyo: a:la:wido: ko:lo: ne Godeya: Malilo: aya silikiyo:, Yu kalu iyo: ne ta:lia:sa:ga:, sana soma:no: asulab. ²² Ko:sega ne ho:len a:na a:la:ta:ga: mio: amio:, Godeya:yo: ne asuwa:ta:i ya:ga:, o:go: ne wena kagafo:liki, wilo: kalu o:lia: wilo:ma kalu o:lia:mo:wo: to hendeleyo: malolo: mio:l. To nolo: mo:malolo: miakiyo:, Moses o:lia: dinali sa:lan kalu o:lia:ma:lo: kelego: fa:la:doma:ib a:la:do: sio: a:no:ko: wido:l. ²³ To a:no: we, Godeya:lo: Dafeyo: Kalu e nagalo: alan dia: ha:na:ga: sota:ga:yo:, sowo:lo: mo:dasilan a:no: tamin amio: e ko:lo: a:dasima:ib. A:la:dimida:sa:ga:, eyo: ene kaluka:isale o:lia: Yu kaluka:isalema o:lia:mo:wo: Godeya: ho:len a:no: ko:lo: walama:ib. Dinali sa:lan kaluwa:yo: a:la:bo: fa:la:doma:ib a:la:likilo: dinali saefa: a:no: niyo: wido:l.”

²⁴ Fol eyo: to a:no: o:sa:la:lenka, Festus eyo: halale-laki a:la:sio:, “Ge no:nololowo: kalu. Ge asulo:wo: modo: diabiki, asulo: gilo:ko: no:nolab.” ²⁵ A:la:sa:labiki, Fol eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, “Misa: kalu Festus, ge wilo: ko:lo: ne mada no:nolo:ma. Nilo: to so:lo:l wenamio:, mo:wo: da:labiki hendele so:lo:l. ²⁶ To nilo: so:lo:l we, wo:no:lebo: mo:dimido: ko:lo: Misa: kalu Agiliba e dabu, ne a:la: asulo:l. E asulo: ko:lo:labiki, niyo: kalab amio: emo:wo: a:na malolo: ²⁷ Misa: kalu Agiliba ge, dinali sa:lan kaluwa:lo: sio: a:no: ge tilida:daya? A:, niyo: ge hendele tilida:dab a:la:asulo:l.” ²⁸ A:la:sa:labiki, Agiliba eyo: Folbo:wo: a:la:dabu ba:ba:, “Ho:len abolda:su wenaka, ne asulo: nodola:sa:ga:, Kelisowa tilidabuma:ki sa:laye?”

²⁹ A:la:sa:labiki, Fol eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, “Ho:len o:g wenakabiyo:lo: o: ho:len sambo dowai ha:na:ga:lalikiyo:lo:, gelo: a:la:ta:ga: kaluka:isale nilo:

sa:labdo: da:da:likilo: sab we tambo, ne o:ngo: doma:ki, Godemo: dulugu so:lo:l. Ko:sega sa:ni wema:yo: giyo:lo: galolo:ma:kiyo: mo:asulo:.”

³⁰⁻³¹ Fol eyo: a:la:sa:la:sa:ga:yo:, misa: kalu Agiliba o:lia: Festus o:lia: Beniasi o:lia:lo: sen kaluka:isaleyo: a:na dasilia:ga:, ha:nakiyo:, egelebo: nenelaki a:la:sio:, “Kalu we halalo: mo:dimido: ko:lo: e dibolo amio: to:loma:no:wo: o: sanasoma:no:wo: mo:lo:malo:b.” ³² A:la:go:ko:lo: Agiliba eyo: Festusbo:wo: a:la:sio:, “Kalu we eneno: e Sisamo: mo:walilima:ki a:la:bo: mo:sio: kibo:bowo:, e ga:li sili alifo:lo” a:la:sio:.

27

Fol e Lom ane

¹⁻² Iliyo: nio: ho:n ko:suwa disa:la:sa:ga:, Itali hen a:na ha:na:no: a:la:saefa: ko:lo: Folo: a:la:ta:ga: dibolo kalu nolo: tililia:sa:ga:, da:la:di fudo: otalen bo:fo:lowan kalu nowo:, Yulius ko:lo: emo: tililia: hamanaki ta:fo:. Yulius eyo: Loma: misa: kalu alan ene ami us a:na nanogo: dimida:sen. Ho:n ko:su nowo:, Adamitium a:la:ta:ga:lo: mio: a:no: Esia hen a:namida: amisa:n ko:li ko:lilo:wa fa:la:dowa:li a:la:liki ha:na:nigabiki, nio: a:na disa:la:sa:ga: ane. Masedonia hena, Tesalonaika amisa:n kalu nowo:, Alistakus e ni o:lia: disa:la:sa:ga: ane. ³ A:ma: kea:fowo:, nio: Saido:n a:na fa:la:dowakiyo:, Yulius eyo: Folo: nofolasa:ga: asuwa:takiyo:, Fol e ene mili kaluwa:yo: asuwa:foma:ki a:lakiyo:, Fol e ga:li sia:mela:ki ta:fo:. ⁴ Nio: a:ma:la: disa:la:sa:ga: ha:nakiyo:, fufayo: nilo: doba: yabiki, nio: Saibulu hen ho:na:lo: hegefa: anib fufalo: mo:ba:ma:no: a:namida: ane. ⁵ Saibulus hena ta:ta:ga:yo: nio: so:lu ho:n alan a:no: onolo ta:notakiyo:, Silisia o:lia: Bamfilia hen a:no: tininita:ga: aneyo:, Lisia hen amio:, Maila amisa:na fa:la:dowo:. ⁶ A:na fa:la:dota:ga:yo:, Yulius eyo: ho:n

ko:su nowo: Alegsandia a:la:ta:ga: ya:ga:, Italilo: ha:na:ibo: ba:da:sa:ga:, nio: ho:n ko:su no a:na disa:ma:no: sio: ko:lo:, nio: ua disa:la:sa:ga: ane. ⁷ Ho:len nolo: nio: ho:n ko:su a:no: ha:sa ha:na:ga: ha:nakiyo:, Nidus amisa:n anib a:na fa:la:dowo: ko:sega, fufayo: nilo: ha:na:no:lo: doba:da: yab ko:lo:, tigini ha:na:no:wo: mo:dowabi, nio: nodota:ga: Kilit hen a:namida: ha:na:no: ha:nakiyo:, hen ko:lo: bofiya:, Salmone a:na ta:ta:ga:yo: Kilit ho:na:lo: hegefa: anib fufalo: mo:ba:ma:no: doba:da: ane. ⁸ Nio: Kilit hen a:nib a:na halaido: ba:da:i ha:na:la:ga:, ho:n ko:sulo: kagaya:sen hege ane hen nafa, Lasea amisa:n anib a:na fa:la:dowakiyo: kagayo:. ⁹ Nio: ho:len modo:wo: a:na wala:sa:ga:, Yu ilililo: ma:n o:lo: mo:ma:no: ho:len a:no: o:ma tinio: ko:lo: fufalo: yan ho:lenu: fa:la:dowo: ko:lo:, nio: ho:n ko:suwo: ha:na:no:wo: halaido: doma:nigab. Fol eyo: tagilaki, imo:wo: hagugu sio:, ¹⁰ “Kalu gio: dabuma. Nio: o:go: ho:n ko:su we ka ha:nalega, nio: mogagakiyo:, kelego: o:lia: ho:n ko:su o:lia:yo: walaki, nio: nolo: soma:no:.” ¹¹ Fol elo: sio: a:no:, Yulius eyo: mo:tili da:daki, ho:n ko:sulo: biso: o:lia: o:lo: dia:ha:nan kalu o:lia:ma:lo: to sa:labdeyo: ko:lo: kudu ane. ¹² Fufa alano: yalikiyo:, nio: ho:n ko:sulo: kagaya:sen hege ane hen a:namilo: mesa:no:wo: halaido: doma:ib ko:lo:, ho:n ko:su amilo: sen kalu modo:wa:yo: saitakiyo:, Kilit hen anib doba:da: ha:na:ga:, Fina:ks amisa:n a:na ha:na:ga: sena, fufa alano: ho:len a:na yalikiyo: nio: a:na mesa:no: a:la:liki saefa:. Mo:wo: Fina:ks a:namio:, ho:n ko:sulo: kagaya:sen hege ane hen nafa ko:lo: nio: dona fufa yabo: a:na kagafo:liki, yasi mesa:no:wo: nafa ko:lo:lab*.

Fufayo: alan mio:

* 27:12: Baibel a:la:salaki, ho:n ko:sulo: kagaya:sen hege ane hen a:namio:, fufayo: ofdo: tinan kinidoba:da:yo:lo: ofo: tinan ilibdoba:da:yo:lo: a:namida: mio:.

¹³ Fa:fa:so: fo:fo:ndolo doba:da: yabiki ba:ba:sa:ga:, ililo: nenela:sa:ga:lo: saefa: a:no: dimidama:no: ho:lenu: fa:la:dowab a:la:asulakiyo:, iyo: ko:suwo: fasila:sa:ga:, Kilit hen aniba ha:na:ga: ane. ¹⁴⁻¹⁵ A:na ha:na:sen amio:, mo:amalela: a:naka fufa alano:, Kilit hendo: doba:da: a:la:ta:ga: yakiyo:, ho:n ko:su a:no: anilia:ga: ha:naki, fufalo: yab doba:da:lo: nodoma:no:wo: halaido: dowabiki, nio: ho:n ko:su a:no: fufaya: dia:hamana:ki ka ta:fo:. Fufa a:ma: wiyo:, Yulakilo:† a:la:sa:lan.

¹⁶ Nio: ha:na:sa:ga:, ho:na:lo: hegefa: hen ha:lu nowo:, Kauda a:na fa:la:dowakiyo:, fufaya:yo: mo:bama:ki, anib a:na ha:na:ni ane. A:na ha:nakiyo:, ho:n ko:su ha:lu nolo: ko:lo: susululia: yab a:no: mo:basale hamana:ki, ho:n ko:su alan a:ma: wa:la dia:ta:ga: melakiyo:, halaido: dimido:. ¹⁷ Nio: halaido: ba:da:i ha:na:la:ga:, dia:takiyo:, ho:n ko:su alan a:no: halalema:kiyo:, kegel nolo: ho:n ko:su a:ma: ha:ga to:lo felesa:ga:, nodolo: o:lia: sili sunu alifa:. ¹⁸ Fufa alan yakiyo:, ho:no: ma:fio:wo: alan a:ma:yo: ho:n ko:suwa mada alan bese tandeo: ko:lo: a:ma: kea:fowo:, ho:n ko:su amilo: kelego: disa: a:no: ho:na mo:mo:da sandifelo:. ¹⁹ A:la:ga:i ha:na:la:ga:yo:, ho:len asola: fa:la:dowabikiyo:, iliyo: ho:n ko:sulo: hamana:kilo: nanogo: dian kelego: nol a:no: ene dagiya: dia:ga: ho:na sandifelo:. ²⁰ Ho:len modo: sen a:namio:, of o:lia: tamin o:lia: mo:ba:daki, fufayo: alan o:ya:lab a:ma:yo:, nili asulo:wo: kelegelaki, nio: soma:nigo:bo:lo:b a:la:asulo:. ²¹ Ho:lenu: modo: sen a:namio:, kalu i a:no: ma:no:lo: mo:mo:mo: dowa:i mio: a:no: ba:da:sa:ga:, Fol eyo: dasilia:ga: a:la:sio:, “Kalu gio:, gio: Kilit hen a:na mo:ta:fo: mia:no: a:la:likiyo:, nilo: gimo:lo: hagugu to sio: a:no: kudu ane kibo:bowo:, hida:yo: we gio: mo:ba:daki, kelego:wo: mo:walemo:lo. ²² Ko:sega o:go:

† 27:14-15: Yulakilo: to a:no: Gilig to, ko:lo: ama: ha:go: we. Fufa ofdo: yan kinidoba:da: mio:.

niyo: gimo:wo: a:la:so:lo:l. Gio: imilig nowo: ho:na:yo: mo:kanda soma:ib, ko:lo: gio: mo:tagilaki, halaido: doma. Ho:n ko:su wenako: mada mogagima:ib. ²³ Ne Gode eno: dowaki, emo: wabulu sa:la:sen ko:lo: ali nuluwo: ene ma:mul kalu nowo: nelo:wa ya:ga: kagayakiyo: a:la:sio:, ²⁴ 'Fol ge tagila:so:bo. Ge ha:na:ga: Sisaya: siwa:la kagafoliki, mo:walilima:ib ko:lo: Godeya: ge ko:lo: kanulakiyo:, ho:n ko:su amilo: disa: kalu a:no:lo: Godeya:yo: tambo gasilialiki, mo:soma:ib' a:la:sio:. ²⁵ A:la:fo:ko:lo: Godeya:yo: nemo:lo: sio: o:leaum ka dimidama:nigab a:la:tiasulo:l ko:lo: gio: halaido: dowaki, tagila:so:bo. ²⁶ A:la:bo: fa:la:doma:ib ko:sega tamin amio: fufaya:yo: ho:n ko:suwo: dia: ha:na:ga:, ho:na:lo: hegefafa: hen a:na basama:ki ha:na:no:." Fol eyo: imo:wo: a:la:sio:.

²⁷ Nio: Medita:linean so:lu ho:n us a:naka sia:leno:, ho:len agelo:wo: do: a:la:ta:ga: fa:la:da:in dowabikiyo:, nulu usamio: ho:n ko:sulo: dia:sian kalu iliyo: ha:la:ya dowabolo:b a:la:asulo:. ²⁸ A:la:asulakiyo: iliyo: me amio: hida:yo: suda:sa:ga:, ho:n ki da:fe ba:ba: agelo:wo: 40 mita a:la:fo: fa:la:dowo:. A:la:ta:ga: o:fina:ga: a:da:fe ba:ba: amio:, 30 mita a:la:fo: fa:la:dowo:. ²⁹ Nio: ho:n ko:su we ulo: elena ha:na:ga: basama:nigabele a:la: kele asulakiyo:, iliyo: go:fo: ki hida:yo: fa:la:da:in, me amilo: sunualifelo: a:no: ho:n ko:suwo: halale kagafomelea:ki, a:na fage to:lolo: A:la:ta:ga: ho:le balima:li, inin godemo: dulugu sa:la:len.

³⁰ Ho:n ko:sulo: dia:sian kalu iyo: sili alifo: ha:na:no: asulakiyo:, iyo: go:fo: ki hida:yo: nolo: ko:lo: migifa fage to:lolabolo:b a:la:bo:ba:ki dikidakiyo:, iyo: ko:su ha:lu wa:lamilo: difa: a:no: fagela:sa:ga:, tolola:li tiane. ³¹ Ko:sega Fol eyo: Yulius o:lia: da:la:di kalu o:lia:mo:wo: a:la:sio:, "Ho:n ko:sulo: dia:sian kalu i wema:yo: ho:n ko:su we ta:ta:ga: nai ha:nalega, gilo: gasilia:no: togo: aundo:ma doma:ib." ³² A:la:salabikiyo:, da:la:di kalu i

a:ma:yo: ho:n ko:su ha:lulo: fage to:lolab me a:no: gede alitabiki, ho:n ko:su a:no: sulufo: tina:ga:, ha:lelea:gane.

³³ Ho:idabikiyo: Fol eyo: imo:wo: ma:no:wo: maya:kiyo: a:la:sio:, “Gio: ho:lenu: do: a:la:ta:ga: fa:la:da:in amio:, kele asulo:wo: alan dowo: ko:lo: ma:no:wo: mo:dinafa mo:no:.

³⁴ A:la:fo:ko:lo: gio: ma:no:wo: maya. Mo:nalega, halaido: aundo:ma dowaki soma:ib. Ko:sega gio: ma:no: nalega, gio: imilig nowo: hida:yo: imilig mo:dia:ib”

³⁵ Fol eyo: to a:no: sa:la:sa:ga:yo:, eyo: ma:n so:fa: nolo: dia:sa:ga:, ili milifa kagafo:liki, Godemo: mada o:m a:la:sa:la:sa:ga:, a:na gululia:ga: mo:no:.

³⁶ A:la:ta:ga: iyo: tambo asulo:wo: halaido: a:dowakiyo:, ma:no:wo: a:na mo:no:.

³⁷ Iyo: ho:n ko:su usamilo: disa: agelo:wo: 276 a:la:fo: ko:lo: sen.

³⁸ Iyo: tambo ma:no:wo: na:sa:ga:yo:, ho:n ko:su hideyabena:ki, da:si wit wo:fa: a:no: so:lu ho:na sandifelo:.

Ho:n ko:su basali ane.

³⁹ Ho:le bidabikiyo:, iyo: hen nowo: ba:ba: ko:sega heno: we o:mo:lo:b a:la:bo: mo:fanda asulo:. Iyo: ho:n anib amilo: dugu ane a:na sa:felo:wo: ba:da:ga:, ho:n ko:su a:namio: o:li kagama:no:lo:b a:la:asulaki, iyo: a:namida: ha:na:ga:, sa: wa:la kagama:niki a:la:sio:.

⁴⁰ A:la:go:ko:lo: iliyo: go:fo: ki hida:yo: fa:la:da:indo: suwo: me a:no: gegedela:sa:ga:, ho:n a:naka ta:felo:.

A:la:ta:ga: ho:n ko:sulo: nodoma:no:lo: melo: me a:no:lo: fagela:. A:la:ta:ga: ko:su hamana:kilo: so:g deheda:sen a:no: migiya amilo: a:na fage dehele alita:sa:ga:, fufayo: a:na balia: ha:na:ga:, sa: wa:la kagama:ni ane.

⁴¹ Ko:sega so:lu ho:n uska o:ha:nakiyo:, ho:n ko:su migi ha:g a:no: say: halale gelabiki, mo:ililo: ko:lo:, tif doba:da:yo: ho:n ma:fiyo: alan gululia: yaki, ho:n ko:su seba bolabikiyo: basale ane.

⁴² A:la:gabikiyo: dibolo kaluwo: ho:no: dasia:takiyo: dalale ha:nabena:kiyo:, da:la:di kaluwa:yo: iyo:

yasalema:no: asulo:. ⁴³ Ko:sega Yulius eyo: Fol e mo:soma:ki asuwa:takiyo:, da:la:di kaluwa:lo: yasalema:no: asulo: a:no: ka:lakiyo:, kalu ho:ndo: dasa:sen a:no:, iyo: tambo ho:na ho:lufela:sa:ga:, dasa:i ha:na:la:ga:, sa:lo:wa fa:la:doma:ni hamana a:la:sio:. ⁴⁴ A:la:ta:ga: kalu ho:ndo: mo:dasa:sen a:no: tambo ho:n ko:su ko:lo: basali ha:na:siab heb a:no: ta:lidota:ga: ha:liliya: ha:na:la:ga:, sa:lowa hamana a:la:sio:. A:la:do: dimido: a:na ilikiyo: iyo: tambo ha:la:ya fa:la:dosdo: ko:lo: imilig nowo: ho:na:yo: mo:kanda sowo:.

28

Fol e Malta hena fa:la:dowo:

¹ Nio: tambo gendo: mo:dowo: ko:lo: ha:la:ya o:li dasilia:ga:, ha:la:ya fa:la:dowa:sa:ga:yo:, ho:na:lo: hegefa: hen Malta a:na fa:la:dowo:bo:lo:b a:la:asulo:. ² O:g a:namio: ho:no: tindaki hido: ko:lo:, kalu a:namilo: sen a:ma:yo:, nimo: mano: mada nafale dimidakiyo:, iliyo: deyo: gili alitaki, nio: dinafa tili dowo:. ³ Fol eyo: de eleyo: kegenelia:ga:, deya dia:tab amio:, sowa: kisa:wa:lo: usa delen ko:lo:, ofabiki handalowakiyo:, Fola: dagiya ma:buluta:ga: sunu helefo:len. ⁴ Amisa:n kaluka:isale a:ma:yo: sowa:yo: Fola: dagiyo: sunu helefolabiki ba:da:ga:yo:, egelebo: a:la:sio:, “Kalu we hendele tamin amio: kalu nowo: e sana sowo:lo:b ko:lo: a:ma: wa:l diakiyo:, e solu ho:n amio: soma:no: ko:sega e ha:la:ya dasefa: ko:lo: mo:mesea:kiyo:, so:wa: wema:yo: soma:ki o:lab.” ⁵ Iliyo: a:la:asulaki nenelo: ko:sega, Fol eyo: dagiyo: fugala:labiki, sowa: a:no: deya tagafo: tiya: a:la:ta:ga: e nagalo: mo:di. ⁶ Iliyo: Fol e dagiyo: da:ima:ibele, o: e wigibo a:naka soma:nigabele a:la:asula:liki yasila:li ane ko:sega, e amio: hida:yo: nowo: mo:fa:la:dowabikiyo:, iliyo:

a:no: ba:da:sa:ga:, asulo:wo: a:nodolaki, kalu we godelo:b a:la:sio:

⁷ Nilo: fa:la:dowo: hen a:no: Malta misa: kalu Bubilus ene hen ko:lo: eyo: nio: asuwa:takiyo:, ene aya tililia:ga:, ho:len otaleno: eyo: nio: dinafa bo:fo:len. ⁸ Bubilusa: iyayo: ofo: walaf o:lia: kuf nagalaki, ila: ho:n o:lia:yo: dowo: ko:lo: uwob ka alifo:len. Fol e elo:wa ha:na:sa:ga:, dagiyo: eya golofoliki, Godemo: dulugu sa:labikiyo:, e falelo:. ⁹ Elo: dimido: a:no: ba:da:sa:ga:yo:, ho:na:lo: hegefafa: hen a:namilo: walaf kalu sen nol a:no:, Fol elo:wa mio: ko:lo:, iyo: falele alifelo:. ¹⁰ Iliyo: nio: sagale alitaki, man nafale ko:li ko:lilo: nimo: dimido: ko:lo:, nio: ho:n ko:suwa ha:na:nigabikiyo:, kelego: nililo: mo:dowo: aumbo:, nimo:wo: tambo dimi.

Fol e Lom amisa:na fa:la:dowo:.

¹¹ Nio: ele otaleno: a:na sa:ga:yo:, ha:na:no: ko:lo:, ho:n ko:su nowo: Alegsandia a:la:ta:ga:lo: mio: a:no:, fufalo: mio: ho:len a:namio: Malta a:na kagafo:len. O:go: a:namio: fufayo: edo: ko:lo: ha:na:no: a:la:asulo:. Ho:n ko:su a:ma: migi amio:, madali gode ao a:la: a:no: misido: momada: alifa:. Madali gode a:no: so:wa a:la: alelo: imilig amilo: sa:la:li. Nio: ho:n ko:su a:na disa:la:sa:ga: ane. ¹² Nio: ha:na:sa:ga:yo:, Silakus amisa:n a:na fa:la:dota:ga:, ho:len otaleno: a:na sen. ¹³ Silakus a:no: ta:ta:ga: aneyo:, Legium amisa:na fa:la:dowo:. Ho:len a:ma: fa:s amio:, fa:fa:so: fa:s doba:da: yabikiyo: nio: ha:na:sa:ga:, ho:len a:ma: fa:s amio: Buteoli amisa:na fa:la:dowo:. ¹⁴ Amisa:n a:namio:, tilidabu kalu nolo: a:na galilia:ga:, iliyo: soagelo: imilig nowo: i o:lia: a:naka mesea:ki sio: ko:lo: a:na sa:ga:, Lom a:na ane. ¹⁵ Nilo: fa:la:doma:i yab a:la:bo: Lom amilo: tilidabu kaluka:isale nolo: da:da:sa:ga:yo:, iyo: nilo: galima:ni mio: ko:lo:, Abius Maget amisa:n ta:ta:sa:ga: mio:wo:, mageso: a nowo: A Otalen a:la:wikilo:lo: a:na galili. Fol eyo: kalu

a:no: ba:da:sa:ga:yo:, e Godemo: mada o:m a:la:sa:la:sa:ga:, e halaido: di.

¹⁶ Nio: Lom fa:la:dowo:sa:ga:yo:, Lom gamani kalu iyo: Fol e dibolo a amio: mo:to:lolaki, e ena:li a nowa mesea:ki ta:takiyo:, da:la:di kalu nolo: a:na bo:fo:melea:ki ta:fo:.

Fol eyo: Lom amio: to wido:

¹⁷ Ho:len otaleno: ta:ta:sa:ga:yo:, Fol eyo: Yu ko:go:do: kaluwo: ho:le kegea:sa:ga:, towo: imo:wo: a:la:sio:, “Ni nao i, niyo: kaluka:isale nililo:mo:wo: mogago:lo: mo:dimida:b a:la:ta:ga: nili ma:muwa: mano:lo: mo:mogagila: ko:sega, ne Ya:lusalem amio: mo:walilima:kiyo: ta:lia:sa:ga:, Lom kalumo:wo: a:na dimi. ¹⁸ Iyo: nemo:lo: diga:di sio: a:no: aloba:da:sa:ga:yo:, nelo: sana soma:no: mo:wo: mo:ba:ba: ko:lo: ne sili alifa:no: asulo:. ¹⁹ Ko:sega Yu misa: kalu iliyo: a:la:bo: mo:dimidama:ki asulabiki, ne Sisa emo: mo:walilima:ki a:la:liki dabu ba:ba:. A:la:dimido: ko:sega, Yu kaluka:isale na:lo:mo:wo: niyo: gadiakilo: imo:wo: a:mo:walilima:no:wo: nowo: aundo:ma. ²⁰ A:la:dimida:i mio: ko:lo: o:go: niyo: gio: ba:da:sa:ga:yo: gimo:wo: malolo: mia:ni ho:ido:. Isolael kalu niliyo: tilida:sa:ga:lo: yasilo: a:na ilikiyo:, ne sa:ni a:na uludu alifa:.”

²¹ Fol eyo: a:la:sa:labiki, Yu ko:go:do: kalu iyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, “Ge a:la:go:ka: a:la:likiyo: mo:fo:so: nimo:wo: Yu-dia a:la:ta:ga:yo: mo:sa:saligefo:. A:la:ta:ga: nao i nolo: ko:na: a:la:ta:ga: mio: a:ma:yo:lo: gilo: mogago: dimido:wo: we a:la:bo: nimo:wo: mo:malolo: me. ²² Heno: tambo amio: kaluka:isaleyoy: ho:gi gulugulan man fa:la:dowab a:no: mogago: dimida:lab a:la:sio: dabu ko:lo: asulo: gilo:wo: nilo: da:ba:no: ko:lo: sa:la:bi.” ²³ Iliyo: Fola:yo: towo: sama:kiyo: ho:len nowo: da:fe alifa: ko:lo: ho:len a:na fa:la:dowabikiyo:, kaluka:isale modo:wo: Fola: aya kegeo:. Kea:folo: a:la:ta:ga: aneyo: gelo: a:namio:, Godeya: ene kaluka:isale ko:lo: bo:fo:lab man a:no: widakiyo:, iyo:

Ya:suwo: tilidabuma:ki, Mosesa: ele saefa: o:lia: Dinali Sa:lan kaluwa:lo: sa:sa:lo: a:no: agela: miakiyo:, fanda wido:. ²⁴ Fola:lo: to sa:lab a:no: kalu nolo: tilidabu ko:sega nolo: mo:tilidabu. ²⁵ Iliyo: asulo: imilise mo:dowa:sa:ga:, nolo: ha:na:nigabiki, Fol eyo: elema:nikiyo:, towo: a:la:sio:, “Godeya: Mamaya:yo: ge ma:mu imo:wo: to hendeleyo: dinali sa:lan kalu Aisaya eya a:la:ta:ga: sa:lakiyo: a:la:sio:, ²⁶ “Kaluka:isale ilo:wa ha:na:sa:ga:,

imo:wo: a:la:sa:la:bi.

Gio: ni towo: mada da:da:mela:ib ko:sega,
hendeleyo: mada mo:fanda asuluma:ib.

Gio: nilo: dimidano: ba:da:mela:ib ko:sega
ha:go: mada mo:dinafa asuluma:ib.

²⁷ Mo:wo: kaluka:isale i wema:
asulo:wo: halaido: dowaki,
ka:la:no: kagedeliaki, a:la:ta:ga:
siyo: suguli ko:lo: a:lab.

A:la:bo: mo:ngo: kibabeyo:,
ili siyo: kolaitaliki o:li ba:babe,
ka:la:no: togo: alitaliki da:babe, a:la:ta:ga:
asulo:wo: kolaitaliki asulumabe.

Iyo: nelo:do:ba:da: nodolalikiyo:,
Niyo: iyo: falele alifo:’ Aisayayo: a:la:sa:sa:lo:.

²⁸⁻²⁹ “A:la:fo:ko:lo: gio: dinafa asula:bi. Godeya:lo: kalu gasilia:no: to man nafa a:no: Yu kaluka:isalema ilo:wa iliga:fo: ko:lo: iyo: hendele iligi da:ba:ib.” Fol eyo: imo:wo: wido:.

³⁰ Dona a:la: a:namio: Fol e a elo: sab a:no: kililia:liki si-likiyo:, kaluka:isaleyo: elo:wa yab a:no: e sagalo: ba:da:sen.

³¹ A:la:gabiki, kalu noma:yo: Folo: mo:ko:lo: ko:lo: eyo: Godeya: ene kaluka:isale ko:lo: bo:fo:lab man o:lia:, Ya:su Keliso Alan a:ma: mano: halaido: wido:.

Kaluli Baibel

Portions of the New Testament in the Kaluli language of Papua New Guinea

Sampela hap Buk Baibel long tokples Kaluli long Niugini

copyright © 1998 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kaluli

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 19 Jul 2019 from source files dated 13 May 2019

b1d455ca-c4bb-5822-b79f-8fad97c5b77